

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

SEDA ŞENYÜZ

**BASEL KRİTERLERİ ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE'DE BANKACILIK ALANINDAKİ
YAPISAL REGÜLASYONLARIN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Hakan TÜRKAY**

KIRIKKALE-2010

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Seda ŞENYÜZ tarafından hazırlanan “Basel Kriterleri Çerçevesinde Türkiye’de Bankacılık Alanındaki Yapısal Regülasyonların Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Basel Kriterleri Çerçevesinde Türkiye’de Bankacılık Alanındaki Yapısal Regülasyonların Değerlendirilmesi” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Nisan 2010

Seda ŞENYÜZ

ÖZET

Uluslararası finansal piyasalarda yaşanan hızlı gelişmeler ve finansal serbestleşme sonucu, bankacılık sektöründe yeni düzenlemelere uyum sağlamak için sektörün yeniden yapılandırılmasına hız verilmesi gerekir. İstikrarlı bir finansal sistemin varlığı için, çeşitli mekanizmalarla birtakım faktörlerin oluşturulması gerekmektedir. Bu çalışmada, regülasyon politikaları, Türk Bankacılık Sektöründe krizler sonrası yeniden yapılandırma, bankacılık sistemindeki riskler, bir düzenleyici olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun regülasyondaki yeri ele alınmıştır. Finansal piyasalardaki yeni gelişmeler, bankacılık sektöründe yeni tartışma ve görüşleri meydana getirmiştir. Sektördeki tartışmaların ve finansal piyasalardaki boşlukların giderilmesi amacıyla, Basel Komitesi kurulmuştur. Basel Komitesi, ilk olarak 1988 yılında Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nı yayımlamıştır. Basel Komitesi daha sonraki yıllarda ise, Asgari Sermaye Yeterliliği, Sermaye Yeterliğinin Denetimi ve Piyasa Disiplini olmak üzere üç aşamada uygulanacak olan Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı'nı hazırlamıştır. Basel II, Basel I'den farklı olarak, operasyonel risk olarak adlandırılan yeni bir bakış açısını da ortaya koymuştur. Basel I'de yalnızca kredi riski esas alınmakta, taşınan kredi riski düzeyine göre sermaye gereksinimi hesaplaması yapılmakta iken, Basel II'de, bankalarda daha geniş kapsamlı risk ve düzenlemelerin uygulanması söz konusudur. Yaşanmakta ve yaşanacak olan pek çok güçlüğe rağmen Basel II 'nin siyasal iradelerle desteklenmesiyle Türk reel sektörünün mali şeffaflığına ve ekonomide istikrarın temeline katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Basel I, Basel II, Sermaye Yeterliliği, Regülasyon , Düzenleme ve Denetleme*

ABSTRACT

To adapt to the new legislation into the banking system immediately, the restructuring of the banking sector should be accelerated. A stabilized financial system requires appropriate incentives, towards financial market actors with various mechanisms. In this study, the definition of risks in the banking sector, Banking Regulation and Supervision Agency and restructuring of the banking sector in Turkey have all been analyzed. New developments in financial markets, brought new debates and discussions in the banking sector. In order to dispose of diversities and gaps in the financial markets, Basel Committee was found. The first act of the committee was published Basel Capital Accord in 1988. Basel I which was the first introduced by Basel Committee in the banking sector, made rough estimates about the riskness of broad categories and loans and other assets. Basel Committee was prepared a new capital accord named Basel II includes Minimum Capital Requirement, Supervisory Review and Market Discipline. Basel II has also brought a new focus which concludes a new risk called operational risk. In contrast to Basel I, Basel II forces banks to assess true risks to their portfolios, also requires more regulatory supervision and financial disclosure. The Committee modified the document Basel II which is going to be implemented at the end of 2009. Despite the difficulties, it's expected that Basel II will contribute to financial transparency and stability of Turkish Banking Sector and Turkish Real Sector.

Keywords: *Basel I, Basel II, Capital Adequacy, Turkish Banking System, BIS, Regulation and Supervision, Risk Management*

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	III
TABLOLAR	IV
ŞEKİLLER	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİNİN REGÜLASYONU VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE YENİDEN YAPILANDIRMA

1.1. REGÜLASYON KAVRAMI	4
1.2. REGÜLASYON TEORİLERİ	5
1.2.1. Kamu Yararı Teorisi	5
1.2.2. Ele Geçirme Teorisi	7
1.2.3. Kamu Tercih Teorisi	8
1.3. BANKACILIK REGÜLASYONLARININ AMAÇLARI VE NEDENLERİ	9
1.3.1. Bankaların Borçlarını Ödeyebilme Gücünün Sağlanması	10
1.3.2. Bankalarda Likiditenin Sağlanması	10
1.3.3. Bankalarda Ekonomik Etkinliğin Sağlanması	13
1.4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE 1980 ve SONRASI GELİŞMELER	13
1.5. KASIM 2000-ŞUBAT 2001 KRİZLERİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ	14
1.6. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE YENİDEN YAPILANDIRMA	16
1.6.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun Kurulması	16
1.6.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Görevleri	17
1.6.3. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Amaçları	18
1.6.4. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması	19
1.6.5. TMSF Bankalarının Yeniden Yapılandırılması	22
1.6.6. Özel Bankaların Yeniden Yapılandırılması	24
1.6.7. Bankaların İç Denetiminin Güçlendirilmesi	25
1.7. ULUSLARARASI PİYASALARDA YAŞANAN GELİŞMELER	27
1.7.1. 2007 ve 2008 Türk Bankacılık Sektöründe Gelişmeler	27
1.7.2. Küresel Kriz ve Yapılan Düzenlemeler	29
1.7.3. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı	31
1.7.4. Bankacılık Kanunu'na İlişkin Yeni Düzenlemeler	35

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI BANKACILIK DÜZENLEMELERİ : BASEL I VE BASEL II UZLAŞILARI

2.1. ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASI (BIS)	38
2.1.1. BIS Bünyesinde Oluşturulan Komiteler	39
2.1.2. Diğer Kuruluşlar	40
2.2. ULUSLARARASI BİR AÇILIM OLAN BASEL UZLAŞILARI	41
2.2.1. Basel Komitesi ve Tarihçesi	41

2.3.	Basel I -1988 tarihli Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi.....	45
2.3.1.	Ana Sermaye	48
2.3.2.	Katkı Sermaye	49
2.3.3.	Üçüncü Kuşak Sermaye:	51
2.3.4.	Sermayeden İndirilecek Değerler :	53
2.3.5.	Basel I Uzlaşısı'na Yöneltilen Eleştiriler	55
2.4.	Basel II Uzlaşısı ve Ortaya Çıkış Süreci	57
2.4.1.	Basel II Uzlaşısı'nın Temel Amaçları	60
2.4.2.	Basel II Uzlaşısının Temel Özellikleri	61
2.4.3.	Kredi Riski Hesaplamasında Standart ve İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	64
2.4.4.	Standart Yaklaşım	65
2.4.5.	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Temel veya İleri Yaklaşım (İDD).....	67
2.4.6.	Rating Sistemi	68
2.4.7.	Denetim Otoritesi'nin İncelenmesi	69
2.4.8.	Piyasa Disiplini :	72
2.5.	BASEL I VE BASEL II'NİN TEMEL FARKLARI	73
2.6.	BASEL II'NİN EKONOMİK ETKİLERİ	74
2.6.1.	Basel II 'nin Uluslararası Bankacılık Sistemine Etkileri	75
2.6.2.	Basel II'nin Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ükelere Etkileri	77
2.7.	BASEL II 'NİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ	79
2.7.1.	Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Hazırlık Süreci	81
2.7.2.	Basel II ' nin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) Üzerine Etkileri.....	83
	SONUÇ ve ÖNERİLER.....	89
	KAYNAKÇA	94
	KİTAPLAR	94
	MAKALELER	94
	RAPORLAR.....	96
	KANUN ve YÖNETMELİKLER.....	98
	EKLER	

KISALTMALAR

- AB :Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS : Bank for International Settlements (Uluslar arası Ödemeler Bankası)
CAD : Sermaye Yeterliliği Denetimi
CRD : Sermaye Gereksinimi Yönergesi
DİBS : Devlet İç Borçlanma Senedi
EUR : Euro
FED : Federal Reserve
G-10 Ülkeleri : Belçika, Kanada, Fransa ,Almanya ,İtalya ,Japonya ,Luxemburg, Hollanda
İspanya, İsveç, İngiltere, ve Amerika
IDD : İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
IIF : Uluslar arası Finans Enstitüsü
İMKB : İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
IMF : International Monetary Fund (Uluslar arası Para Fonu)
KİT : Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOBİ : Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
TCMB : Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
OECD : Organisation of Economic Co-operation and Develepment (Ekonomi İşbirliği ve Organizasyonu)
QIS : Quantative Impact Study (Sayısal Etki Çalışması)
QIS- TR : Quantative Impact Study –Turkey (BDDK tarafından Türk Bankalarına yaptırılan Sayısal Etki Çalışması)
O/N : Overnight (Gecelik)
RAVT : Risk Ağırlıklı Varlıklar Toplamı
RMD : Riske Maruz Değer
S&P : Standart & Poor’s
SPK : Sermaye Piyasası Kurulu
SYR : Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB : Türkiye Bankalar Birliği
TMSF : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
VaR : Value at Risk (RMD)
TBB : Türkiye Bankalar Birliği
TL : Türk Lirası
TP : Türk Parası
TÜFE : Tüketici Fiyat Endeksi
ÜFE : Üretici Fiyat Endeksi
YP : Yabancı Para

TABLULAR

Tablo 1: Likitedeki Değişim	12
Tablo 2: 2001 yılında Kamu bankalarına aktarılan Kaynaklar	20
Tablo 3: TMSF'ye Devredilen Bankalar	22
Tablo 4 : Bankacılık Sektörüne ilişkin Temel Göstergeler	31
Tablo 5 : Bankacılık Sektörü Bilançosu	32
Tablo 6 : Sektörü Performans Göstergeleri	33
Tablo 7 : Bankacılık Sektörü Karlılık Oranları	35
Tablo 8 : Bankalarda Bazı Önemli Kalemlere İlişkin Risk Ağırlıkları	45
Tablo 9 : Basel I ve Basel II nin Karşılaştırılması	58
Tablo 10 : Risk ağırlıklı varlıklar, Gayri nakdi Krediler ve Yükümlülükler için Hesaplama Yöntemleri	64
Tablo 11 : Standart Yaklaşımda Kullanılan Risk Ağırlıkları	66

ŞEKİLLER

Şekil 1: Basel II Düzenlemesinin unsurları	61
Şekil 2: Standart Yöntem ile Kredi Riskinin Ölçümü	65
Şekil 3: Basel II Çalışma Sistemi	71
Şekil 4: Basel Temel İlkeleri, Basel I ve Basel II ilişkisi	73
Şekil 5: Basel II Uygulamasında son 6 ay içerisinde gerçekleşen önemli gelişmeler	83

GİRİŞ

Küreselleşme olgusunun bir sonucu olarak, finansal piyasalarda çok önemli değişimler yaşanmış, finansal işlemlerin çeşitlenip karmaşıklaşması, beraberinde bankacılıkta risk yönetiminin önemi ön plana çıkmıştır. Finansal piyasaların en yaygın ve en önemli aracı kurumu olan bankalar ise risk ortamına açık olduğundan, bankacılık sisteminde istikrarın sürdürülmesi için, bankacılık sektörü yeni düzenlemelere tabi tutulmuştur.

Bankacılık sektörü, finansal piyasalarda ekonominin gelişimine yönelik katkılar sağlamakta olup, zaman zaman yaşanan krizler de mevcut risk yönetiminin önemini daha iyi vurgulamaktadır. Çünkü bir ülkede, bankacılık sektörünün sağlıklı bir yapıya kavuşması, sektördeki düzenlemelerin uluslararası standartlara uygun bir biçimde yürütülmesiyle mümkün olur. Ekonomide yaşanan sistematik krizler sonrasında ülkeler, bankaların yeniden yapılandırılması gerekliliği ile karşı karşıya kalmış, bu sistematik krizlerin çözümü için yeniden yapılandırma uygulamaları öngörülmüştür. Türkiye’de özellikle 2001 krizinin ardından bankacılığın ulusal düzeyde regüle edilmesi gerçeği ortaya konmuştur. Çalışma bu temel amaç doğrultusunda hazırlanmıştır. Ülkeden ülkeye değişen yeniden yapılandırma uygulamalarında her ülke kendi sosyopolitik ve makroekonomik yapısına göre farklı yöntemler izlemektedir.

Sermaye yeterliliği, yapılan düzenlemelerde en belirgin düzenleme olup, Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde Basel Komitesi tarafından takip edilmekte ve sürekli değişen koşullara uygun değişiklikler düzenlenmektedir. 1974 yılında bankacılık sistemindeki bozulmalar nedeniyle G-10 ülkelerinin Merkez Bankalarınca oluşturulan Basel Komitesi’nin önerilerinde kesinlikle bir yaptırım gücü bulunmamaktadır. Komite’nin amacı, uluslararası boyutlarda risk yönetiminde etkinlik sağlamak ve bankaların sermaye yeterliliği ile ilgili düzenlemeleri öngörmektir.

Bankacılık krizlerinin neden olduğu kayıpların uluslararası alanlara yayıldığı 1980’li yılların başlarında, 1988 tarihinde Basel I Sermaye Yeterliği Uzlaşısı ortaya çıkmıştır. Pek çok eksikliğine karşı, o dönemde önemli bir adım olarak kabul edilen Basel I Uzlaşısı’nda yalnızca kredi riski esas alınmakta, bir bankanın bilanço ve bilanço dışı işlemlerinden kaynaklanan kredi risklerinin belli bir oranda sermaye tutması amaçlanmıştır. Piyasalarda yaşanan değişim, Basel I’i zamanla işlevsiz hale getirmiş,

daha kapsamlı bir risk algılama sisteminin getirilmesi gerekli görülmüş, bu amaçla Basel II Uzlaşısı hayata geçirilmiştir.

Basel II, Haziran 2004’de revize edilmiş son haliyle yayımlanmış olup yalnızca sermaye yeterliğinin sağlanmasıyla sınırlı kalmayan, sermaye yükümlüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliğinin nasıl değerlendirileceği ve kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler içeren bir yaklaşımdır. SYR düzenlemeleri, bankaların ne kadar yasal sermaye sağlamaları gerektiğini belirlemektedir. 2006 yılında nihai halini alan Basel II süreci dünya çapında farklı uygulama tarihleri ile hali hazırda tartışılmaktadır. Dünyada denetim otoriteleri ve bankalar Basel II’de daha çok geleneksel risk yönetimi uygulamaları yapmaktadır. Ülkemizde bu konuda BDDK’ nın düzenlemeleri önem arz etmektedir.

Basel II Uzlaşısı, risk ölçümü konularında farklı ülke koşullarına göre ve farklı banka ölçeklerdeki bankaların kullanımına olanak verecek biçimde esnek bir yapıda hazırlanmıştır. Yapılan değişikliklerle alınan önlemler sonucu son yıllarda bankacılık sektörünün yapısında olumlu gelişmeler yaşanmaktadır.

Basel Komitesi, Basel II sürecinin banka denetim ve gözetimi açısından oldukça etkin bir uygulama olduğunu vurgulamakta olup, bu durum zaman zaman tartışıldığından, son yıllarda mali piyasalarda yaşanan küresel krizin belirginleştirdiği zayıf yönleri gidermek için sürekli değişiklikler yapmaktadır. Yeni düzenlemeler, ülkeler tarafından askıya alınmış olup, 2009 yılı sonuna doğru yürürlüğe gireceği öngörülmüştür. Ülkemizde ise, Basel II’nin Türkiye’de faaliyet gösteren bankalarca uygulanmasına ilişkin çalışmalar BDDK tarafından yürütülmekte olup, son dönemde yaşanan küresel krizin etkisiyle, Basel II’de eksiklikler tespit edilmiştir. Bu eksikliklerle ilgili düzenlemeler uluslararası düzeyde devam etmektedir. Basel II Uzlaşısı’nın, Türk Bankacılık Sistemi üzerinde olası etkilerinin neler olacağı hali hazırda tartışılmakta olup, çalışma bu çerçevede kullanılacak bir kaynak olması amacıyla hazırlanmaya çalışılmıştır.

İki bölümde hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde, “regülasyon” kavramına kısaca değinilerek bankacılık regülasyonlarının amaçları ve nedenlerinden bahsedilmiştir. Türk bankacılık sektöründe 1980 sonrası gelişmelerden bahsedilerek, Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri ve etkilerinden söz edilmiştir. Özellikle, krizlerden sonra BDDK’nın kurulması ve Türk bankacılık sisteminin genel yapısı ele alınarak, yeniden yapılandırma uygulamalarından söz edilmiştir. Bankacılık Kanunu’na ilişkin

son düzenlemelere değinildikten sonra, bu düzenlemelerde son derece önem arz eden sermaye yeterliği düzenlemeleri tezin ikinci bölümünü oluşturmaktadır.

Çalışmanın ikinci ve son bölümünde, Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) kuruluşundan bahsedilerek, BIS bünyesinde oluşturulan komitelere kısaca değinilmiştir. Basel Komitesi'nin sermaye yeterliği konusunda 1988 tarihli (Basel I) düzenlemesi ve 2004 tarihli revize edilmiş (Basel II) yeni düzenlemesi ortaya konmuştur. Bu bölümde, aynı zamanda Basel I'e getirilen eleştirilere yer verilmiş, ayrıca Basel I ve Basel II'nin bir karşılaştırması da yapılarak temel farklılıkları ortaya konmuştur. Basel II 'nin Türk Bankacılık sektörüne etkisi anlatılarak son dönemlerdeki yaşanan küresel kriz çerçevesinde yapılan düzenlemelerden söz edilmiştir. Risk yönetimi düzenlemesi hususundaki bankaların iç denetim sistemlerini de bir bakıma değerdendiren Basel Kriterleri'nin son olarak KOBİ'ler üzerine etkileri anlatılmaya çalışılarak sistemin uygulamaya tamamen geçildiğinde beklenen sonuçları vurgulanmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SİSTEMİNİN REGÜLASYONU VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE YENİDEN YAPILANDIRMA

1.1. REGÜLASYON KAVRAMI

Regülasyon, özel sektörün ekonomik faaliyet kurallarının konulması, kontrol ve sınırlamaların toplum refahını artıracak şekilde özerk kurumlarca düzenlenmesi olarak tanımlanabilir. Finansal düzenleyici hizmetler ana hatlarıyla finansal kurumların davranışlarını izleme, disipline etme veya koordine etme çabalarından oluşur. (Delice, Doğan, 2009:103)

Regülasyon uygulaması günümüz uygulamasında devlete ait kurumlarca değil, kamu yararı gözetilen ve kamu inisiyatifi ile kurulan özerk kurumlarca yapılan düzenleme, denetleme ve yönlendirme faaliyetini içermektedir. Bankacılık alanında regülasyon kavramı, bankaların davranışlarına ilişkin kuralların belirlenmesi olarak tanımlanabilir.

80'li yılların başında devletin düzenleyici ve denetleyici yönü ön plana çıkmış, ancak daha sonra devletin asıl faaliyet alanının ekonomik sonuçlar doğuran faaliyetlerin yerine getirilmesi olmadığı sonucuna varılarak, düzenleyici faaliyetin kamu yararını gözetilen özerk kurumlarca yerine getirilmesi düşüncesi önem kazanmıştır. Bu yıllarda uluslararası finansal sistemde yaşanan liberalizasyon ve mali serbestleşme politikalarının yarattığı gelişmelere göre bankaların denetim ve gözetime ihtiyacı olup bunu gerçekleştirebilmek için bağımsız idari otoriteler tarafından gerekli görülen alanlarda regülasyonların uygulanması gerekir.

Liberal iktisatçılar bankacılık kesiminde yaşanan kırılma ve olumsuz gelişmelerin bankacılık piyasasının kendine has özelliklerinden değil, bankacılık piyasasına uygulanan yanlış kamu müdahalelerinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda, bankacılık kesiminde yaşanan kırılma ve sorunlar piyasa başarısızlıklarından değil, aksine kamu başarısızlıklarından kaynaklanmaktadır. (Yay ve diğerleri, 2004:4) Bankacılık sisteminde yeniden düzenleneme söz konusu olduğunda ortaya çıkan regülasyon kavramı, bankacılık sektörü yanı sıra telekomünikasyon ve enerji

kurumlarının özerk bir kamu kurumu tarafından konulan yasalar doğrultusunda düzenlenmesini de gerekli kılmıştır.

Regülasyonun temel amacı; ekonomik birimlerin etkinsizliğine yol açmalarını önleyerek, sağlam istikrarlı ve etkin bir mali piyasa oluşturmak ve verimli bir şekilde çalışmalarını sağlamaktır. Bankalar kârlarını maksimize etmeye çalışırken, düzenleyici kurumlar, bankaların ahlaki risklerinden kaynaklanan sistematik riskleri önlemek üzere çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde anlatılacağı üzere sermaye yeterlilik oranları, sürekli gözetim ve denetim, şeffaf ve doğru bilgi elde etme gibi birtakım araçlarla düzenleme ve denetleme işlemlerini gerçekleştirirler.

1.2. REGÜLASYON TEORİLERİ

Modern ekonomilerde bireyler kendi kararlarını uygulamakta serbestken hükümetler de piyasaları etkileyebilecek kararlar alabilmektedir. Uzun yıllar boyunca ekonomistler, regülasyonların ekonominin etkinliğini artırmak için gerekli olduğu sonucuna varmışlar, bununla ilgili teoriler öne sürmeye başlamışlardır.

Regülasyon teorileri, regülasyonların gerekçesini piyasa mekanizmasının etkinliği sağlayamamasına dayandıran normatif teori ile bu teorinin eleştirisi olarak değerlendirilebilecek pozitif teorilerden oluşmaktadır. Bu teorinin temelini, toplum refahını esas alan kamu yararı teorisi oluşturmaktadır. Pozitif regülasyon teorileri ise regülasyonu, çıkar grupları arasındaki politik rekabetle tanımlamaktadır. Bu teoriler de kamu yararı teorisi, ele geçirme teorisi ve kamu tercihi teorisi olarak üç grupta incelenmiştir. (Oğuz, 2003:8)

1.2.1. Kamu Yararı Teorisi

Kamusal regülasyon, devletin sosyal düzeninin işleyişine yönelik yaptığı anayasa başta olmak üzere her türlü hukuki düzenleme ve müdahale olarak tanımlanabilir.

Kamusal regülasyonları topluma sağlanan refah açısından inceleyen kamu yararı teorisi, regülasyonların ölçek ekonomilerinden, dışsal ekonomilerden, kamu mallarından aksak rekabetten ve eksik bilgi gibi çeşitli sebeplerden kaynaklanan piyasa başarısızlıklarının giderilerek toplumsal refahın maksimize edilmesi amacıyla dönük olarak uygulanması gerektiğini savunmaktadır.

Kaynak tahsisinde etkinliği sağlamanın en iyi yolu devletin yaptığı regülasyonlardadır ve ekonominin optimal etkinlik seviyesine ulaşabilmesi için düzenleyici vergilerin yanı sıra diğer regülasyon biçimlerinin de aktif bir şekilde kullanımını öngörür. (Aktan, 2005 :4)

Bu teoriye göre, düzenleyiciler görevlerini yerine getirirken sadece kamu yararını maksimize etmeyi hedeflerler. Bireysel çıkarları, verdikleri kararlar üzerinde etkili değildir. Regülatörler, bireysel olarak değil, bir bütün olarak toplumun refahını maksimize etmeye çalışırlar. Bu teoriye göre kamu yararı komisyonları adı altında bağımsız düzenleme denetleme kurumları oluşturulmalıdır. Eğer piyasa çalışmazsa, düzenleyiciler müdahale etmekte ve hem firmalar hem de bireyler için faydayı maksimize etmeye çalışırlar.

(Parasız , 2005 :164)

Piyasa başarısızlığı, piyasa mekanizmasının düzenli ve etkin işleyişini engelleyen çeşitli faktörler yüzünden kendisinden beklenen işlevleri yerine getiremez hale gelmesidir. Bu teoriye göre piyasa başarısızlıklarının nedenleri zamanla oluşan tekel yapıdaki piyasaların kontrolsüz bir güce sahip olmalarıdır. Bankacılık sistemindeki yapı oligopolistik bir yapıda olup, sektöre hakim olan bankalar, tüm sektörü ilgilendiren önemli rollere sahiptir. Bu nedenle piyasa başarısızlıklarına neden olabilir. (Acar, 2005:124)

Piyasada herhangi bir bankanın iflasının yaratacağı etki, piyasadaki mevduat sahiplerinin paniğe kapılmasına neden olup, paralarını bankadan çekmelerine neden olabilir. Özellikle kriz dönemlerinde çok daha şiddetlenen bu durum tüm bankacılık sektörüne olan güveni temelden sarsmaktadır. Finansal piyasalarda son derece önemli bir konumda olan bankacılık sektöründe önleyici ve koruyucu düzenlemeler yapılmalıdır. Bu durumda uygulanacak olan regülasyon araçları ve sermaye yeterlilik oranları ile kriz öncesi tedbirler alınarak finansal risklerle karşılaşma olasılıkları azaltılır.

Finans biliminde ters seçim olarak ifade edilen bilginin iki taraf arasında simetrik olarak yani eşit düzeyde bilinmemesi durumu da piyasa başarısızlıklarına yola açan bir diğer durumdur. Bankalar ile mevduat sahipleri arasında bilgiye ulaşmanın eşit olmadığı durumlarda bir taraf diğerini eşit olarak değerlendirme olasılığı bulamaz ve asimetric bilgi söz konusu olur. Mevduat sahipleri, tasarruflarını değerlendireceği bankayı seçerken bankanın portföy yapısı hakkında yeterli bilgiye sahip değildir.

Mevduat sahibi için normal olarak en önemli olan kriter tasarrufuna uygulanacak en yüksek faizi veren bankayı seçmek ve tasarruflarını bu bankada değerlendirmektir.

Ancak, söz konusu mevduat sahibi bankanın mali durumu hakkında yeterli bilgiye sahip olmayıp banka tercihinde yanlış bir seçime gidebilir. Sonuç itibariyle banka kendi kazancını mevduat sahibinin bireysel kazancını istismar ederek elde etmiş olur. Bu durum ahlaki riziko olarak ifade edilmektedir.

Regülasyon uygulamaları olmadığı sürece banka yöneticileri, mevduat sahiplerinden topladıkları fonlar üzerinde yolsuzluk yapabilir, veya bu fonları riskli projelerde değerlendirebilirler. Düzenleyiciler, bankaların ahlaki tehlikeden doğabilecek sistematik riskleri önlemek için sürekli gözetim ve denetim, sermaye yeterlilik rasyoları, şeffaf ve doğru bilgi sağlama gibi birtakım politikalar uygulayarak bankaların sektöründeki piyasa başarısızlıklarını önlemeye yardımcı olurlar.

1.2.2. Ele Geçirme Teorisi

Chicago İktisat okulu ve Virginia Politik İktisat Okullarının önde gelen akademisyenleri tarafından geliştirilmiştir. Gary Becker, George Stigler, Richard Posner gibi Chicago İktisat okulunun önde gelen iktisatçıları tarafından öne sürülen teoriye göre regülasyon kurumunun gerçekleştirdiği düzenlemelerden belirli bir büyüklük ve hacme ulaşmış firmalar faydalanmakta, bir düzeye ulaşamamış diğer küçük çaptaki firmalar bu regülasyonlardan yeterinde yararlanamamakta ve hatta olumsuz etkilenmektedirler. Bankacılık sektöründe regülasyon konusunda iyi organize olmuş ve örgütlenmiş büyük firmalar, iyi organize olamamış küçük firmalar karşısında yapılacak düzenlemeleri kontrol edebildikleri için hakim konuma geçerek tüm düzenlemeleri kendi çıkarları doğrultusunda belirlemektedirler. (Aktan,2009:5)

Nobel ödüllü iktisatçı George Stigler, 1971 yılında yayınlanan ‘The Theory of Economic Regulation’ çalışması ile kamu yararı teorisini reddetmiştir. Stigler’e göre iş adamları ve politikacılar, kamu çıkarından ziyade kendi kişisel menfaatlerini düşünürler ve devlet müdahaleleri ve düzenlemeleri ekonomik rant sağlayan regülasyonları destekler.

Stigler ve diğer ekonomistler, getirilen düzenlemelerden bir bütün olarak toplumun yararlanmadığını, tam tersine düzenlenenlerin yararlı çıktıklarını savunmuşlardır. Teoriye göre, sosyal refah giderek çıkar gruplarının yararına işleyen bir mekanizmaya dönüşmektedir. Politikacılar ve hükümet de çıkarlarını maksimize etmek

için hareket etmektedirler. Düzenlenmiş firmalar düzenlemenin tüm yararlarını elde etmek ister. Düzenlenen firmalar, düzenleyiciler nezdinde lobi faaliyeti yaparak, onlara çıkar sağlayarak gerçekleştirmeye çalışır. Ayrıca Merkez Bankasında, hazinede politika üretenler ve akademisyen olarak çalışan ekonomistler, devletteki resmi görevlerini tamamladıklarında, kariyerlerini finansal kurumlarda sürdürürler. Ele geçirme teorisine göre, hala Merkez Bankasında, hazinede ve planlamada çalışan politikacılar, bir gün düzenledikleri mevduat kurumlarında çalışabilirler. (Parasız, 2005:164)

1.2.3. Kamu Tercih Teorisi

Kamu tercihi teorisi 18. yy'a kadar uzanan, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda kamu kesiminin hızla büyümesi sonucu ortaya çıkmıştır. Kenneth ARROW, Duncan BLACK, Anthony DOWNS, Mancur OLSON, James M. BUCHANAN ve Gordon TULLOCK gibi düşünürler kamu tercihi teorisinin modern anlamda geliştirilmesinde önemli katkılar yapmışlardır. D. BLACK'e göre siyaset biliminin karşılaştığı sorunlar yani politik süreçte karşılaşılan problemler, geliştirilen çeşitli ekonomik yöntemler vasıtasıyla çözüme kavuşturulabilir.(Dura, 2006:1)

Kamu Tercih Teorisi, refah iktisatçılarının savundukları piyasanın başarısızlığı teorisine karşı kamu ekonomisinin başarısızlığı teorisi üzerine kurulmuştur. Virginia Okulu olarak bilinen Kamu tercihi teorisinde piyasa süreci yerine politik karar alma süreci, piyasadaki aktörlerin yerine ise politikacılar, seçmenler ve bürokratlar karar almaktadır. Buchanan bu yaklaşımın gerçekleştirilmesinde önemli çalışmalar yapmıştır.

Bununla birlikte James M. BUCHANAN ve Gordon TULLOCK'un "*Oybirliğinin Hesabı*" adlı çalışmaları, kamu tercihi teorisi kapsamında yazılmış olan en önemli çalışmadır. Teoriye göre siyasal karar verme mekanizmaları daima kamu yararını ön planda tutmakta ve buna dönük tercihlerde bulunmaktadır. Kamusal fayda ihmal edilmektedir. Politikacılar ve siyasi otoriteler siyasal karar alma sürecinde rant sağlamak peşinde olduğu için rant yaratma faaliyetleri ve buna bağlı olarak uygulanan regülasyon faaliyetleri işlem maliyetlerini artırıcı bir unsurdur.

Kamu tercihi teorisine göre, düzenleyiciler iki seçim yapmak durumundadır. Diğer koşullar aynıyken düzenleyiciler toplum için en iyisini yapmak ve firmaların koydukları fiyatın bu ürünleri üreten tüketicileri korumak amacıyla, karların düşük tutulmasını isterler. Diğer yandan, firmaların tam rekabet koşullarının izin verdiği kar düzeyinin altında kar elde etmelerini sağlayacak bir fiyat koymalarına izin vermelidir.

Böylece düzenleyiciler hem tüketicileri hem de üreticileri gözeten bir davranış içinde olacaktır. (Parasız, 2005:164)

Buchanan'ın kamu tercihi teorisine göre seçmenler, bürokratlar, yargıçlar, yasama meclis üyeleri, bu roller içersinde hareket ettikleri kısıtlamalara tabi olarak kendi faydalarını maksimize etmeye çalışan diğer tüm kişilere çok benzer şekilde hareket etmektedirler. Buchanan kamu tercihi teorisi ile ilgili yazdığı en önemli çalışmasının başlığını “hayalci olmayan politika” olarak seçmiştir. Ayrıca, Buchanan'a göre kamu ekonomisinin başarısızlığının temelinde devletin aşırı bir şekilde büyümüş olmasının etkisi büyüktür. Buchanan bu aşırı büyümeyi temelde iki önemli sebebe dayandırmaktadır. Bunlar; politik süreç içerisinde kendi çıkarını kollamak adına homo economicus gibi rasyonel bir davranış sergileyen bireyler ve Keynesyen yaklaşımlardır.(Aktan, 2005:6)

1.3. BANKACILIK REGÜLASYONLARININ AMAÇLARI VE NEDENLERİ

Bankacılık regülasyonu, bankaların davranışlarına ilişkin kuralların belirlenmesi, bu kurallara uyulup uyulmadığının kontrol edilmesi demektir. Devletin finansal piyasalara müdahalesinin en önemli nedenlerinden birisi piyasa başarısızlıklarıdır.

Finansal piyasalar kendi haline bırakıldığında asimetrik bilgi ve dışsallık gibi problemlerle karşılaşılır ve devlet müdahalesi gerekir. Asimetrik bilgi problemi, finansal piyasalardaki iktisadi aktörlerin eksik ve farklı bilgiye sahip olmalarından kaynaklanan bir problemdir. Finansal piyasalarda borç alan kişiler ya da kurumlar, yapacakları yatırımın getirisi ve riski hakkında, kredi veren kuruma nazaran, daha fazla bilgiye sahiptir.

Bu bilgi ise farklı iki çeşit probleme yol açar: ters seçim ve iktisadi literatürde moral hazard olarak bilinen ahlaki risk.

Ters seçim problemi, işlem öncesinde söz konusudur. Aldığı borcu geri ödeyemeyeceğini bile bile krediye ihtiyaç duyan kişi ya da kurum, piyasadaki borçlanabilmek için en fazla gayret göstererek yüksek risk primini ödemeye razı olmaktadır. Bu nedenle bankalar, iyi kredi risklerini kötü kredi risklerinden ayırabilmek için ince eleyip sık dokumalıdırlar.

Ahlaki risk problemi ise, borç alan kişinin daha çok getirisi olan ama riski yüksek projelere yönelmesi nedeniyle, işlemten sonra doğar. Ahlaki risk , kişi yada kurumların aşırı riski almasını ve kredinin kişisel amaçlar için kullanımını teşvik ederek finansal piyasalarda sistemik riskin artmasına yol açar. Bu nedenle, bankalar kredi alanların borcu geri ödememelerine karşı sözleşme şartlarını ağırlaştırır ya da onları izlemeye alır. Böylece bankalarla borçlanan kişi ya da kurumlar arasında etkin bir kredi alış verişi söz konusu olamaz. (Yay ve diğerleri,2004:5)

1.3.1. Bankaların Borçlarını Ödeyebilme Gücünün Sağlanması

Tasarruf kurumlarının toplam yükümlülükleri, toplam aktiflerinin değerini aşması halinde kurumların net değer durumu sıfırın altına düşer ve banka borçlarını ödeyemez hale gelir ve sonuç olarak banka iflas etmeye başlar. Bu nedenle, mevduat kurumları olan bankaların borçlarını ödeyebilme gücünün sağlanması gerekir.

Ülkemizde bu düzenleme, mevduat ve katılım fonu toplamaya yetkili mevduat ve katılım bankalarının Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından faaliyet izinlerinin kaldırılması durumunda, mevduat sahiplerinin maruz kalacağı kayıpların devlet veya bu amaçla kurulmuş özel bir kurum olan TMSF yani Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na aittir. Türkiye'de faaliyet gösteren, mevduat ve katılım fonu kabulüne yetkili yerli ve yabancı tüm kredi kuruluşları ile merkezi yurt dışında bulunan kredi kuruluşları Türkiye'deki şubelerinde bulunan mevduat ve katılım fonları bu sigorta sistemine dahil edilmiştir. Mevduat ve katılım fonlarının 50.000 TL 'ye kadar olan kısmı mevduat sigortası kapsamındadır.

ABD'de, 1920'li yıllarda ortaya çıkan durgunluk sonucu iflas eden bankaların sayısının hızlıca artması sonucu 1933 yılında Federal Mevduat Sigorta Şirketi FDIC kurulmuştur. Mevduat kurumlarının düzenlemelerinin temel amacı yöneticilerin risk almasını sınırlayarak bankaların iflasını azaltmaktır. Ancak 1980'li yıllardan bu yana ABD'de banka iflasları yeniden artış göstermiştir. ABD'nin Tasarruf ve mevduat sigorta fonu olarak bilinen FDIC, konut sektöründeki 2007'nin son çeyreğinden itibaren ortaya çıkan kriz nedeniyle 2009 itibarıyla toplam 32 bankaya el koymuştur.

1.3.2. Bankalarda Likiditenin Sağlanması

Bir bankanın elinde kısa vadeli yükümlülüklerini karşılamak için yeteri kadar nakit yoksa, o banka kendi borç ödeme gücünü tehdit eden bir likidite sıkıntısı yaratmış

olur. Ayrıca eğer birkaç mevduat kurumu aynı anda likiditesiz duruma düşerse, tüm mevduat sahipleri arasında bir yanlış algılama sorunu ortaya çıkar ve mevduatları çekmek için bireyler ve kurumlar bankalara hücum etmeye başlar.

Likidite sıkıntısı çeken bir banka kısa sürede yükümlülüklerini artırarak ya da aktiflerini makul fiyatlarla nakite çevirerek ihtiyacı olan fonu kısa sürede sağlayamayabilir. Mevduat çekilişlerini veya kredi taleplerini karşılamak için kısa sürede fon elde etme maliyetine likidite riski denir. (Teker,2006:7)

Likidite riski altında yatan asıl problem, bankalar tarafından mevduat sahiplerinin ne zaman ve ne miktarda geri çekeceklerinin ve kredi talep edenlerin de ne zaman ve ne miktarda paraya ihtiyaçlarının olacağına bilinmemesidir. Bankalar herhangi bir likidite sıkıntısı sonucu zor durumda kalmamak için aktiflerin büyük bir kısmını likit değerlere yatırmalıdır. Merkez bankaları yaptıkları repo vb açık piyasa işlemleriyle likidite desteği sağlamalıdır.

Bu gibi durumlarda bankalara getirilecek bir düzenlemeyle bankaların yeterli miktarda likit karşılık ayırmaları sağlanabilir. Böylece bankalar olası likidite sıkıntısına karşı likit bir karşılık ayırmış olurlar. Bankaların denetiminden sorumlu kamu otoriteleri, bankalara belirli likidite zorunlulukları getirerek bankaların likidite riskini belirli ölçüde azaltmaya çalışmalıdır. İyi bir likidite yönetiminde bankanın bilançosunun aktif kısmı fazlasıyla nakit kazandırmalı ve bu başarılı bir şekilde devam etmelidir. Vadesi gelen pasiflerin finanse edilmesi için ise daha fazla pasifin pazarlanması gerekir.(Akdemir,2009:3)

ABD’de 2008’in ikinci yarısında yaygınlaşan küresel ekonomik krizde likidite sıkışıklığı artmış ve kalıcı olma olasılığı belirginleşmiştir. Merkez Bankası’nın para politikasına göre referans faiz oranı bir hafta vadeli repo ihale faiz oranları olmuştur. Bu değişikliğin para politikasını olumsuz etkilememesi için Merkez Bankası’nın gecelik vadedeki borçlanma ve borç verme faiz oranları düşürülmüştür. Diğer bir ifadeyle, bu faiz indirimi tamamen likidite koşullarındaki kalıcı değişimden kaynaklanan teknik bir düzenlemedir.

Tablo 1: Likitedeki Değişim

Likitedeki Değişim (Milyar TL)			
	2007	2008	Değişim
Piyasadaki Likidite	3,9	-10,4	-14,3
1 Haftalık Repo İhaleleri ile Fonlama	0,0	-19,0	-19,0
Gecelik Vadede BPP ve İMKB'de Çekilen	2,9	8,6	5,7
Likidite senetleriyle Çekilen	1,0	0,0	1,0

Kaynak TCMB,2009, www.tcmb.gov.tr

Bankacılık sektörünün temel likidite göstergeleri incelendiğinde, nakit ve nakit benzeri değerlerden oluşan likit varlıkların toplam varlıklara oranı, 2008 yılı Eylül ayına kadar genelde sabit bir seyir izlemiş, ancak bu tarihten sonra artış eğilimine girmiştir. 2008 yılından itibaren ise serbest menkul değerlerde artış görülmüştür.(TCMB,2009)

Ülkemizde, Merkez Bankası'nın 2001 yılında Kamu ve TMSF bünyesindeki bankalardan satın aldığı DİBS'ler, daha sonraki yıllarda ise yoğun döviz alışları nedeniyle oluşan likidite fazlalığı, Mayıs 2008'e kadar sürmüştür. Mayıs 2008'den itibaren ise piyasada ABD'deki duruma benzer şekilde likidite sıkışıklığı oluşunca, Merkez Bankası fazla likiditeyi, bünyesinde faaliyet gösteren Bankalar arası Para Piyasasındaki Yeni Türk Lirası repo işlemleri ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Repo-Ters Repo Pazarındaki ters repo işlemleri ile gecelik vadede çekmiştir. Bir süre sonra likidite açığının ortaya çıktığı Mayıs 2008 sonrasında ise likidite ihtiyacını, düzenli olarak gerçekleştirdiği bir hafta vadeli repo ihaleleri ile sağlamaya başlamıştır.

Bazı bankalar fazla likiditelerini işlem maliyetleri, vergi farklılıkları gibi faktörlerin de etkisiyle Bankalar arası Para Piyasasında Merkez Bankası'na borç vererek değerlendirmeyi tercih edince, Merkez Bankası, bir yandan piyasayı bir hafta vadeli fonlarken, diğer yandan gecelik vadede borçlanmıştır. Böylece, gecelik faiz oranlarının para politikası açısından referans faiz oranı niteliğindeki Merkez Bankası borçlanma faiz oranının belirgin şekilde üzerine çıkması önlenmiş, likiditenin bankacılık sisteminde sağlıklı dağılımı sağlanmıştır. (TCMB, 2009:15)

23.01.2009 tarih ve 27119 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ve Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik"le; bankacılık sektörünün likidite yeterlilik oranları, hem toplamda hem yabancı parada, 2008 yılının son çeyreğine kadar düşüş eğiliminde iken, bu dönemden sonra artış göstermiştir.

1.3.3. Bankalarda Ekonomik Etkinliğin Sağlanması

Bankacılık regülasyonlarının bir amacı da, bankacılık sektöründe etkinliğin daha fazla sağlanması ve genel olarak ekonominin daha iyi işlemesinin sağlanmasıdır. Eğer mevduat kurumları en düşük maliyetle en yüksek etkinlik sağlayabiliyorlarsa ekonomik etkinlik sağlanmış demektir. Ayrıca, bankalar yaptıkları aracılık hizmetinde çok sayıda sosyal kazanç sağlarsa daha fazla ekonomik etkinlik sağlanmış olur. Örneğin, eğer bankalar topladıkları mevduatları yalnızca uzun vadeli kredi vermek için kullanırlarsa toplum bundan kazançlı çıkmayabilir ve sosyal kazanç sağlanmış olmayabilir.

1.4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE 1980 ve SONRASI GELİŞMELER

Türk finansal sistemi, 1980 yılından başlayarak uygulamaya konulan liberal politikalar sonucunda önemli ölçüde yapısal değişiklik yaşamıştır. Bu süreçte, selektif kredi politikaları kaldırılmış, mevduat ve kredi faizlerine serbesti tanınmıştır. Ayrıca liberal kambiyo düzenlemeleri getirilmiş, finansal sektöre ilişkin mevzuat düzenlemelerinin uluslararası normlara yükseltilmesi için çalışmalar yapılmıştır.

1 Temmuz 1980'den itibaren faiz oranlarının serbest bırakılmasıyla, mevduat ve kredi faiz oranları hızla yükselmeye başlamıştır. Bu dönemde banker denilen kuruluşlar ve yüksek faiz veren bankacılık anlayışı yaygınlık kazanmıştır. O dönemde Sermaye Piyasası Yasası'nın çıkartılması ve İMKB 'nin yeniden canlandırılması, finansman bonusu, mevduat sertifikası, tahvil alım satımı, repo işlemleri gibi finansal araçların hızla gelişmesiyle tasarruf sahiplerinin önündeki seçenekler artmaya başlamış, bankaların finansal piyasalardaki payı azalmaya başlamıştır.

1980 Sonrası dönemde Bankacılık sektöründeki Temel gelişmeler şöyle sıralanabilir:

- Liberalleşme , deregülasyon ve rekabetteki artış,
- Banka sayısı ve istihdamdaki büyüme,
- Hizmetlerde çeşitlilik ve teknolojik altyapıda atılım,
- açılma ve uluslararası finans sistemi ile bütünleşme

Elektronik ve bilgisayar alanında yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler, bilgi edinme ve haberleşme maliyetlerini hızla düşürmüştür, bunun sonucu olarak da belli bir yasal düzenlemeye bağlı olmayan banka dışı finansal aracı kuruluşlar bu alanda büyük avantaj yakalamışlardır. Finansal sektörün varlığı bilginin ve kaynakların toplanması,

değerlendirilmesi ve aktarılmasının maliyetini düşürür, tasarruf sahipleri ve yatırımcılar için etkinliği ve verimliliği sağlarlar; bu da büyümeyi olumlu yönde etkiler. Finansal sektör birçok ekonomik işlevi daha düşük maliyetle ve daha etkin olarak yerine getirir. (TBB, 2004:6)

Bankaların kısa vadeli likidite ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve likidite fazlalarının değerlendirilebilmesi amacıyla T.C. Merkez Bankası bünyesinde Interbank (bankalar arası) Piyasası kurulmuştur. Sistem, fon fazlası olan bankalardan fon ihtiyacı olan bankalara borç vererek bankaların gelir sağlamasına olanak tanımaktadır. Borç almak ya da vermek isteyen bir banka, Merkez Bankasına müracaat ederek borç almak ya da vermek istediğini ya da verebileceği faiz oranını belirleyebilmektedir. Böylece piyasa kısa dönemde likidite sıkıntısı çekmeden ve T.C. Merkez Bankasının ek bir emisyonu başvurmaya gerek kalmamaktadır.(Parasız, 2005:106)

1980 'li yıllarda yükselen faiz oranlarına paralel olarak, mevduatların maliyetleri yükselmiştir. Bankalar bu maliyet artışlarını dengelemek için yeni bankacılık ürünleri geliştirmişlerdir. Pek çok banka teknolojik altyapı ve otomasyon çalışmalarını tamamlamış, bireysel bankacılık alanında kâr potansiyeli yüksek 'tüketici kredileri' ve 'kredi kartları' gibi yeni ürün ve hizmetler piyasalara sunulmuştur. Ayrıca yabancı bankaların etkisiyle 'az şubeli toptancı bankacılığı yapan banka' sayısında artış olmuştur. Bankaların bünyesinde yatırım fonları oluşturulmuştur.

1.5. KASIM 2000-ŞUBAT 2001 KRİZLERİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Kronik enflasyon sorununu çözmek ve ekonomide büyüme ortamını yeniden sağlamak amacıyla, 2000 yılı başında 'IMF'ye endeksli olarak kapsamlı bir ekonomik program' uygulamaya konulmuştur. Program kapsamında, sıkı maliye politikası uygulanmasıyla birlikte, enflasyonist beklentileri hızla aşağıya çekmek için döviz kurları hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmıştır.

Yüksek enflasyonu düşürme programının uygulamaya başlamasıyla birlikte bankacılık kesimindeki faiz oranlarının daha da düşeceği beklentisi yaşanmıştır. Yüksek faizli kaynaklara uzun süre bağımlı kalınmayacaktır. Döviz sepeti hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmıştır. Böylece bankaların bir kısmı kaynaklarını kısa vadeli döviz cinsinden yapmış, kullanımlarını ise uzun vadeli ve TL

cinsinden yapmaya başlamıştır. Para politikasıyla likidite girişleri yabancı kaynak girişine bağlanmıştır.

Yüksek enflasyondan kurtulmayı ve ekonomiyi istikrarlı bir yapıya kavuşturmayı amaçlayan bu programın uygulanmasından kısa bir süre sonra Kasım 2000'de bir kriz yaşanmış ve gecelik repo faizleri birincide yüzde 1500'lere , ikincide yüzde 7000'lere kadar çıkmıştır. İMKB 100 endeksi birincide 17000'lerden 7000'lere, ikincide 11000'lerden tekrar 7000'lere düşmüştür.

Bazı bankalara aktarılan 3 katrilyon TL karşılığı satılan yaklaşık 4 milyar dolar piyasada durumu düzeltmeye yetmeyerek, 16 Şubat'ta 27,9 milyar dolar olan TCMB'nin döviz rezervi 5,4 milyar dolar azalarak 23 Şubatta 22,5 milyar dolara düşmüştür. 19 Şubat'ta 1\$=0,686 TL olan dolar kuru 23 Şubat'ta 0,92 TL'ye çıkmıştır. Ara hedeflemeye göre Uygulanan kur çıpası programı çerçevesinde 1\$+0,77 EURO şeklinde belirlenen sepet kurun Temmuz 2001'e kadar hedeflenen TEFE oranında artması öngörülmüştür. 21 Şubat 2001'de ise bu politika terk edilip dalgalı kura geçmek zorunda kalınmıştır. (Toprak, Demir 2001:13)

Bankacılık kesiminin 2000 yılında pasif tarafında değişiklik yaşanırken aktif tarafında da değişikliklerin yaşanması, yaşanan bu krizlere karşı daha da duyarlı hale gelmesine yol açmıştır. Kredilerin payında önemli bir artış olurken likiditesi yüksek olan menkul kıymet portföyünün toplam aktifler içindeki payı azalmıştır. Kredilerdeki artış yabancı para cinsinden kredilerdeki artışla sınırlı kalmıştır.

Kasım 2000'den sonra oluşan yüksek faizler özellikle aşırı gecelik borçlanma ihtiyacında olan kamu bankalarıyla TMSF kapsamındaki bankaların mali yapılarını iyice bozmuştur. 2001 yılına girildiğinde, 79 olan banka sayısı 2002'nin ilk ayında bu sayı 61'e inmiştir. Emlak Bankası, Sümerbank, Yaşarbank, Esbank, Interbank, Bank Kapital, Ulusal Bank, Demirbank, Bank Ekspres, Egebank, İktisat Bankası, EGS Bank, Kentbank, Etibank, Körfezbank, Osmanlı Bankası, Atlas Yatırım Bankası, Okan Bank gibi 18 banka TMSF bünyesine alınmıştır.

İç borçlanmalar ağırlıklı olarak bankalardan yapılmaya başlanmıştır. Tasarruf mevduatına devlet güvencesi uzun bir süre devam etmiştir. Tüm bunların yanı sıra uygulanan hatalı kur çıpası politikası ve kamu bankalarının o dönemdeki hükümet politikalarının siyasi araç haline getirilmesi bankaların yaşanan bu krizlerden kötü bir şekilde etkilenmelerine yol açmıştır.

Şubat 2001 ‘de oluşan yüksek döviz talebine karşı Merkez Bankası likiditeyi kontrol etmeye çalışmıştır. Ancak kamu bankalarının günlük likidite ihtiyaçlarının aşırı düzeylere çıkmasıyla uygulanan döviz kuru sistemi terk edilerek dalgalı kur sistemine geçilmiştir. Bankacılık sektörü piyasa, faiz riskiyle karşı karşıya olmanın yanı sıra bir de kur riskine maruz kalmıştır. Özellikle özel bankalar kur riski nedeniyle bazı sorunlar yaşamıştır.

1.6. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE YENİDEN YAPILANDIRMA

Bankacılık sisteminde yeniden yapılandırma süreci, 1999 yılı sonunda uygulanmaya konulan “enflasyonla mücadele” programı ile başlatılmış, 2001 yılında ardı ardına yaşanan krizler sonrası kapsamlı olarak “Bankacılık yeniden yapılandırma Programı” açıklanmıştır.

Asıl amaç, Kamu bankalarını mali sistem içersinde bir istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkarmak, TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarını en kısa sürede çözüme kavuşturabilmek, yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen bazı özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşmalarını sağlamak amacıyla bir takım düzenlemeleri gerçekleştirmektir. İlk zamanlarda yapılanlar büyük ölçüde düzenlemelerin uluslararası standartlara ve uygulamalara benzer olması yönünde olmuştur.

Yeniden yapılandırma programı kapsamında, ayrıca bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkin olmasını artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya sevk edecek yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi de amaçlanmıştır. Bunun için idari ve mali özerkliğe sahip düzenleyici ve denetleyici bir otorite olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) oluşturulmuştur. Böylece geçmişte Hazine ve TC Merkez Bankası arasında paylaşılan banka denetim ve düzenleme görev ve yetkileri BDDK’ ya geçmiştir.

1.6.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun Kurulması

Türkiye’de bankacılık alanında, yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlara uyumu konusunda önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede 1999’da yürürlüğe giren 4389 sayılı Bankalar Kanunu ile, bankacılık

sektörünün düzenleme ve denetimi, idari ve finansal özerkliğe sahip Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'na devredilmiştir.

BDDK, 19 Aralık 1999 tarihli 4491 sayılı yasa ile, özerk statüde Bankalarla ilgili olarak kuruluşlarından tasfiyeye kadar olan süreçte alınması gereken tüm kararların alındığı bir kurumdur. Ayrıca Bankacılık sektörünün gözetim ve denetiminden sorumlu kamu birimleri BDDK bünyesinde birleştirilmiş, kurum 31 Ağustos 2000 tarihinden itibaren fiilen çalışmaya başlamıştır. BDDK idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu kurumudur. Kurumun merkezi Ankara'dadır ve İstanbul'da bir ofisi bulunmaktadır.

BDDK, Kanun ve ilgili diğer mevzuatın verdiği yetki çerçevesinde, tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli bir şekilde çalışmasını tehlikeye sokabilecek ve nihayet ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemekle yükümlüdür. Kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere gerekli karar ve tedbirleri almak ve uygulamak için çalışmalar yapar.

Bankaların, finansal holding şirketleriyle leasing, faktöring ve finansman şirketlerinin birleşme, bölünme ve hisse değişimini ve tasfiyesini düzenlemek uygulamak ve uygulanmasını sağlamak, uygulamayı izlemek ve denetlemek BDDK'nın diğer önemli görevleri arasındadır.

Öte yandan BDDK kendisine bağlı kamu birimlerinin usul ve esaslarına uygun olarak faaliyetlerinin yürütülmesini sağlamakla da yükümlüdür. BDDK tüm bunları yaparken finansal hizmet sektörünün geliştirilmesine yönelik stratejiler de belirlemek durumundadır. Bu araştırmaların kurumca ya da kurum dışında uygun görülecekler kamunun tam bilgiye sahip olabilmesi için yayımlanır.

1.6.2. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Görevleri

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun temel misyonu; bankaların ve özel finans kurumlarının piyasa disiplini içerisinde, sağlıklı etkin ve dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir yapıda işleyebilmesi için uygun ortamı yaratmak ve böylece ülkenin uzun vadeli ekonomik büyümesine ve istikrarına katkıda bulunmaktır. (BDDK,2009:1)

BDDK söz konusu misyonunu yerine getirmek için gerekli düzenleyici ve denetleyici bir çerçeve yaratmıştır ve bunu uygulamaktadır.

Kurumun temel görevleri şöyle sıralanabilir;

- Düzenlemek ve denetlemekle görevli olduğu sektör veya alanla ilgili uluslararası ilke ve standartlarla uyumlu ikincil düzenlemeleri yapmak ve kararlar almak
- Kurumun stratejik planını, performans ölçütlerini, amaç ve hedeflerini, hizmet kalite standartlarını belirlemek, insan kaynakları ve çalışma politikalarını oluşturmak, Kurumun hizmet birimleri ve bunların görevleri hakkında öneride bulunmak
- Kurumun stratejik planı ile amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanan bütçe teklifini görüşmek ve karara bağlamak
- Kurumun performansını ve mali durumunu gösteren raporları onaylamak
- Başkanın önerisi üzerine, başkan yardımcıları ve daire başkanlarını atamak
- Taşınmaz alımı, satımı, kiralanması konularındaki önerileri görüşüp karara bağlamak
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak (BDDK,2009:2)

BDDK tüm bu görevlerinin yanı sıra sektörün risklere karşı daha dirençli ve esnek olmasının sağlanmasını, bankalarda iç kontrol ve risk yönetim sistemlerinin geliştirilmesini, yalnızca kredi riskinin değil piyasa ve operasyonel risklerin de sermaye yeterliliğinde dikkate alınmasını, risk odaklı gözetim ve denetimin artırılmasını amaçlamıştır.

BDDK tasarruf sahiplerinin haklarının koruma amacıyla mevduat sigortası sisteminin olumsuz yönleri olan piyasa disiplini bozucu etkilerini azaltmak için Bankaların faaliyetlerinin güven ve açıklık içinde sürdürülmesini amaçlamıştır. Kamunun doğru bir şekilde bilgilendirilmesi için mevzuata uygun bir şekilde bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylanan mali tabloları yayınlamıştır.

1.6.3. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Amaçları

BDDK Stratejik Plan (2006-2008) çerçevesinde, beş adet amaç belirlenmiştir:

1.Güvenli, İstikrarlı, Etkin ve Rekabetçi Bir Finansal Piyasanın sağlanması;

Rekabetçi ölçüğe ulaşmış, kaynakları yatırıma yönlendirecek, araç çeşitliliğine ve mali derinliğe sahip, uluslararası standartlarda düzenlenen, denetlenen ve aracılık maliyetlerinin asgari düzeye indirildiği bir mali sektörün geliştirilmesi,

- Türev ürünlerin risk yönetiminde kullanımının teşvik edilmesi, ayrıca bu ürünlere ilişkin risk algılamasının artırılması
- Bankalarda risk yönetimi ve kurumsal yönetim uygulamalarının iyileştirilmesi
- Yurtiçi ve yurtdışı denetim otoriteleri ile işbirliği ve bilgi paylaşımının artırılması

- Finansal kuruluşların ve piyasaların önündeki rekabet engellerinin kaldırılması, aracılık maliyetlerinin asgariye indirilmesi
- Kuruluşlar ve meslek grupları arasındaki diyalog ve işbirliğinin artırılması yoluyla finansal piyasalardaki bütünleşmenin artırılması

2.Etkili ve Etkin Denetim Sistemi;

- Risk odaklı denetimin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması
- Konsolide denetime yönelik uygulamaların iyileştirilmesi
- Finansal holdinglerin denetimine yönelik AB mevzuatına uyum sağlanması
- CRD / Basel 2'ye yönelik hazırlık çalışmalarının tamamlanması ve uygulamaya geçiş ile finansal sistemde kredi ve kurumsal yönetim derecelendirme sisteminin tesis edilmesi

3.Esnek Düzenleyici Çerçeve

- Risk yönetiminin, Kurum denetimine tabi tüm finansal kuruluşlarda uygulanmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması

4. Müşteri Haklarına Yönelik Şeffaf, Adil ve Teşvik Edici Uygulamalar

- Müşterilerin bilinçlendirilmesi, hak ve menfaatlerinin gözetilmesi, koruyucu uygulamaların geliştirilmesi

5. Yeterli ve Etkili Kurumsal Yönetim

- Kurum Stratejik Planının tüm unsurları ile hayata geçirilmesiyle BDDK'nın kurumsal kapasitesinin artırılması

BDDK'nın IMF , Dünya Bankası, Basel Bankacılık Deneti Komitesi, OECD , Dünya Ticaret Örgütü ve Finansal Eylem Görev Gücü (FATF) gibi çok uluslu kuruluşlarla güçlü ilişkileri bulunmaktadır.

Avrupa Birliğine aday ülke konumunda olan Türkiye, ulusal düzenlemelerin AB mevzuatı ile uyumlaştırılması ve düzenlemelerin uygulanmasına yönelik idari kapasitenin artırılmasına ilişkin çalışmalar yürütmektedir.

1.6.4. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Yeniden yapılandırma sürecinin en önemli unsuru kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmasıdır. Aslında bu programın hedefi bu bankaların özelleştirilmesi hedefidir. Yeniden yapılandırılma sürecinde bu bankaların yönetimi, öncelikle ortak yönetim kuruluna devredilmiş ve BDDK 'ya, kamu bankalarını yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama yetkisi verilmiştir.

O yıllarda kamu bankalarının, görev zararlarını ödeyememesi, siyasi müdahaleler nedeniyle kaynaklarını etkin olarak kullanamaması, yönetim yapısındaki zayıflıklar nedeniyle mali yapıları önemli ölçüde bozulmuştur. Bu bakımdan sermaye yapılarının güçlendirilmesi ve mali açıdan yeniden yapılandırılmaları için kamudan önemli bir kaynak aktarımı yapılmıştır. 2000 yılı sonunda bilanço büyüklüklerinin yüzde 50'sine ulaşan görev zararı alacaklarının kapatılması ve sermaye desteğini içermek üzere 2001 yılsonu itibariyle toplam 21, 9 milyar dolar (eski para birimiyle 28,7 katrilyon TL, yeni para birimiyle 28,7 milyar TL) tutarında kaynak, kamu bankalarına aktarılmıştır.

Tablo 2: 2001 yılında Kamu bankalarına aktarılan Kaynaklar

Kamu bankalarına aktarılan kaynaklar	Milyon TL
Görev zararları sonucu oluşan borç	25.172
- Menkul kıymete bağlanmış	25.172
- Ziraat Bankası	13.467
- Halk Bankası	11.660
- Emlakbank	45.000
Sermaye desteği (N. dışı kâğıt yoluyla)	3.224
- Ziraat Bankası	1.700
- Halk Bankası	900
- Emlakbank	624
Sermaye desteği (nakit yoluyla)	326
- Ziraat Bankası	218
- Halk Bankası	67
- Emlakbank	41
Toplam	28.722 (milyar TL)

Kaynak, BDDK, 2003, www.bddk.org.tr . (Veriler yeni para birimine çevrilmiştir.)

T.Emlak Bankası A.Ş.'nin bankacılık yapma izni kaldırılarak tüm aktif ve pasifiyle 9 Temmuz 2001'de TC Ziraat Bankası A.Ş. 'ye devredilmiştir. Bu bankaların sermaye yeterlilikleri artırılmıştır. Bu şekilde birleşmeler yoluyla küçültülmeleri ve nihayet özelleştirilmeleri öngörülen kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmalarına yönelik faaliyetler de hızlandırılmıştır. Aynı dönemde şube ve personel sayıları da yenilenmiştir.

Üç kamu bankası Ziraat, Halk ve Emlak ortak bir yönetim kurulunun idaresine verilmiştir. Kamu ve TMSF bankalarına, sermayelerini sağlamlaştırmak ve döviz açıklarını karşılamak amacıyla DİBS verilerek kamu bankalarının görev zararları ve bu

zararlara tahakkuk etmiş olan faiz tutarı menkul kıymete bağlı hale getirilmiştir. Böylece sermaye desteği sağlanmıştır.

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılması finansal ve operasyonel açıdan yapılmıştır. Kamu bankalarının finansal yeniden yapılandırılma sürecinde kısa vadeli yükümlülükleri azaltılması sermaye yapılarının güçlendirilmesi ve mevduat faizleri piyasa faizleriyle uyumlu hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Diğer taraftan TCMB'nin bağımsızlığının artırılması, Bankanın temel hedefinin fiyat istikrarını sağlamak olması, bu hedefle çelişmezse hükümetin büyüme ve istihdam politikasını desteklemesi, enflasyon hedefini belirlemede hükümetle ortak yetkiye sahip olması ve Merkez Bankası Para Politikası Kurulu oluşturulması hükme bağlanmıştır.

Kamu bankalarının mevduat faiz oranları DİBS piyasa faiz oranlarının altında ve ortak olarak belirlenmiştir. Her bankanın kredi faizlerini kendi kaynak maliyetlerini dikkate alarak belirlemeleri sağlanmıştır.

Kamu bankalarının finansal açıdan yeniden yapılandırılmalarının yanı sıra operasyonel açıdan da yapılandırılmaya gitmiştir. Operasyonel açıdan yeniden yapılandırma programında bankaların organizasyon yapıları, teknolojiye uyum sürecinde esneklik, etkin bir insan kaynakları hizmeti, krediler, mali kontrol ve planlamada çağdaş bankacılığın gerektirdiği koşulların yer aldığı bir yapılandırma amaçlanmıştır. Şube ve personel sayıları azaltılmıştır.

T.C. Ziraat Bankası ve Halkbank bünyesi çalışanları, Özel Hukuk Hükümlerine göre çalıştırılmaya başlanmıştır. Bankaların organizasyon yapısı, çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine göre tamamen değiştirilmeye başlanmıştır. Operasyon ağırlıklı bankacılık anlayışına, pazarlama misyonu eklenmiştir. Kamu bankalarının kâr ve zararlarını likidite ve faiz oranlarını izlemek için bir izleme programı oluşturularak bankaların aktif ve pasifleri, getiri ve maliyet oranları, bilanço kar zarar durumları günlük olarak izlenebilmesi sağlanmıştır.

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasına yönelik 15 Kasım 2000 tarihli 4603 sayılı TC Ziraat Bankası AŞ, Türkiye Halk bankası AŞ ve Türkiye Emlak Bankası AŞ hakkındaki Kanun'a göre bu bankalar AŞ statüsündedirler. Yapılandırmayı hızlı ve etkin kılmak için emekliliği özendirici imkânlar getirilerek personel sayısında azaltılmaya gidilmiştir. Bu bankaların yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile tasfiye kurulu üyeleri ceza ve idare hukuku bakımından artık devlet memuru

sayılmayacaklardır. Bu kimseler özel bankaların yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile tasfiye kurullarına uygulanan özel hukuk hükümlerine ve mevzuata tabi olmuştur.

1.6.5. TMSF Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Yeniden yapılandırmada, mali bünyesinde sorunlar olan bankalara çözüm arayışı yaşanmıştır. TMSF bankalarına yönelik yeniden yapılandırma süreci, bu bankaların devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümlenmesi şeklinde olmuştur.

Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Bank Kapital ve Ulusal Bank gibi küçük yapıdaki bankalar Sümerbank bünyesinde birleştirilmiş, daha sonra Sümerbank 9 Ağustos 2001’de Oyak grubuna satılmıştır. Aynı Dönemde Demirbank HSBC’ye satılmıştır. İktisat Bankası, Etibank ve Kentbank Bayındır Bank bünyesinde toplanmıştır.

Tablo 3: TMSF’ye Devredilen Bankalar

TMSF’YE DEVREDİLEN BANKALAR			
Birleştirilen	Satışı Gerçekleştirilen	Tasfiye /İflas Dava sürecinde olan	Hala TMSF bünyesinde olan
Sümerbank	Bank ekpres	Türkbank	B.F.B
Egebank	Sümerbank	Kıbrıs Kredi Bankası	
Yurtbank	Demirbank	İmar Bankası	
Yaşarbank	Sitebank	Türk Ticaret Bankası	
Bank Kapital	Tarişbank		
Ulusal bank	Pamukbank		
Esbank	Oyakbank		
Interbank			
Bayındırbank			
Etibank			
EGS bank			
Toprakbank			
İktisat bankası			
Kentbank			

Kaynak: TMSF, 2009, www.tmsf.org.tr

Türk Ticaret Bankası, Tariş bank, Bayındır bank, Site bank ve Toprak bank TMSF’ye devredilmiştir. 2005’de Birleşik Fon Bankası A.Ş. (B.F.B) adıyla değiştirilen

Bayındır Bank ve Tasfiye Halinde Türk Ticaret Bankası A.Ş. ile ilgili çözümlene faaliyetlerine halen devam edilmektedir. İnterbank ve Esbank, Etibank bünyesi içinde birleştirilmiştir. Etibank 30 Kasım 2001 tarihi itibarıyla birikmiş zarar tutarının 4.5 katrilyon lira olması nedeniyle, 28 Aralık tarihi mesai bitimi itibarıyla kaldırılmasını kararlaştırdığını bildirdi.

Fon bünyesindeki bankaların ilk satışı Bank Ekspres'in devri ile gerçekleşmiştir. Tekfen Grubuna satılarak adı Tekfenbank A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Bankanın ticaret unvanı, 2008 tarihi itibarıyla "Eurobank Tekfen A.Ş." olarak değişmiştir

Oyak Bank A.Ş. 1996 yılına kadar sadece kurumsal bankacılık alanında hizmet vermekte olup, o dönemde Oyak bank'ın şubeleri sadece Ankara, Adana, İzmir ve Bursa'da, özellikle grup firma ve çalışanlarına hizmet vermiştir. 1998 yılında alınan kararla müşteri ağını daha fazla genişletmek ve daha fazla noktada hizmet vermek amacıyla, bireysel bankacılık alanında çalışmalar başlatan Oyak Bank'ın şube sayısını artırma ve büyüme Oyak Bank A. Ş' nin başlıca hedeflerini oluşturmuştur. Bu hedefler doğrultusunda Sümerbank A. Ş. 10 Ağustos 2001 tarihinde Oyak tarafından alınmış ve 11 Ocak 2002'de Oyak Bank A.Ş' ye devredilmiştir. Oyak Bank A.Ş. Hollandalı ING group tarafından 24 Aralık 2007 tarihinde satın alınmış, yabancı banka sayısına bir yenisi daha eklenmiştir. Ticari ünvanı 7 Temmuz 2008 tarihi itibarıyla "ING Bank A.Ş. olarak değişmiştir.

31.03.2009 tarihi itibarıyla ise fonda bulunan Türkbank'ın banka bilançosu % 95 oranında likit hale gelmiş olup aktifte donuklaşmış ya da dava süreci devam eden hesaplar haricinde fiziki tasfiye önemli ölçüde tamamlanmıştır.

TMSF yönetimi ve denetimi kendisine devredilen bankaların devralınan zararları sonucunda hisselerinin tamamına sahip olamazsa zararın ödenmiş sermaye tutarından düşülmesi suretiyle hesaplanacak sermaye esas alınarak bulunan hisse bedeli banka hissedarlarına ödenmek karşılığında hisseleri devralmaya yetkili kılınmıştır.

TMSF 2008 –2010 Stratejik Planında, dinamik olarak izleme, değerlendirme, aksiyon alma ve raporlama imkanlarını sunan ve uluslararası alanda genel kabul görmüş bir sistem olan Kurumsal Karne yaklaşımını bir yönetim sistemi olarak kullanmaya karar vermiştir.(TMSF,2009)

1.6.6. Özel Bankaların Yeniden Yapılandırılması

Özel Bankaların yeniden yapılandırmalarına yönelik ilk aşama özel bankaların sermaye yapılarının güçlendirilmesi, sorunlu kredilerin çözülmesi, yabancı para açık pozisyonlarının daraltılması ve devir ve birleşmelerin özendirilmesi konularında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrası özel bankalardan günlük bilgi alınmakta ve onların faaliyetleri yakından izlenmektedir. Kriz sonrası bankacılık kesimindeki sermaye yetersizliği sorununu çözüme kavuşturmak ve banka sahipleri ile hissedarların sermaye artırımına katkılarına artırmak amacıyla; bankalardan sermaye artırımını veya sermaye benzeri kredi temini ve yeniden yapılanma stratejilerini içeren bazı taahhüt mektupları alınmıştır.

Bu mektuplar, her bir bankanın mali durumuna göre değişiklik göstermekle birlikte, belli bir takvim çerçevesinde sermaye artırımını, sermaye benzeri kredi temini, birleşme, şube ve personel sayısının rasyonelasyonu, maliyetlerin düşürülmesi, yoğunlaşmış kredilerin yeniden yapılandırılması, iştirak ve gayrimenkul satışı, hisselerin bir kısmı ya da tamamının yabancı ve yerli ortaklara satışı gibi konularını içermektedir.

Bankaların 2001 yılı mali tabloları üzerinden yapılan denetimde ise, önceki dönemlerden farklı olarak BDDK tarafından enflasyon muhasebesi kuralları esas alınmıştır. Denetimler sonrası hazırlanan sektör raporları dikkate alındığında, nakit sermaye artışı, sorunlu kredilere ayrılan karşılıkların yeniden düzenlenmesi, piyasa risklerinin dikkate alınmasında olumlu yaklaşımların etkisiyle sektörde sermaye ihtiyacı sınırlı düzeyde kalmıştır. Program sonunda sermaye yetersizliği nedeniyle bir banka TMSF'ye devredilmiştir.

Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasının özel sektöre maliyeti; 5,2 milyar doları TMSF tarafından ve 2,7 milyar doları kriz döneminde eriyen sermayeleri güçlendirmek amacıyla özel sektör bankaları tarafından olmak üzere toplam 7,9 milyar dolar olmuştur. Ayrıca, sorunlu aktiflerin çözümünü hızlandırıcı mekanizmalar oluşturulması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. (Toprak , Demir, 2001:21)

Finansal sektöre olan borçların yeniden yapılandırılmasına ilişkin gerçekleştirilen düzenlemeler çerçevesinde TBB tarafından hazırlanan Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması, 24 Mayıs 2002 tarihinde Alacaklı kuruluşların

imzasına açılmıştır. Anlaşma 4 Haziran 2002 tarihinde BDDK tarafından onaylanmıştır. “İstanbul Yaklaşımı” olarak bilinen “finansal yeniden yapılandırma programı” üç yıllık bir süreç kapsamında Haziran 2002’de uygulamaya konulmuştur.

Finansal krizler sonucu ödeme gücünü kaybetmiş olan reel sektör şirketlerinin faaliyetlerini sürdürebilmek ve yeniden ödeme gücü kazanmalarına olanak sağlamak amacıyla Banka alacaklıları, Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmaları çerçevesinde ve bu anlaşmaların BDDK onayından itibaren 3 yıl içinde Finansal Yeniden Yapılandırma Sözleşmelerine bağlanmıştır.

1.6.7. Bankaların İç Denetiminin Güçlendirilmesi

Bankacılık kesiminde finansal ve operasyonel yapılandırmanın yanı sıra, bankacılık sistemini daha rekabetçi bir yapıya kavuşturmak için sektöre yönelik düzenleme, gözetim ve denetim açısından da önemli adımlar atılmıştır. Bu adımlar, risk alma ve yönetme sürecinin ve yönteminin değişmesi ve kurumsal altyapının güçlendirilmesi yönünde yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılması adına olmuştur.

Bankalar, normal ticari şirketlerden farklıdır. Şirketler battığında, kredi veren bankalar da zarar görürler. Ama, bankalar kredi verirken aldıkları riskleri ölçebilecek durumdadırlar. Bu nedenle, bankacılık yapabilme lisansa bağlanmıştır. Devlet, belli kurumların bankacılık yapabilmesine izin verir. Verilen izin, mevduat müşterileri açısından, bankalara para yatırmalarının risksiz olduğu anlamına gelir. Yani, devletin bankalar üzerinde zımni bir güvencesi söz konusudur. Devletin bankalar konusunda verdiği zımni güvence, aynı zamanda devlete bankaları gözetleme ve denetleme hakkı yaratır. Bankaların devletin verdiği güvenceye layık bir biçimde çalışıp çalışmadığı ve güvenceye layık olabilmek için nasıl çalışması gerektiği devlet tarafından tespit edilir.(Kumcu,2007:1)

Sermaye yeterliliği, risk yönetimi kredi ve iştirak sınırlamaları, uluslar arası muhasebe standartlarına ve AB direktiflerine uyum, bağımsız denetim ve yabancı ülkelerin denetim organlarıyla işbirliği sağlama konusunda düzenlemelere gidilmiştir. Yapılan sermaye düzenlemeleri çerçevesinde AB düzenlemelerindeki öz kaynak tanımına paralel olarak konsolide öz kaynak tanımı yapılmış ve sistemde bu tanıma yakın bir tanımın mali tabloların hazırlanmasında esas alınması sağlanmıştır.

5411 sayılı kanununa göre bankalar, kurum tarafından düzenlenecek yönetmelikte öngörülen usûl ve esaslara göre, %8 oranından az olmamak üzere

belirlenecek sermaye yeterliliği oranını hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorundadır.

5411 Sayılı Kanuna göre, bankalara asgarî sermaye yeterliliği oranını artırmaya, bankalar bazında farklılaştırmaya, kaynağı katılma hesabı olan aktiflerin risk ağırlıklarının belirlenmesinde bu hesapların özelliklerini dikkate almak suretiyle düzenleme yapmaya Kurul yetkilidir.

Bankaların kullandırdıkları kredilerde risk yoğunlaşmalarının önlenmesi için bir gruba kullanılacak kredilerin hesabında doğrudan ve dolaylı kredilerin birlikte dikkate alınması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Böylece banka kaynaklarının belirli gruplar üzerinde yoğunlaşmasının engellenmesi amaçlanmıştır.

Bankaların risk algılama ve yönetim esaslarını, uluslararası gelişmeler ve yeni uygulamalar paralelinde tanımlayan iç kontrol ve risk yönetim sistemleri hakkında düzenlemeler yapılmış, bankaların risk odaklı gözetim ve denetim hedefine paralel olarak konsolide bazda denetim ve gözetim esası getirilmiş ve bankalar mali tablolarını enflasyon muhasebesine göre hazırlamaya başlamışlardır. Ayrıca, bankaların yabancı para pozisyon risklerinin etkin olarak takibi için yabancı para pozisyonlarının da konsolide esasa göre hesaplanması yükümlülüğü getirilmiştir.

Etkin bir iç denetim sistemi, banka hedeflerine ulaşılmasını engelleyebilecek tüm risklerin tespit edilmesi ve değerlendirilmesi sonucu oluşan bir durumdur. Denetim faaliyetleri içinde; üst düzey incelemeler, farklı birim ve bölümlere ilişkin uygun denetim faaliyetleri, fiziki denetimler, belirlenen asgari ve azami limitlere uygunluğun denetimi ve uygun olmayanların takibi, yetki ve onay sistemi ile doğrulama ve mutabakat sistemi bulunmalıdır. Yeni finansal ürünlerin karmaşıklığı arttıkça bankaların bu risklerin tümünü birden denetleyebilmeleri için ilgili personelin uzmanlaşma derecesinin de artması gerekmektedir.

Teftiş Kurulları ile İç Kontrol birimleri, eşgüdümlü çalışmakla birlikte birbirinden bağımsız olarak doğrudan Yönetim Kuruluna bağlı olmalıdır. Sistem, politik etkiden arındırılmış, piyasanın ihtiyaçlarına uyumlu, esnek ve “Risk Odaklı” bir yaklaşım içerisinde olmalı, her banka faaliyet alanlarına, işin türüne, niteliğine ve risklerine uygun bir iç kontrol sistemi benimsemeli ve bu konu Teftiş kurulları ve İç Kontrol Birimlerince etkin bir şekilde izlenmelidir.(Taşpınar,2007:2)

1.7. ULUSLARARASI PİYASALARDA YAŞANAN GELİŞMELER

Son yıllarda artan teknoloji düzeyinin de etkisiyle, giderek güçlenen ekonomik ve politik küreselleşme çerçevesinde ulusal ve uluslararası banka sistemlerinde yoğun bir artan rekabet süreci yaşanmaktadır. Bankalar, bu rekabet koşullarında ayakta kalabilmek için birleşme ve devralmalarla ölçeklerini büyütmüşler ve böylece, ölçek ekonomilerinin bilinen avantajlarını da kullanarak varlıklarını güçlü bir şekilde sürdürmeye çalışmışlardır.

1.7.1. 2007 ve 2008 Türk Bankacılık Sektöründe Gelişmeler

Bankacılık sektöründe rekabet hızla artarken, döviz, borsa ve banka krizlerine dayalı finansal kırılganlıklar hızla artmış, etkileri büyümüştür. Tüm bunların yanında bir ülkenin finans ya da bankacılık sisteminde meydana gelen bir kriz, bulaşıcı bir hastalık gibi hızla diğer ülkelere yayılmaya başlamıştır ve bu durum bankalarda sistemik risk açısından potansiyel bir tehdit oluşturmaktadır. Yani güçlü bir şekilde bağlantılı ulusal ve uluslararası boyutları olan sistemik kriz riski olgusu gelişmiştir.

Başarısız bankanın ölçeği büyüdükçe, faaliyet alanı geliştikçe ve merkezinin bulunduğu ülkenin ekonomik ve siyasi etkinliği arttıkça sistemik risk de o ölçüde büyümektedir. Herhangi bir ülkedeki büyük ölçekli bir bankanın başarısızlığı hızla o ülkedeki diğer bankaları etkisi altına almakta ve çok kısa bir sürede dünyanın diğer ülkelerindeki banka sistemleri de bundan az veya çok etkilenmektedir. Son dönemde başta ABD olmak üzere dünya finans ve banka piyasalarının içine girmiş olduğu küresel ekonomik krize bakılırsa konunun önemi bir kez daha artmaktadır. (Tunay, 2009:30)

Türkiye’de geçmiş krizlerden çıkarılan derslerin yanı sıra, yaygın şube ağına dayalı klasik bankacılık anlayışı, bilanço toplamı ile türev ürün ve bireysel kredi hacminin görece küçüklüğü ve uluslararası standartların oldukça üzerinde seyreden sermaye yeterliliği oranı sayesinde ve henüz kriz belirginleşmeden uygulamaya koyulan ihtiyatlı düzenleme ve denetim anlayışı sayesinde sektörün kötü günlere hazırlıklı girmesine imkân sağlanmıştır. Bu sayede, Türk bankacılık sektörü 2008 yılında da uluslararası piyasalardan finansman sağlamaya ve reel kesimi finanse etmeye devam etmiş, karlılık açısından da diğer ülkelerdeki bankacılık sektörüne göre iyi bir performans sergilemiştir.(BDDK, 2008 :7)

Ayrıca, günümüzde bankalar, hemen her tür finansal ürünü, yatırım bankacılığı, sigortacılık, tüketici finansmanı vb. hizmetleri tek çatı altında sunmaktadır. Bu durum, bankacılık sektöründe ortaya çıkan krizlerin diğer alanlarına yayılmasına ya da bunun tam tersi olarak ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Bankacılık sistemi, 2007 yılında ihtiyatlı bir politika izleyerek özellikle ilk yarıda likit kalmaya özen göstermiştir. Yabancı para cinsinden mevduat talebi nedeniyle, yurtdışı borçlanma sınırlandırılmıştır. Likiditenin artırılması tercihinin ve ekonomik büyümenin hız kaybetmesine bağlı olarak kredilerdeki büyüme, ilk yarıda yavaşlamış, ikinci yarıda yeniden hızlanmıştır. Geçmiş yıllara göre bilançonun reel olarak büyümesi de yavaşlamıştır. Bunda, yabancı para cinsinden kalemlerin bilançodaki payı dikkate alındığında, YTL'nin değer kazanmasının da etkisi olmuştur.

Bankacılık sistemini 2007 yılında etkileyen en önemli düzenlemeler, Haziran 2007'den itibaren operasyonel riskin, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına dâhil edilmesi ve Mart 2007'de yürürlüğe giren 5582 sayılı "Konut Finansmanı Sistemine ilişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" olmuştur. Bu Kanuna ilişkin ikincil düzenlemelerin de önemli bölümü yine 2007 yılında tamamlanmıştır.

2007 yılında, 33'ü mevduat, 13'ü kalkınma ve yatırım, 4'ü katılım olmak üzere 50 banka faaliyet göstermiştir. Sermaye sahipliğindeki değişim 2007 yılında da sürmüştür. Sermayesinin yüzde 51'i yurtdışında yerleşik yatırımcılara ait olan mevduat bankalarının sayısı 17, kalkınma ve yatırım bankalarının sayısı ise 4 olmuştur. Yurtdışı yerleşik yatırımcılarla stratejik ortaklık anlaşmasını yapan dört banka dâhil edildiğinde, bu sayısı 25'e yükselmektedir. Bu 25 bankadan 15 tanesi Avrupa, 5 tanesi Ortadoğu, 4 tanesi ABD ve 1 tanesi de Afrika bölgesi kaynaklıdır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından 3 ayda bir yayımlanan ve Aralık 2008 verileriyle hazırlanan "Finansal Piyasalar Raporu"na göre, 2008 yıl sonu itibarıyla 50'si banka, 47'si yabancı banka temsilciliği, 50'si finansal kiralama şirketi, 81'i faktoring şirketi ve 10'u finansman şirketi olmak üzere toplam 238 adet finansal kuruluş yer almaktadır. Söz konusu kuruluşların toplam bilanço değeri 2008 yılsonu itibarıyla yaklaşık 763 milyar TL'dir. Bu tutar, gayri safi yurtiçi hâsılanın yüzde 80'ine tekabül etmektedir.

Bankacılık sektörü 2008 yılında da büyümeye devam ederek şube sayısı 1187 adet, personel sayısı 14 bin 907 kişi artmıştır. Bankacılık sektöründe ATM ve POS sayılarındaki artışın devam ettiği gözlenmiştir. Genel olarak kredi müşteri sayısı

artarken kredi kartı müşteri sayısı 2008 yılında yaklaşık yüzde 7 oranında azalmıştır. Kredi kartında takibe düşen müşteri sayısında ise yıllık artış 478 bin kişi olmuştur

BDDK Aralık 2008 Yıllık Faaliyet Raporu'na göre Türk finans sektörünün aktif büyüklüğü bir önceki yıla göre 177,7 milyar lira artarak 2008 yılında 947,8 milyar liraya ulaşmıştır. Küresel ekonomik kriz göz önüne alındığında Türk bankacılık sektörünün büyüme performansının ekonomiye önemli katkı sağladığı söylenebilir.

1.7.2. Küresel Kriz ve Yapılan Düzenlemeler

Amerika Birleşik Devletleri'nde, 2007 yazında meydana gelen finansal piyasalardaki sorunlar, Eylül 2008'de küresel bir krize dönüşmüştür. Kredi piyasalarında işlemler durmuş, borsalar çökmüş ve birçok firmanın ödeme gücüne düşmesi tüm uluslararası finans piyasalarını tehdit eder hale gelmiştir. Söz konusu krizin nedenleri aşağıda belirtilmeye çalışılmıştır: (Erdönmez, 2009:1)

- Konut sahiplerinin ipotekli konut kredilerini ödeyememeleri,
- Zayıf risk yönetim uygulamaları,

-Derecelendirme kuruluşlarının ipotekli konut finansmanına ilişkin menkul kıymetler hakkında yanlış derecelendirme yapmaları, düzenlemelerdeki sorunlardan kaynaklanan eksiklikler

-Kişilerin ve kurumların yüksek borç seviyeleri, para politikası uygulamaları, uluslararası ticarete yaşanan dengesizlikler bu gelişmelerin nedenleridir.

Amerika'da 2006'ya girerken ev fiyatlarındaki yükseliş ve düşük faiz oranları, ipotek kredilerinin önemli ölçüde artmasına yol açmış, tüketiciler gelirlerine göre büyük oranda harcama eğilimi içinde olmuşlardır. İngiltere'de ev fiyatlarının benzeri görülmemiş derecede artması, birçok gelişmekte olan ülkede benzer patlamaların olmasına yol açmıştır. Bu durum 2006'nın son çeyreğinde ise tersine dönmeye başlamış, ev fiyatlarındaki ılımlı düşüşün yanı sıra satılmayan ev sayısı 1993'den bu yana en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Bir dönem oldukça ucuz kredi kullanılmasının ardından bir çok ipotek kredisi alan borçlular daha yüksek aylık ödemeleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Ödeme gücüne düşerek borçlarını ödeyemeyenler ve icra yoluyla satışa çıkarılan konut sayıları hızlı bir şekilde artmış, ve değişken faizli ipotek kredisinin faiz oranları daha da yükselmiştir.

2008 Eylül ayından itibaren banka ve finansal kurumların ve özellikle de büyük yatırım bankası Lehman Brothers'ın iflasıyla birlikte Amerikalılar iki gün içinde yaklaşık 150 milyar doları para piyasaları fonlarından çekmişlerdir. Bu duruma müdahale olarak Amerika Merkez Bankası FED, Ekim 2008'de piyasalara 2,5 trilyon dolar tutarında likidite enjekte ederek dünya tarihindeki en büyük parasal müdahaleyi yapmışlardır.

Fortis Bank'ın yüzde 49'u kamuya geçmiştir. Merrill Lynch, 50 milyar dolara Bank of America'ya satılmıştır. ABD Merkez Bankası 85 milyar dolar vererek sigorta devi AIG'yi satın alarak kurtarmıştır. ABD Başkanı Barack Obama'nın reel ekonomiyi canlandırmak için hazırladığı 838 milyar dolarlık teşvik paketi Senato'dan geçmiştir. Teşvik paketi ile milyonlarca yeni iş yaratması ve ekonomiyi tekrar rayına oturtmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

BDDK, bankaların 2008 kârlarını dağıtmayarak bünyelerinde tutmasını istemiş, faizlerdeki son artışların bilançoları bozmaması için yeni bir düzenleme yapmıştır. TC Maliye Bakanlığı reel sektöre vergi kolaylığı getirmiştir. Buna göre 1 Eylül 2008 tarihinden önce tahakkuk etmiş olan vergi borçlarının ödenmesine Aralık 2008 itibariyle başlanması ve 18 takside bölünmesi hükme bağlanmıştır.

Gerçek ve tüzel kişilerce 1 Ekim 2008 tarihi itibariyle sahip olunan para, döviz, altın, hisse senedi, tahvil ve diğer menkul kıymetlerin Türkiye'ye getirilmesi halinde bunlardan yüzde 2 oranında bir vergi alınarak kayda girmesi sağlanmaktadır. Aynı şekilde gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin yurtiçinde bulunan ancak 1 Ekim 2008 tarihine kadar defter kayıtlarına işlenmeyen taşınır ve taşınmazlarının kayda alınması da yüzde 5'lik bir vergi ödemek suretiyle mümkün olacaktır.

Sicil affına ilişkin "5834 sayılı 'Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun" 28 Ocak 2009 Tarihli ve 27124 Sayılı Resmî Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasayla, gerçek ve tüzel kişilerin, karşılıksız çek, protesto edilmiş senet, kredi kartı ve diğer kredi borçlarına ilişkin kayıtları, borçların yasanın yürürlük tarihinden önce veya yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde ödenmesi veya yeniden yapılandırılması halinde, borcun tamamının ödenmesini müteakiben Merkez Bankası'nda tutulan kayıtlardan silinmesi öngörülmektedir. (Erdönmez, 2009: 96)

Kriz sonrası süreçte risk yönetimiyle ilgili denetim ve düzenlemeler konusunda eksikliklerin ortaya çıktığı saptanmıştır. Ülkelerin aldıkları bu önlemler yanında yeni

düzenleme ve denetleme çerçevesinin oluşturulmasına yönelik olarak da uluslararası düzeyde çalışmalar yapılmaktadır.

1.7.3. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı

Türk Bankacılık sektörü, 2009 Eylül itibariyle 49 banka, 8500'den fazla şube ve 175000'den fazla personele sahip, dinamik ve hızlı büyüyen bir sektördür. Sektör ağırlıklı olarak (32) mevduat bankalarından oluşmakta, bunun yanında küçük ölçekli yatırım bankaları (13)ve 4 adet katılım bankasını içermektedir.

Tablo 4 : Bankacılık Sektörüne ilişkin Temel Göstergeler

YILLAR	2006	2007	2008	Eyl.09
Bankalar (adet)	50	50	50	50
Mevduat Bankaları	32	32	32	32
Kamu	3	3	3	3
Özel	14	12	11	11
Yabancı	15	17	18	17
Yatırım Bankaları	13	13	13	13
Katılım Bankaları	4	4	4	4
TMSF Bankaları	1	1	1	1
Şube (adet)	7.296	8.117	8.722	8.895
Personel (adet)	150.770	167.760	170.175	171.255

Kaynak:BDDK,2009,www.bddk.org.tr

Eylül 2009 döneminde, toplam öz kaynaklar baz alındığında, bankacılık sektörü hisselerinin %18,7'si halka arz edilmiştir. Halka arz edilmeyen %81,3'lik bölümünün ise %56,2'si Türkiye'de yerleşik olan, %25,1'i Türkiye'de yerleşik olmayan yatırımcılara aittir. Halka arz edilme oranı mevduat bankalarında %20,9, kalkınma ve yatırım bankalarında ise 2,7'dir.(TBB,2009)

Küresel bazda finansal sektörde ciddi sıkıntıların yaşandığı ve risklerin hızla arttığı dönemde, bankacılık sistemi güven veren ve istikrara katkı yapan bir performans sergilemiştir. Bunun başlıca nedenleri, güçlü öz kaynak yapısı, risk yönetiminin etkinliğinin artması, aktif kalitesinin iyileşmesi, likidite politikası, uluslararası iyi

uygulamalara yaklaşan düzenlemeler, BDDK' nın ihtiyatlı ve rekabeti güçlü kılan denetim anlayışı, proaktif para politikası uygulaması, bankaların tecrübeli yönetimi, son beş yılda yaşanan istikrarlı büyüme ve TL'ye olan güçlü talep olmuştur. 2009 Mart itibariyle nakit krediler içinde bireysel kredilerin payı yüzde 32, Kobilere payı ise yüzde 22 olmuştur. Bireysel kredilerin büyümesinde özellikle konut ve ihtiyaç kredilerindeki artış önemli rol oynamıştır. (TBB,2009)

Uluslararası gelişmelerle birlikte ihtiyatlı ekonomi politikası ve yönetim anlayışı ile yeniden yapılanma sayesinde bankacılık sektörü daha sağlıklı ve şoklara daha dayanıklıdır. Bu sayede, istikrara ve makul risk ortamında büyümeye daha fazla katkı yapabilecek konumdadır. Uluslararası göstergelere göre ülkemizde hem bankacılık sistemi hem de sermaye piyasası henüz büyüme aşamasındadır.

Tablo 5 : Bankacılık Sektörü Bilançosu

AKTİFLER (milyon TL)	2006	2007	2008	2009
NAKİT	4,50	5	4,9	5,3
BANKALARDAN ALACAKLAR	40,3	55,2	66,5	144,3
MENKUL KIYMETLER	158,9	164,7	173	177
KREDİLER	219	285,6	342,7	384,87
TAKİPTEKİ ALACAKLAR	0,9	1,4	1,9	2,5
İŞTİRAKLER	9,2	10,8	10,2	14,5
DİĞER AKTİFLER	66,9	58,9	57,8	59,6
TOPLAM AKTİFLER	499,7	581,6	656,9	788,1
PASİFLER (milyon TL)				
MEVDUAT/KATILIM HESAPLARI	307,6	356,9	405,8	494,5
BANKALARA BORÇLAR	70,9	71,6	82,3	105
ÖZKAYNAKLAR	59,5	75,9	77,2	89,5
DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	61,6	77,2	91,6	99,2
TOPLAM PASİFLER	499,7	581,6	656,9	788,1

Kaynak: BDDK,2009, www.bddk.org.tr

Bankacılık sektörü 2008 yılı bilançosuna bakıldığında bankaların aktiflerinde önemli bir değişim yaşanmıştır. Bankacılık sektörünün toplam aktifleri 2008 yılında

656,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. Toplam aktiflerdeki artışa en büyük katkıyı %29 oranında artan krediler yapmıştır

2009 yılının ilk beş ayında sektörün aktif toplamındaki artış %1,7 oranıyla sınırlı kalırken, son aylardaki artışla toplam aktiflerin 2008 yılsonuna göre artış oranı %4,9 olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılı ilk altı ayı içerisinde mevduat, para piyasalarına, bankalara ve Merkez Bankası'na borçlarda gözlenen artışlarla yaratılan kaynakların; başta menkul değerler portföyü olmak üzere, bankalardan alacaklar ve düşük miktarda krediler kalemlerine plase edildiği gözlenmektedir.

Mevduat ise, çok kısa vadede kalmaya devam etmiştir. Bilançonun vade yapısının uyumsuzluğu nedeniyle, faiz oranlarındaki yükselmeye bağlı olarak faiz riski artmıştır. Bankacılık sektörü 2008 yılında da büyümeye devam etmiş, şube sayısı 1.187 adet, personel sayısı 14.907 kişi artmıştır.

Personel sayısı 2009 yılı sonuna doğru sınırlı olsa da azalmıştır. Sektörde faaliyet gösteren banka sayısında herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir. Şube sayısı son bir yılda 351 adet, Aralık Döneminde ise 105 adet artarak 8895'e ulaşmıştır. Bankacılık sektöründe ATM ve POS sayılarındaki artışın ise devam ettiği gözlenmiştir.

Bankacılık sektörünün performans göstergeleri 2008 yılında genelde olumlu bir seyir izlemiştir. Sektörün sermaye yeterliliği, yasal limitlerin oldukça üzerinde ve istikrarlı bir seyir izlemekte olup 2009 yılında %19,2 olarak belirlenmiştir. Takipteki alacaklarda artış gözlenmiş, kredilerin takibe dönüşüm oranı Haziran 2009 tarihinde %4,9 düzeyinde gerçekleşmiştir. Mevduattaki artışın kredilerdeki artıştan daha fazla olmasından dolayı mevduatın krediye dönüşüm oranında düşüş gerçekleşmiştir. Aktif kârlılığı ve öz kaynak kârlılığı önceki yıllara göre daha yüksek düzeylerde. Bu durum Haziran 2009 itibariyle aşağıdaki tabloda gösterilmeye çalışılmıştır.(TCMB,2009)

Tablo 6 : Sektörü Performans Göstergeleri

% Yüzde	2006	2007	2008	2009
Sermaye Yeterliliği Rasyosu	22,3	18,9	18	19,2
Serbest Sermaye /Özkaynak	72,6	75,3	77	79
YP Pozisyonu /Özkaynak	0,5	-0,3	0	1,61
Takipteki Alacaklar/Krediler	3,8	3,5	3,6	4,9
Aktif Getirisi	2,5	2,8	2	1,5
Özkaynak Getirisi	19,2	21,8	16,5	12,7

Kaynak: BDDK, 2009, www.bddk.org.tr

Bireysel krediler, 2008 yılında önceki yıla göre %23,7 artmıştır. Yılın sonlarına doğru özellikle tüketici kredilerinde belirgin bir yavaşlama gözlenmiştir. Bir önceki çeyreğe göre tüketici kredileri ortalama %2,2 azalırken, taşıt kredilerinde söz konusu dönemdeki azalma %9,4 olmuştur. Kredi kartları 2008 yılı boyunca geçen yıl sonuna göre %26,3 artış göstermiştir.

Bireysel krediler içinde kredi kartlarının artmaya devam etmesi, tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamada bu kredilere ağırlık vermeye başladığı yönündeki görüşü desteklemektedir. Yılın son çeyreğinde de artışına devam eden kredi kartlarında dikkat çeken husus taksitli kredi kartı kullanımının azalmasıdır. Ekonomideki yavaşlama ve genel bekleyişlere ilişkin olumsuzlukların tüketicilerin taksitli kredi kartı kullanımından kaçınmalarında etkili olduğu düşünülmektedir. Ağustos 2008 itibariyle toplam kredi kartı sayısı 43.815.410 civarına ulaşmıştır.

Döviz kurlarında yaşanan artışın yol açtığı kur etkisi, YP varlıkların TP varlıklardan daha hızlı büyümesine neden olmuştur. 2007 yılına göre %35 oranında artan mevduat, toplam yabancı kaynaklar içinde %70 civarındaki istikrarlı payını korumaktadır. Ancak sektörün toplam kaynakları açısından vade kısılalığı devam etmektedir. Bankaların toplam öz kaynaklarının bir önceki yıl sonuna göre %20,6 oranında artması, olası dalgalanmalara karşı mali bünyelerini korumalarına ve reel sektörü destekleme kabiliyetlerini sürdürmelerine yardımcı olacaktır.(BDDK,2008)

Bankalar daha önce de vurgulandığı gibi ticari portföyden vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetlere DİBS aktarmalarına imkân veren düzenlemeden yoğun şekilde faydalanmışlardır. Bu nedenle borç ödeme kabiliyetlerinin analizi için oluşturulan likidite göstergesinde bozulma yaşanmıştır.

2009 yılı Mayıs ayı itibariyle, TCMB tarafından yayımlanan Finansal İstikrar Raporu'na göre, uluslararası borsa endekslerinde yaşanan yükselişler ve risk primlerindeki düşüşler, küresel krize rağmen, iyimser havanın göstergeleri olarak değerlendirilmiştir. Bütün bunlara rağmen, küresel krizin çıkış noktası olan ABD ve Avrupa bankacılık sistemlerindeki sorunların tam olarak giderilememesi nedeniyle oluşan güven kaybı ve kredi kanallarının hala sağlıklı çalışmaması neticesinde, finansal piyasaların kriz öncesi etkinliğinden oldukça uzak olduğu gözlenmiştir.

Bu kapsamda birçok uluslararası kuruluş, dünya geneli için 2009 yılı büyüme beklentilerini belirgin ölçüde düşürmüştür. Beklentilerin tekrar olumluya dönerek küresel bazda büyüme sürecine geçilebilmesi, öncelikle kredi kanallarındaki aksaklık ile küresel ekonomik durgunluklar arasındaki birbirini besleyen sürecin sona erdirilmesine bağlıdır.

Tablo 7 : Bankacılık Sektörü Karlılık Oranları

	Aktif Karlılığı			Özkaynak Karlılığı		
	Haz.09	Haz.08	Fark (Puan)	Haz.09	Haz.08	Fark (Puan)
Kamu	1,46	1,28	0,18	18,67	14,97	3,71
Yabancı	1,39	1,03	0,36	10,81	8,64	2,17
Bankacılık Sektörü	1,48	1,34	0,14	12,68	11,53	1,15
Özel	1,46	1,39	0,07	13,16	12,86	0,31
KYB	2,36	2,30	0,06	5,27	5,01	0,26
Katılım	1,27	1,30	-0,03	9,61	11,31	-1,70

Kaynak: www.bddk.org.tr

Yukarıdaki tabloda sektörün özkaynak ve aktif karlılığını gösteren oranlar yer almaktadır. Haziran 2008'e göre Katılım bankaları hariç karlılıklarda artış yaşandığı gözlenmektedir. Son dönemlerde yaşanan uluslararası piyasalardaki olumsuz gelişmeler diğer ülkeleri olduğu gibi, ülkemizi de büyük ölçüde etkilemiştir. Büyüme hızı yavaşlamış, öz kaynak büyümesi sınırlı kalmış, kredi arzındaki artış hız kaybetmiştir.

Diğer yandan, yurtdışında siyasi alanda da iki önemli olay yaşanmıştır. İktidar partisine dönük olarak, Anayasa Mahkemesi'nde kapatma davası açılması ve 2009 yılının ilk çeyreğindeki yerel seçimler nedeniyle küresel çapta finansal varlıkların değer kaybetmiş ve finansal sektörün küçülmesi, ticaret hacminin düşmesi, ekonomik faaliyetin daralması söz konusu olmuştur. Sorunlu kredilerde artış yaşanarak kar hacminin düşmesi, öz kaynak karlılığının gerilemesi ve finansal kurumların piyasa değerinin azalması söz konusu olmuştur. (TBB,2008:4)

1.7 4. Bankacılık Kanunu'na İlişkin Yeni Düzenlemeler

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na göre finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanması, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışması, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunması için 1 Kasım 2005'de yeni düzenlemeler getirilmiştir.

Türkiye'de kurulu mevduat bankaları, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri, finansal holding şirketleri, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu kanun hükümlerine tâbidir. (TBB,2009)

2008 yılında, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca yürürlüğe konulan düzenlemelerin uygulanmasında ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasını temin etmek için birtakım değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler şöyle özetlenebilir:

1) Bankaların Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Düzenlemeler: Bu düzenlemeye göre bankaların dışarıdan temin ettikleri reklam ve pazarlama hizmetlerini yürütecek kuruluşlar destek hizmeti kuruluşu olarak belirlenmiştir.

Ayrıca Türkiye'de şube açmak üzere faaliyet gösteren yurtdışında kurulu bir bankanın ortaklık yapısında meydana gelen değişiklikler hakkında düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenlemeye göre, yurtdışında kurulu bir bankanın bu izinleri almamış olan yurtdışında kurulu diğer bankaya devrolması halinde devralan bankanın kuruldan şube açma izni alması zorunluluğu getirilmiştir.

2) Bankaların İç Sistemleri Hakkında Değişiklik: Bu düzenlemeye göre özellikle bilgi sistemleri ve yedekleme sistemleri açısından güvenliğin ve denetimin artırılması amaçlanmıştır.

3) Koruyucu Hükümlere İlişkin Düzenlemeler: Banka kredilerinde Nakdi krediler için genel karşılık oranı %2, yakın izlemedeki gayri nakdi krediler için genel karşılık oranları %4 olarak yeniden belirlenmiştir.

4) Sermaye Yeterliliği ile İlgili Değişiklik: Kredili Mevduat hesabı limit Taahhütleri kredi kartı harcama limit taahhütleri ile ilgilidir. Bunlara ilişkin %50 düzeyindeki krediye dönüştürme oranı %20 'ye indirilmiştir.

5) Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine İlişkin Düzenleme: Bu düzenlemeye göre borçlu cari hesap kredilerin anapara tutarlarının %90 olan oranı %45 'e düşürülmüştür.

Ayrıca banka kartları ve kredi kartları kullanımı ve sahtecilikten kaynaklanan risklerdeki artışlar dikkate alınarak kart okutma işlemlerinin sadece POS cihazları üzerinden gerçekleşmesi amaçlanmış, kartların üzerindeki bilgilerden faydalanılarak gerçekleştirilen işlemler için ise global olarak geçerli sayılan 3D Secure uygulaması zorunlu hale gelmiştir.

5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Kanunu'nun 18 Ekim 2006 tarihinde yayınlanmasıyla bankalarca kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimleri, bununla ilgili iç denetim ve kontrol sistemlerinin geliştirilmesi yasal bir zorunluluk haline gelmiştir.

2009 yılındaki düzenlemelere bakıldığında küresel ekonomideki gelişmelere bağlı olarak ülke ekonomisinin içinden geçtiği hassas koşullar nedeniyle kredi borçlusu firmalar ve hane halklarının ödeme güçleri dikkate alınarak kredi kullandırma olanakları geliştirilmiştir.

Çoğu bankalarda kredi kullanmış müşterilere ödeme imkanlarının rahatlatılması, bu suretle yasal takibe intikal etmesi muhtemel kredi hesaplarının azaltılmasını teminen, ilgili yasa yönetmelik hükümleri çerçevesinde, ilgili bankada Tahsil Olunacak Alacak hesaplarına intikal etmemiş hesap sahiplerine yeni uygulanacak olan sözleşme koşullarına göre kredilerini yeniden yapılandırmaları uygulamalarına gidilmiştir.

Diğer yandan bilgi sistemlerine ilişkin iç kontrol kapsamında yapılan genel kontrollerin yalnızca politika ve prosedürlerden oluşmayıp uygulamaya konulduğu belirtilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM:

ULUSLARARASI BANKACILIK DÜZENLEMELERİ : BASEL I VE BASEL II UZLAŞILARI

2.1. ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASI (BIS)

Bankalar, mevduat kabul eden ve borç veren kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Bankalar, gerçek kişilerden borç alıp verebileceği gibi tüzel kişilerden hatta diğer bankalardan borç alıp verebilirler. Bunun sonucunda, teknolojik gelişmelere de bağlı olarak uluslararası alanda bankalar arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmesi pek çok kuruluş ortaya çıkmıştır. Uluslararası Ödemeler Bankası, bu kuruluşların içinde geniş katılımı olan bir kuruluştur.

Uluslararası Ödemeler Bankası BIS, bütün merkez bankalarının bankası niteliğindedir. BIS' in işlevi, merkez bankaları arasındaki ilişkileri düzenlemek, işbirliğini geliştirmek, çeşitli uluslararası finans işlemlerinin kolaylaştırılmasını sağlamak, uluslararası mali operasyonlar için kolaylık temin etmektir. (www.bis.org.tr)

BIS, 1930 yılında kurulmuştur. Dünyanın en eski uluslararası finansal kuruluşudur ve uluslararası merkez bankaları birliğinin başlıca merkezi durumundadır. 1930 senesinde Young planı çerçevesince kurulmuştur. Young Planı, I.Dünya savaşı sonrası Alman hükümetinin tazminat ödemeleri için kurulmuş bir programdır. Başkanı Owen D.Young tarafından uygulanan plan 1924'te Almanya'da Dawes planı yürürlüğe girdikten sonra Almanya'nın çok yüklü olan taksitlerini ödeme gücünü çekince yeni bir komite kurulup yeni bir ödeme planı çizilmiştir. (www.taksimmenkul.com.tr)

Bu kurulumun amacı, Birinci Dünya Savaşını takiben yapılan Versay anlaşması hükümlerince belirtilen yeniden yapılanma tazminatlarını ödemesi gereken Almanya'nın borçlarını tanzim etmektir. Yeni banka, Berlin'de tazminatlar için kurulmuş olan genel komisyonun görevlerini devralmıştır. Görevi, yıllık tazminat ödemelerinin toplanması, idare edilmesi ve dağıtılmasından oluşmuştur. Bankanın ismi oynadığı role istinaden verilmiştir. BIS ayrıca, uluslararası finansal tazminat kredileri olan Dawes ve Young kredileri için emanetçi görevini ve genel merkez bankası birliği fikrinin ileriye götürülmesi görevini üstlenmiştir.

1930'dan bu yana, BIS'teki merkez bankaları birliği olarak Basel'de merkez bankaları başkanları ve uzmanları ve diğer özel kurumların uzmanları düzenli bir

şekilde toplantılar yapmaktadır. Bu birliğin desteğiyle BIS, kendi araştırmalarını yaparak finansal ve parasal ekonomi anlamında arşivini geliştirmiş ve finansal ve ekonomik istatistikleriyle bankacılık dünyasına katkılar sağlamıştır.

Para politikası alanında BIS birliği, ikinci dünya savaşından 1970lere kadar Bretton Woods sisteminin savunulması ve uygulanmasına odaklanmıştır. 1970 ve 80lerde önce petrol krizi ve ardından gelen uluslararası borç krizlerinden sonra, odak noktası sınır ötesi para akışı olmuştur.

2.1.1. BIS Bünyesinde Oluşturulan Komiteler

BIS çatısı altında, birtakım organizasyon ve komiteler faaliyet göstermektedir. G10 ülkeleri olarak adlandırılan Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri merkez bankaları başkanları kırk yıllık bir süre içerisinde finansal istikrarı sağlamak, bazı temel finansal sorunları çözmek adına komiteler oluşturmuşlardır. En önemli komiteleri:

- **Piyasalar komitesi (1962):** Daha tanınmış ismi, altın ve kambiyo komitesidir. Altın ve döviz piyasalarının işleyişini takip eder.
- **Global Finansal Sistem Komitesi(1971):** Bir merkez bankası forumu olarak, görevi merkez bankalarını izleyip incelemek ve bu bankaların yükümlülüklerini yerine getirmeleri açısından onlara destek vermektir.
- **Bankacılık denetimi Basel Komitesi(1974):** Komite, bankacılık denetimi konularında düzenli bir işbirliği sağlamaktadır. Uluslararası bankacılık sisteminde oluşabilecek sorunlara çözümler getirmeye çalışmaktadır.
- **Borçlar ve Ödemeler Sistemi Komitesi (1990):** İçsel ödemeleri (maaş), borç ödemelerini kontrol ve analiz eder. Bununla birlikte uluslararası kurları izler ve inceler.

Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi, bankacılık gözetim ve denetiminde uluslararası işbirliğini sağlamak amacıyla G-10 ülkeleri Merkez Bankaları Governörleri tarafından, 1974 yılının Aralık ayında “Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi” adıyla oluşturulmuştur.

Komite’de ülkeler (Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, ABD) ulusal bankacılık gözetim ve denetim otoriteleri ve Merkez Bankaları üst düzey yetkilileri tarafından temsil edilmektedir.

Uluslararası Ödemeler Bankası, uluslar arası adıyla BIS, bünyesindeki Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi 1988’de yayımladığı ‘Capital Accord’ olarak adlandırılan ‘Sermaye Uyumu’ adlı kararla, ülkeler arasındaki farklılıkları önlemek üzere sermaye yeterliliğinde uluslararası düzeyde standartları belirlemiştir.

2.1.2. Diğer Kuruluşlar

Bankaların, sermaye yeterliliği konusunda çalışmalarını sürdüren diğer bir kuruluş ise, Uluslararası Finans Enstitüsü'dür (IIF). Üyeleri arasında dünyanın en büyük ticari bankaları ile yatırım bankalarının yanı sıra sigorta şirketleri, çok uluslu şirketler ve yatırım danışmanlığı şirketleri bulunan IIF yeni düzenlemenin değerlendirilmesine yönelik bir çalışma grubu oluşturmuştur.

Türkiye Bankalar Birliği bünyesinde de Basel Komitesi'nin sermaye yeterliliğine ilişkin yeni düzenlemesi hakkında bankacılık sisteminin bilgilendirilmesi ve söz konusu düzenlemeler konusunda çeşitli platformlarda bankacılık sisteminin görüşlerini dile getirmek üzere görüş oluşturulması amacıyla bir çalışma grubu oluşturulmuştur ve risk yönetimi sistemlerine yönelik uygulamaların geliştirilmesi ve paylaşılması yönünde faaliyetler sürmektedir. TBB bünyesindeki Çalışma Grubu tarafından yapılan çalışmalar çerçevesinde, bankaların kendi risk yönetimi sistemlerindeki gelişmeler yakından izlenmekte ve ortak çalışmalar koordine edilmektedir. (TBB,2009)

Basel Komitesi'nin sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeleri hakkında bankacılık sisteminin bilgilendirilmesi, söz konusu düzenlemeler konusunda bankacılık sisteminin görüşlerinin dile getirilmesi ve ortak bir strateji belirlenmesi amacıyla bankaların temsilcileri ile BDDK yetkililerinin katılımıyla Basel II Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur.

Çalışma grubunca, "Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirilmesi" başlıklı bir rapor hazırlanmıştır. Basel Komitesi'nin sermaye yeterliliğine ilişkin yeni düzenlemeleri çerçevesinde, yasal sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde dikkate aldığı ve desteklediği portföy risk modeli yaklaşımı hakkında bankalarımızın görüşlerinin alınması için mevcut uygulamaların tespitine yönelik bir anket formu hazırlanarak Bankalar Birliği tarafından bankalara gönderilmiştir.

Çalışma grubunca sürdürülen çalışmalar paralelinde ve IIF ile gerçekleştirilen toplantı sonrasında, sermaye yeterliliğine ilişkin öngörülen yeni düzenlemeler kapsamında Türkiye Bankalar Birliğince gündemde öncelikli konular şunlar olmuştur;

- Bankaların risk ölçümü için gerekli görülen risk modellerini destekleyecek nitelikte veri tabanını oluşturmak yönünde çalışmalara devam edilmesi,

- Risk ölçümünde kullanılmak üzere risk modellerinin geliştirilmesi, firmalardan tanıtım bilgilerinin alınması ve temin edilmesi konularında gerek etkinliğin artırılması gerekse maliyetin düşürülmesi amaçlarından hareketle bankalar arasında işbirliği içinde bir çalışma yapılması,

- Bankalarca kullanılacak risk modellerin BIS çerçevesi içinde sağlaması gereken asgari koşulların belirlenmesi konusunda Bankacılık gözetim ve denetiminden sorumlu otorite olan BDDK tarafından gerekli çalışmaların devam ettirilmesi,

- Risk ölçümü ve yönetimi konusunda yeni uygulamalarda başarılı olunabilmesi için bankaların eğitim desteğine alması gerektiği,

- Gerekli eğitim desteğinin sağlanmasında bankaların kendi aralarında yapabilecekleri işbirliği ile ortak bir eğitim programı hazırlanması ve bu alanda istihdam edilecek nitelikli eleman yetiştirilmesi, olarak belirlenmiştir. (TBB, 2002:3)

2.2. ULUSLARARASI BİR AÇILIM OLAN BASEL UZLAŞILARI

Bankacılıkta risk yönetimi konusunda, bankacılık kurumsallaşmasına çok önemli katkı sağlayan Basel uzlaşmaları, Basel Komitesi tarafından gerçekleştirilen kapsamlı çalışmalar sonucunda oluşturulmuştur.

Son yıllarda ortaya çıkan bankacılık krizlerinin en önemli nedenlerinden birisi sermaye yetersizliği sorunudur. Bu nedenler sermaye yeterliliği oranı bir bankanın yapısının sağlıklı olup olmadığının belirlenmesindeki en önemli finansal göstergedir.(Ayan, 2007: 25)

2.2.1. Basel Komitesi ve Tarihçesi

Basel Komitesi, BIS bünyesinde 1970’li yıllardaki petrol krizi, uluslararası borç krizi ve aşırı döviz ticareti sonucu meydana gelen önemli banka iflasları sonrasında, uluslararası bankacılık faaliyetlerinin düzenlenmesi amacıyla, gelişmiş 10 ülkenin (G-10) Merkez Bankası başkanları tarafından 1974 yılında İsviçre’nin Basel kentinde kurulmuştur.(Ayan , 2007:27)

Komite'de ülkeler, (Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, ABD) ulusal bankacılık gözetim ve denetim otoriteleri ve Merkez Bankaları üst düzey yetkilileri tarafından temsil edilmektedir.

1990' lı yıllarda hızla gerçekleşen küreselleşme süreciyle, gelişmiş ülkelerde liberal iktisat politikaları ve bilişim alanında atılımlar yaşanmıştır. Bu durum, reel sektörü daha rekabetçi bir yapıya zorlamış, finans sektörünü de önemli ölçüde etkilemiştir.

Bu yıllarda, yaygınlaşan deregülasyon içerikli iktisat politikaları ile bankalar, küresel ekonominin yeni düzenine uyum sağlamaya çalışmış, artan rekabet koşullarına ayak uydurabilmek için finansal yenilikler sunmaya başlamışlardır. Bu nedenle, bankaların sunduğu finansal ürünler hem sayısal olarak çoğalmış ve hem de daha önce arz edilen finansal ürünlere daha karmaşık bir hale gelmiştir. Bunun sonucunda, bankaların geleneksel bilanço yapılarını giderek daha karmaşık bir hale gelmiştir. Bankalar, mevduat sahibi ile borçlu arasında aracılık yapan bir kuruluş olmaktan daha çok, daha karmaşık finans kuruluşları haline gelmiştir. (Yayla, Türker, 2005:11)

1990'lı yıllar ve sonrası, yoğun bir şekilde iktisadi krizlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Japonya, Güney Kore, Endonezya, Rusya, Arjantin ve ülkemizde makroekonomik krizler yaşanmış özellikle finans sektörü derinden etkilenmiştir. Reel sektör firmalarının ödeme kabiliyetini kaybetmesi ve bankaların alacaklarını tahsil etmede büyük sorunlarla karşılaşması gibi nedenler, Japonya, Endonezya, Güney Kore ve ülkemizde bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılmasını gerektirmiştir.

Ancak, finansal krizler sadece makroekonomik sebeplerle ortaya çıkmamaktadır. Bir bankanın "kötü" yönetilmesi de, büyük çaplı finansal krizleri tetikleyebilir veya mevcut krizleri derinleştirebilir. Bankalar veya finansal kuruluşlar sadece dışsal gelişmelerden etkilenmemektedir. Son dönemlerde Türk Bankacılık Sektörünün gündemindeki en önemli konulardan biri risk yönetimidir. Özellikle uluslararası finans piyasalarında meydana gelen krizlerin pek çoğunda etkin bir risk yönetim sisteminin bulunmayışı neden olarak ortaya çıkmaktadır. Gelişen piyasaların entegre olması nedeniyle, bir finansal piyasada yaşanan kriz diğer piyasaları da kısa sürede etkileyebilmektedir.

Finans sektöründe, önemli ölçüde mevduat sahibinden elde ettiği yabancı kaynaklarla fon ihtiyacı olan reel sektöre fon sağlayan bankaların, sahip oldukları bu

yabancı kaynakları yönetebilme “kalitesi” ve etkin risk yönetimi finans sektörünün istikrarlı olmasına bağlıdır. Bu nedenle bankacılık, risk yönetimi uygulama ve teknikleri, denetim yaklaşımı ve finansal piyasalarda önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Bankalarda kredi, piyasa, likidite ve diğer risklerin iyi yönetilememesi, diğer sektörlere de sıçrama ihtimali, risk yönetimine özen gösterilmesini zorunlu kılmaktadır. Finansal sektörde ve tüm ekonomide istikrarının sürdürülebilir olması için, uluslararası finans çevrelerinde risk yönetimini daha güçlendirecek düzenlemeler getirilmiştir. Bu nedenle uluslararası tarafsız bir düzenleyici kurulun gözetiminde dünya çapında kabul gören bazı standart yaklaşımların geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Bu konuda bilinen en geniş düzenleme, Basel komitesi tarafından oluşturulan Basel kriterleridir. (Beşinci , 2005:16)

BIS, asıl olarak, uluslar arası bankalar, yerel bankalar ve onların da görüş ve önerileri doğrultusunda, bankacılık sektörü belirlenmesi, uygulanması ve test edilmesini amaçlamaktadır. Basel Komitesi, resmi olarak kanun ve kurallar koyma yetkisine sahip olmayıp, bankacılık sektörü düzenlemeleri ile ilgili tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açabilmektedir. Düzenlemeleri yaptırım değil, tavsiye niteliği taşımaktadır. Ancak düzenlemelerine uymayan ülkelerin bankacılık sistemleri, uluslararası platformda dışlanmakta, risk primleri de olumsuz yönde etkilenmektedir.(Atiker , 2005:9)

Basel Komitesi, 1970’li yılların ilk yarısında, sabit kur sisteminin terk edilmesi ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, 17 Mayıs 1930’da İsviçre’nin Basel kentinde, Avrupa Merkez Bankalarının bankası olarak faaliyette bulunmak ve uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla, Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) nezdinde “Bankacılık Düzenleme ve Denetim uygulaması Komitesi” adıyla oluşturulmuş bir komitedir.

Komite, 1974 yılında, girdiği döviz krizi nedeniyle iflas eden Bankhaus Herstatt’ın çöküş nedenlerini incelemek, bu çöküşün ulusal ve uluslararası piyasalarda meydana getirebileceği olası etkileri araştırmak üzere Dünya Bankası tarafından G-10 ülkelerinin (bu ülkelere ilave olarak Lüksemburg ve İsviçre de Komite’de temsil edilmektedir) merkez bankaları ya da bankalarla ilgili gözetim işlevini yerine getiren kuruluşların temsilcilerinin katılımı ile oluşturulmuştur

Komite, iç denetim prensiplerinin oluşturulması amacıyla, üye ülkelerdeki problemlili bankaların durumlarını değerlendirek yapılan tespitleri dikkate almaktadır. Ayrıca, gözetim ve denetim otoritelerince bankaların iç denetim sistemleri değerlendirilirken, uyguladıkları yöntem ve prosedürlerde bu tespitler dikkate alınarak kullanılmasını yaygınlaştırmak için kılavuz niteliğindeki bir dokümanı tüm ülkelerin gözetim ve denetim otoritelerine göndermektedir. Basel Bankacılık ve Gözetim ve Denetim Komitesi, bu anlamda iç denetimde bankaların ihtiyatlı faaliyetlerini sürdürebilmesi ve bütün olarak finansal sistemde istikrarın sağlanması için etkin bir rol oynamaktadır.

Basel Komitesi, kuruluşundan bu yana bankacılık alanında çalışmalar yapan ve esas itibariyle Dünya Bankası'nın gözetimi altında bulunan bir uluslararası komisyondur. Bu komisyon, 1975 yılında bankaların yurt dışı birimlerinin faaliyetleri ile sermaye ve likidite koşulları konusunda üye ülkeler arasında uyulması gereken ortak koşulları belirlemiş ve bu konuların gözetimine karar vermiştir. Zaman içinde ortaya çıkan diğer banka krizleri nedeniyle, komisyon 1983 ve 1992 yıllarında bankaların asgari sermaye şartları ve gözetimleri konusunda yeni ilkeler belirlemiş ve söz konusu ilkelerin ülkeler açısından uygulanmasının izlenmesini sağlamıştır.

Basel Komitesi, Dünya Ticaret Örgütü ve OECD'nin içinde bulunduğu liberalizasyon çalışmalarından ziyade, uluslararası faaliyet gösteren bankaların ve genel olarak bankacılık sisteminin doğurabileceği riskleri minimize etmek için gerekli düzenlemeler ve bu düzenlemelerin izlemesini yapan bir komisyondur. Komisyon, bankalarla ilgili düzenleme ve gözetim konularında standartlar belirleyip bunların uygulanıp uygulanmadığını izlemektedir. Ancak komisyon toplantılarında alınmış olan kararlar hem sınırlı bir ülke grubu tarafından alınmakta, hem de alınan kararlar anlaşmayı imzalamış olan ülkeler arasında aynı derecede uygulanmamaktadır.

Bununla birlikte, son yirmi yıl içinde, G10 ülkelerince düzenlemeler, gözetim ve sermaye standartları açısından önemli adımlar da atılmıştır. Zaman içinde, bu konularda ülkeler arasındaki yakınlaşmalar, faaliyet gösteren kurumlar açısından şartları eşit hale getirecek ve bu kurumların gözetimi daha etkin hâle gelecektir. (Sayım, 2009:1)

Komisyon işlevini yerine getirirken, üye ülkeler arasında bilgi alış verişinde bulunmakta, ulusal düzenleyici otoriteler arasında işbirliğini geliştirmekte ve bankalarla ilgili olarak belirlenen minimum standartları üye ülkelerin düzenleyici otoritelerine tavsiye etmektedir.

Basel Komitesi, aynı zamanda, uluslararası faaliyet gösteren bankalar açısından faaliyet koşullarını tek düze hale getirme konusunda çalışmalar yapmaktadır. 1988 yılında belirlenmiş olan sermaye şartları, uluslararası faaliyet gösteren bankaların sermaye yeterliği ve asgari sermaye şartları ile ilgili esasları ortaya koymuştur. Basel Komitesi, son yıllarda bankaların piyasa koşulları ve bilanço dışı işlemlere ilişkin olarak karşılaşılabilecekleri risklerin minimize edilmesi konusundaki esasları belirlemeye çalışmaktadır.

2.3. Basel I -1988 tarihli Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi

Sermaye yeterliliğine ilişkin ilk uzlaşısı olan Basel-I Sermaye Uzlaşısı, söz konusu banka bünyesinde faaliyet gösteren Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından 1988 yılında yayımlanmıştır. Haziran 1999 tarihinde, Komite 1988 tarihli düzenlemenin yerini almak üzere yeni bir düzenleme taslağı hazırlamıştır.

Tablo 8 : Bankalarda Bazı Önemli Kalemlere İlişkin Risk Ağırlıkları

RİSK AĞIRLIĞI	BAZI ÖNEMLİ KALEMLER
0%	Nakit Değerler Bankalar Arası Para Piyasası DİBS Altın Mevduat Munzam Karşılıkları TCMB Özel hesapları Peşin Ödenmiş Vergiler
20%	Bankalar Hesabı (Yurtiçi ve OECD ülkelerinde kurulu bankalar) Özel Finans Kurumları Hesabı Akreditifler
50%	Birinci Derece İpotek Karşılığı verilen Krediler Teminat Mektupları Döviz ve Faiz Hadleriyle İlgili İşlemler
100%	OECD haricindeki yurtdışı Bankalar Nakdi Krediler Takipteki Alacaklar Vadesi Gelmiş Kuponlar Banka kabulleri Garanti verilen Prefinansmanlar

Kaynak: TBB, Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi,2002,s5

. Küresel finans sektöründe birçok ülkenin yürürlüğe koyduğu Basel-I, bir bankanın batması halinde mevduat sahiplerinin karşılaşılabileceği maliyetleri en aza indirmek için asgari olarak tutulması gereken sermaye üzerinde odaklanmıştır. (BDDK,2005:9)

Bu uzlaşa ile, uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile tuttıkları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin üyesi G-10 ülkeleri tarafından hazırlanan Basel I, hali hazırda 100'den fazla ülkede, ulusal bankalar da dahil olmak üzere uygulanmaktadır.

Risk duyarlılığı daha fazla olan yeni düzenlemeye ilgili taraflarca iki yüzün üzerinde görüş bildirilmiştir. Bu görüşler doğrultusunda taslakta yapılan değişiklikler sonrasında Ocak 2001'de düzenlemeye ilişkin ikinci taslak çalışma kamuoyuna sunulmuştur. Mayıs 2001 sonuna kadar ikinci taslağa ilişkin tekrardan ilgili görüşlerin toplanması ve 2001 yılı sonunda yeni sermaye düzenlemesinin yayımlanarak, 2004 yılında uygulamaya geçirilmiştir. (TBB,2002:4)

Basel-I'de, bankanın maruz kaldığı kredi riski, bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıkları olan %0, %10, %20, %50 ve %100 katsayılarıyla çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır.

Sadece beş farklı risk ağırlığı kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı düşük olan Basel-I, farklı faaliyet alanları olan bütün bankalara aynı şekilde uygulandığından "herkese tek beden elbise" şeklinde tanımlanabilecek bir sermaye düzenlemesidir.

Basel I, yani Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı, uluslar arası faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile ellerinde tuttıkları sermaye arasında bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Buna uygun olarak da Basel I' de Cook Rasyosu diye de bilinen bir sermaye yeterliliği tanımı yapılmıştır.

Buna göre sermaye yeterlilik rasyosu aşağıdaki gibi formüle edilmiştir.

$$SYSR = \text{Sermaye Tabanı}^* / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler} \geq \%8$$

$$(*) \text{ Sermaye Tabanı} = (\text{Ana Sermaye} + \text{Katkı Sermaye} + \text{Üçüncü Kuşak Sermaye}) - \text{Sermayeden İndirilen Değerler}$$

Basel Komitesi'nin 1988 yılında çıkardığı ve 1993 yılına kadar uygulamaya geçilmesi gereken Basel Sermaye Düzenlemesi ile, bankaların kredi riskine ilişkin tutmak zorunda oldukları asgari sermaye yükümlülükleri belirlenmiştir. Bu tanıma göre, bir bankanın sermayesinin risk ağırlıklandırılmış varlıklarına oranının, minimum %8 olması gerekmektedir. Sermaye yeterlilik rasyosunun payında yer alan özkaynak, bankaların tuttıkları muhasebe nitelikli sermaye miktarından daha farklı tanımlanmıştır.

Bu bölümde büyük ölçüde Uluslararası Ödemeler Bankası Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından Haziran 2006 tarihinde yayımlanmış ve kamuoyunda "Basel II" olarak da adlandırılan "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards – A Revised Framework-Comprehensive Version" başlıklı orijinal metnin, aslına birebir bağlı kalınarak hazırlanan Türkçe çevirisinden yararlanılmıştır.

Bu rasyoda tanımlanan öz kaynak şu şekilde hesaplanabilir;

1. Ana Sermaye

- A) Ödenmiş sermaye
- B) Kanuni Yedek akçeler
- C) İhtiyari ve fevkalade yek akçeler
- D) Dönem Karı ve geçmiş yıl karları toplamı
- E) Dönem zararı ile geçmiş yıl zararları toplamı

2. Katkı Sermaye

- A) Genel kredi karşılığı Tutarı
- B) Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme fonu
- C) Banka sabit kıymet yeniden değerlendirme Tutarı
- D) İştirakler, bağlı ortaklıklar sabit kıymet yeniden değerlendirme karşılığı
- E) Alınan sermaye benze krediler
- F) Menkul Değerler Artış Fonu
- G) Muhtemel riskler için ayrılan serbest Karşılıklar

3. Üçüncü Kuşak Sermaye (1 ve 2)

4. Sermayeden İndirilen Değerler

- A) Mali iştirakler
- B) Özel maliyet Bedelleri
- C) İlk tesis Giderleri
- D) Peşin Ödenmiş Giderler

E) İştiraklerin, Bağlı ortaklıkların, diğer ortaklıkların ve sabit kıymetlerin rayiç değeri kayıtlı değerinin altında ise aradaki fark

F) Türkiye’de faaliyet gösteren diğer bankalara verilen sermaye benzeri krediler

G) Şerefiye

H) Aktifleştirilmiş giderler

5. Sermaye Tabanı (3 ve 4)

Buna göre Ana sermayenin risk ağırlığı %0, Katkı sermayenin risk ağırlığı %20, Üçüncü Kuşak Sermayenin %50, son olarak Sermayeden indirilen Değerlerin %100 olarak hesaplanmıştır.

Öz kaynaklar kalemi ilk üç kalemin toplamından dördüncü kalem düşülerek bulunur. Risk ağırlıklı varlıklar ve Gayri nakdi krediler tutarı ise tüm bilanço içi ve bilanço dışı varlıkların 4 ana gruba ayrıldıktan sonra risk ağırlıklarıyla çarpılıp toplanması sonucu elde edilir. (Atiker, 2005:4)

2.3.1. Ana Sermaye

Komite, üzerinde önemle durulması gerekenin temel sermaye kalemlerinin, ödenmiş sermaye ve açıklanmış rezervler olduğunu değerlendirmektedir. Bu temel sermaye kalemleri, tüm ülkelerin bankacılık sistemlerinde ortak olan tek unsur olup, kamuya açıklanan mali tablolarda tamamen yansıtılmakta ve piyasada sermaye yeterliliği değerlendirmelerinin çoğunun temelini teşkil etmektedir.

Ana sermaye, bankanın kâr marjı ve rekabet gücü üzerinde kritik öneme sahiptir. Ödenmiş sermaye ve rezervlere verilen bu önem, Komite'nin önde gelen bankalarca tutulan toplam sermayenin uygun nitelikte ve yeterli düzeyde olmasına verdiği önemin bir göstergesidir.

Ödenmiş sermaye ve rezervlere verilen bu öneme karşın, komite üyesi ülkeler, bir bankanın öz kaynaklar ölçüm sistemine dâhil edilebilecek başka birtakım önemli ve geçerli bileşenlerin de mevcut olduğunu değerlendirmektedir. Bu çerçevede, komite, denetim açısından, öz kaynakların asgari %50'sinin vergi sonrası dağıtılmamış dönem kârından ayrılan rezervler ve ödenmiş sermayenin toplamı (1. Kuşak) ile sermayenin diğer unsurlarının dikkate alındığı (katkı sermaye) ve 1. Kuşağın %100'üyle sınırlı olacak şekilde ikinci kuşak sermayeden olup iki bölümden oluşacağını değerlendirmektedir. Her bir unsurun, muhasebe ve banka denetimi düzenlemelerine

uygun olarak sermaye tabanına dahil edilmesi ya da hariç tutulması, ulusal denetim otoritelerinin tercihinin bırakılmıştır.

2.3.2. Katkı Sermaye

Açıklanmamış rezervler, üye ülkelerde yürürlükte olan yasal düzenleme ve muhasebe rejimlerine göre farklı yollarla oluşturulabilirler. Bu başlık altında, sadece, açıklanmamış olmalarına rağmen, kâr-zarara yansıtılmış ve bankanın denetim otoritesi tarafından kabul edilmiş bulunan rezervler dikkate alınmaktadır.

Bu rezervler, nitelikleri gereği, kamuya açıklanan dağıtılmamış kârlarla özdeş olabilirler, ancak uluslararası düzeyde kabul görmüş asgari standartlar açısından şeffaf olmamaları, ayrıca, pek çok ülkede kamuya açıklanmayan rezervlerin genel kabul görmüş muhasebe kavramları ya da geçerli sermaye kalemi olarak görülmemesi, söz konusu rezervlerin ana sermayeye dâhil edilmemesi sonucuna götürmektedir.

Bazı ülkeler, kendi ulusal düzenlemeleri veya muhasebe uygulamaları uyarınca, bazı kalemlerin cari değerlerini ya da defter değerlerine kıyasla cari değerlerine daha yakın bir değeri yansıtacak şekilde yeniden değerlendirilmesine ve sonuçta elde edilen yeniden değerlendirme yedeklerinin öz kaynaklara dâhil edilmesine izin vermektedirler. Bu türden yeniden değerlendirmeler iki yolla yapılabilir:

a) Mülkiyeti bankaya ait olan gayrimenkullerin değerinin yeniden değerlendirilmesi ya da

b) Menkul kıymetlerin defter değerleri üzerinden izlenmesinden kaynaklanan gizli yedeklerin sermayeye nominal olarak ilave edilmesi.

Yeniden değerlendirme yedekleri, ilgili denetim otoritesinin varlıkların ihtiyatlı bir şekilde değerlendirildiğine, fiyat dalgalanmaları ve zorunlu satış olasılığının tam olarak dikkate alındığına kanaat getirmesi halinde katkı sermayeye dâhil edilebilirler; a ve b seçenekleri bilançolarında defter değeri üzerinden izlenen ve kayıpların telafi edilebilmesi için cari değerinden nakde çevrilmesi mümkün olan ve zaman zaman bu uygulamaya konu edilen ortaklık payları gibi kıymetlerin önemli düzeyde olduğu bankalar açısından geçerlidir.

Komite, bu tarzdaki "gizli" yedeklerin de katkı sermayeye dahil edilebileceğini düşünmektedir. Söz konusu yedekler, bu tür durumların meydana gelmesi halinde katlanılacak vergi yükü ve olası piyasa dalgalanmalarının olumsuz etkilerini

yansıtmaları için önemli bir indirim tâbi tutulmaları şartıyla, işletme sürekliliği ilkesi kapsamında kayıpları karşılama kullanılabirler.

Bu değerdendirmelerin ışığında, maliyet bedeli ile piyasa değeri arasındaki farkın %55 oranında indirilmesinin uygun olduğu hususunda mutabakata varılmıştır. Komite, bankanın mülkiyetindeki gayrimenkullerin gerçek değerinden aşağı değerdendirmesinden kaynaklanan gizli yedeklerin de katkı sermayeye dahil edilmesi yönündeki önerileri reddetmiştir.

Genel kredi karşılıkları, doğmuş veya doğması beklenen ancak miktarı kesin olarak belli olmayan zararların karşılanması amacıyla ayrılmaktadır. Belirli varlıkların değerinde kesin olarak saptanan bir eksilmeyi yansıtmadıkları durumlarda, bu karşılıkların 2. Kuşak sermaye kapsamına dahil edilmesi uygundur.

Bununla birlikte, genel karşılıkların belirlenmiş kayba ya da herhangi bir varlık veya varlık grubunun değerinde saptanan bozulma için ayrılmış olmaları durumunda, portföyün diğer unsurlarında daha sonra ortaya çıkabilecek kayıpları karşılamak için kullanılamazlar ve bu bakımdan sermayenin niteliğini de haiz değildirler, öz kaynaklara dâhil edilmeleri mümkün değildir.

Komite'de temsil edilen denetim otoriteleri, değer kayıplarının denetim sürecinde dikkate alınacağını ve genel karşılıkların sermayeye sadece münferit varlıkların veya varlık gruplarının değer azalmalarına karşı ayrılmadıkları durumlarda dahil edilmelerini sağlayacaklarını taahhüt etmişlerdir.

Bu, genel karşılıkların bankayı belirli varlıkların (yurtiçi veya yurtdışı) nitelik ve değerinde görülebilecek değer azalışına karşı korumayı amaçlayan unsurlarının sermaye kapsamında değerdendirilemeyeceği, anlamına gelmektedir. Özellikle, bankayı ülke riskine maruz bırakan varlıklarda, ipotekli konut kredilerinde ve sorunlu diğer sektörlerde saptanan değer azalışını yansıtan unsurlar sermaye kapsamının dışında tutulacaktır.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde 2. Kuşak sermaye kapsamına girebilecek olan genel karşılıklar;

a) Kredi riski için Standart Yaklaşımı uygulayan bankalar için, risk ağırlıklı varlıklarının yüzde 1,25'ini,

b) Kredi riski için risk ağırlıklı varlıklarının yüzde 0,6'sını geçmemek kaydıyla sermayeye dahil edilebilir.

Öz kaynağa Dayalı Melez Enstrümanlar kategorisinde, ödenmiş sermaye ve borçlanmanın belirli özelliklerini bünyesinde barındıran çeşitli sermaye araçları yer almaktadır. Sermaye niteliğini etkileyebilecek belirli özelliklere sahip bu araçların her biri, belirli özelliklere sahiptir.

Bu araçların, özellikle tasfiyeyi gerektirmeksizin işletmenin sürekliliği ilkesi kapsamında kayıpları telafi edebildiği durumlarda katkı sermayeye dahil edilmeleri hususunda mutabakata varılmıştır. Sabit tutar ödemeli birikimli vadesiz imtiyazlı hisse senetlerine ek olarak, aşağıda sayılan enstrümanlar ve benzeri araçlar da katkı sermayeye dahil edilebilecektir.

Komite, sermaye benzeri borçlanma araçlarının, sabit vadeli olmaları ve tasfiye haricinde kayıpları karşılamada kullanılamamaları nedeniyle doğrudan sermaye kalemi olarak dikkate alınmalarının uygun olmadığına kanaat getirmiştir.

Bu eksikliklerin, öz kaynaklara dâhil edilebilmesi için, söz konusu araçlara ilave kısıtlama getirilmesini gerektirmektedir. Sonuç olarak, orijinal vadeye kadar kalan asgari süresi beş yılın üzerinde olan sermaye benzeri borçlanma araçlarının, sadece ana sermayenin azami %50'sine kadar ve uygun itfa düzenlemelerine tâbi tutulmak suretiyle katkı sermayeye dahil edilebilecekleri değerlendirilmektedir.

2.3.3. Üçüncü Kuşak Sermaye:

Üçüncü Kuşak Sermaye, herhangi bir teminatı olmayan, tamamı bankaya ödenmiş, en az iki yıl vadeli, BDDK gibi düzenleyici bir kurumun izni olmaksızın vadesinden önce geri ödenmesi ve kapatılması veya mahsubu talep edilemeyen; yapılacak geri ödemenin, bankanın sermaye yeterliliği oranının %8'in altına düşmesine neden olması veya bu oranın zaten %8'in altında olması durumunda, vadesi gelmiş olsa bile faizinin veya anaparasının geri ödenmesini engelleyici hükümler içeren, bankacılık ilke ve teamüllerine aykırı hüküm, şart ve kısıtlamaları taşımayan sözleşmelere dayalı sermaye benzeri borçları ifade eder. (www.taksimyatirim.com.tr)

Piyasa riski öz kaynak gereksinimini için kullanılacak sermaye, ödenmiş sermaye ve dağıtılmamış kâr (1. Kuşak sermaye) ile katkı sermayeden (2. Kuşak sermaye) oluşmaktadır.

Ancak bankalar, ulusal denetim otoritelerinin inisiyatifine bağlı olmak üzere, piyasa riskine ilişkin sermaye gereksiniminin bir kısmını karşılamak amacıyla ve

aşağıdaki şartların sağlanması koşuluyla kısa vadeli ikincil sermaye benzeri borçlardan oluşan bir üçüncü kuşak sermaye de kullanabilirler.

Bankalar, 3. Kuşak sermayeyi sadece piyasa riskini karşılamak amacıyla kullanabilirler. Şöyle ki, hem yatırım hem de alım-satım hesaplarında tezgah üstü türevler ve menkul kıymet ödünç işlemlerinden kaynaklanan karşı taraf riski de dahil, bu Düzenleme kapsamındaki kredi ve karşı taraf risklerinden kaynaklanan sermaye gereksiniminin, 1. ve 2. Kuşak sermayeler tanımına ilişkin koşullara uymaları gerekir.

Üçüncü Kuşak sermaye, bankanın piyasa riskini karşılamak için ihtiyaç duyduğu 1. Kuşak sermayenin %250 'siyle sınırlı olacaktır. Bu, piyasa riskinin yaklaşık olarak asgari %28 'sinin, portföyün kalan kısmından doğan riskleri karşılamak için ihtiyaç duyulmayan 1. Kuşak sermayeyle desteklenmesi gerektiği, anlamına gelir.

İkinci Kuşak sermaye, Üçüncü Kuşak sermayeyi %250 limitiyle ikame edebilir. Bu çerçevede, kabul edilebilir İkinci Kuşak sermaye toplam Birinci Kuşak sermayeyi aşamaz ve uzun vadeli ikincil sermaye benzeri borç tutarı 1. Kuşak sermayenin %50'sini geçemez.

Ayrıca, Komitenin Üçüncü Kuşak sermayenin sadece piyasa riskini karşılamaya uygun olduğu kanaatinde olması nedeniyle, önemli sayıda üye ülke, Birinci Kuşak sermayenin toplam kabul edilebilir öz kaynakların asgari yarısını temsil etmesi gerektiğini, diğer bir ifadeyle, İkinci Kuşak ve Üçüncü Kuşak sermaye toplamının Birinci Kuşak sermaye tutarını geçmemesi gerektiği yönündeki prensibin bu Düzenlemede muhafaza edilmesinin uygun olduğunu savunmaktadır.

Bununla birlikte, Komite, böyle bir kuralı uygulayıp uygulamama kararının ülke tercihlerine bırakılması gerektiğine karar vermiştir. Bankacılık faaliyetlerinin oransal payının çok küçük olduğu durumlar haricinde, bazı üye ülkeler bu kısıtlamayı muhafaza edebilirler. Ayrıca, ulusal denetim otoriteleri, bankaların münferiden ya da genel olarak bankacılık sisteminin kısa vadeli ikincil sermaye benzeri borçlanma araçlarının kullanılmasına izin vermeme yetkisine sahiptirler.

Kısa vadeli ikincil sermaye benzeri borçlanma araçlarının Üçüncü Kuşak Sermayeye dahil edilebilmesi için, şartlar gerektirdiğinde, bu borçlanma aracının bankanın daimi sermayesinin bir parçası olabilmesi ve bu yolla ödeme aczi veya iflas durumunda zararları karşılamak için kullanılabilmesi gerekir. Bundan dolayı, bu araçların asgari olarak:

- Teminatsız, ikincil ve tamamen ödenmiş olması;

- Başlangıç vadesinin asgari iki yıl olması;
- Denetim otoritesinin onayı olmaksızın kararlaştırılan vadeden önce geri ödenememesi;
- Yapılacak geri ödemenin veya itfanın bankanın öz kaynağının risklerini karşılayacak düzeyin altına düşmesine neden olması durumunda, vadesi gelmiş olsa bile faizi ve anaparası geri ödenmeme koşulunu içermesi.

2.3.4. Sermayeden İndirilecek Değerler :

Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında aşağıda sayılan kalemlerin öz kaynaklardan indirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. İndirilecek kalemler şunlardır:

i) 1. Kuşak sermayeden indirilmek üzere, şerefiye;

ii) 1. Kuşak sermayeden indirilmek üzere, menkul kıymetleştirme işleminden kaynaklanan risklere ilişkin ödenmiş sermaye artışı;

iii) Bankacılık ve finans faaliyetlerinde bulunan bağlı ortaklıklardaki sermaye yatırımlarından ulusal sistemlerde konsolidasyona tabi tutulmayanlar.

Normal uygulama, bankacılık gruplarının sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesinde bağlı ortaklıkların konsolide edilmesini gerektirmektedir. Bunun yerine getirilmediği durumlarda, aynı sermaye kaynağının grubun farklı bölümlerince mükerrer olarak kullanılmasını önlemek için sermayeden indirim yapılması esastır. Bu tür yatırımlar için indirim, 37. paragrafta uygun olarak yapılacaktır. Sermayesi ana şirketin sermayesinden indirilen bağlı ortaklıklara yapılan yatırımları temsil eden varlıklar, sermaye yeterlilik oranı hesaplamasında toplam varlıklara dahil edilmeyecektir.

Komite, bankaların, diğer banka veya mevduat toplayan kurumların ödenmiş sermayesine ya da diğer sermaye araçlarına yaptıkları yatırımların sermayeden indirilmesi olanağını dikkatle değerlendirmiştir. Bazı G-10 ülkesi denetim otoriteleri, halen dış yatırımcılardan sermaye sağlamak yerine bankacılık sistemi içindeki kuruluşların birbirlerine sermaye yatırımı yapmasını tamamen önlemek gayesiyle, çapraz nitelikteki bu yatırımların da sermayeden indirilmesini zorunlu tutmaktadır.

Komite, bu şekildeki çifte-kaldıraç uygulamasının bankacılık sistemini problemlerin bir kuruluştan diğerine hızla sirayet etmesi konusunda daha hassas hale getirmesinden ötürü bazı sistemik riskler yaratabileceğini değerlendirmekte; hatta bazı

üyeler sayılan risklerin bu tür yatırımların tamamının sermayeden indirilmesi yönünde bir politikayı gerektirdiği kanaatindedir.

Bu konudaki çekincelere rağmen, Komite, bir bütün olarak, diğer bankalara yapılan tüm sermaye yatırımlarının sermayeden indirilmesi yönündeki genel bir politikayı, yerel bankacılık sistemi yapılarında gerçekleşmesi istenen belirli değişiklikleri engelleyebileceği gerekçesiyle şu anda desteklememektedir.

Diğer taraftan, Komite aşağıdaki kararları almıştır:

a. Denetim otoriteleri, uygulama tercihleri kapsamında, diğer bankaların sermayelerine yapılan tüm yatırımların ya da yatırımı yapan ya da kendisine yatırım yapılan bankanın öz kaynakları dikkate alınarak tespit edilen belirli sınırları aşan yatırımların sermayeden indirilmesi yönünde bir politikayı benimsemek ya da banka bazında farklılaştırmalara gitmek hususunda serbest olmalıdırlar;

b. Sermayeden indirim yapılmadığı durumlarda, bankaların diğer bankaların sermayelerindeki yatırımları %100 ağırlığa tâbi tutulacaktır;

c. Komite, bankaların öz kaynaklarını olduğundan iyi göstermek gayesiyle birbirlerine yaptıkları çapraz yatırımların, sermaye yeterliliğinin tespitinde sermayeden indirilmesi gerektiğini değerlendirmektedir.

Komite, uluslararası bankacılık sisteminde çifte-kaldıraç uygulamalarının yaygınlığı ve düzeyi ile ilgili gelişmeleri yakından izleyecek ve ileride bu konuda belirli sınırlamalar getirebilecektir. Bu amaçla, denetim otoriteleri, hem kendilerinin hem de Komite'nin, bankaların diğer banka sermayelerine yaptıkları ve bu düzenleme kapsamında sermaye unsuru olarak kabul edilen yatırımlarla ilgili gelişmeleri izleyebilmeleri için yeterli istatistik veriyi toplamayı ve sunmayı hedeflemektedirler.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu Tebliği aslında iki adet sınırlayıcı standart getirmiştir. 8% olan rasyo ikinci sınırlandırma olup, birincisi bankanın kaldıraç ve 20 kat ile sınırlandırılmıştır. Yani bankanın aktif toplamı (ve belli başlı bir kaç nazım hesap) sermayesinin 20 katını aşamaz, yani sermayenin toplam bilanço içindeki payı 5%'in altına düşemez. Bu rasyo zaten mevcut olup ancak her ülkede uygulanmamaktaydı.

Günümüzde ikinci rasyoyu yani 8% risk ağırlıklı aktifler rasyosunu tutturamayan bankalar bu birinci rasyoyu tutturma konusunda zorlanmamaktadırlar. Bu sebeple Cooke rasyosu denince akla sadece 8%'lik rasyo gelmektedir.

Temmuz 1988’de yayımlanan Sermaye Yeterlilik Rasyosu Tebliği, o dönemki komite başkanının adıyla da anılmaktadır, yani Cooke Rasyosu da denmektedir. Komite tarafından çıkarılan bu tebliğ G-10 ülkeleri tarafından uygulanmaya konulmuştur. Bu tebliğ bankacılıkta önemli bir kilometre taşı olmakla beraber haklı olan birçok eleştiriye maruz kalmıştır.

Bu rasyoya göre sermaye iki bileşenden oluşmaktadır. Birincil sermaye, ödenmiş sermaye ile kanuni yedek akçelerin toplamıdır. İkincil sermaye ise ihtiyari yedek akçeler, sonsuz vadeli menkul kıymetler ve erken itfa edebilme opsiyonu ile çıkarılan 5 yıldan uzun vadeli borçlanma enstrümanlarıdır.

Bu düzenlemeye göre, 8%’lik sermaye yeterliliğinin en az yarısı Birincil Sermaye ile karşılanmalıdır. Bu düzenlemedeki koşullar asgari koşullar olup anlaşmaya taraf olan ülkeler daha yüksek sınırlamalar uygulayabilirler.

Basel Sermaye Düzenlemesi ile başka kısıtlamalar da getirilmiştir. Örneğin, tek bir büyük risk, sermayenin 10%’unu, döviz pozisyonu ise sermayenin 25%’ni ve büyük risklerin toplamı ise sermayenin 8 katını aşamaz. Basel-I’de, “OECD Klüp Kuralı” şeklinde tanımlanmış olan bu uygulamadan dolayı OECD’ye üye ülkelerin hükümetlerine %0, üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise % 20 risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşın, OECD üyesi olmayan ülkeler için %100 risk ağırlığı öngörülmüş olması bu düzenlemenin zayıf yanı olarak değerlendirilmektedir.

Buna rağmen Basel-I, Finansal İstikrar Forumu tarafından oldukça başarılı bir finansal standart olarak kabul edilmektedir. Nitekim, Basel Bankacılık Denetim Komitesi’nin üyesi olan G10 ülkeleri tarafından hazırlanan Basel-I, hala 100’den fazla ülkede, ulusal bankalar da dahil olmak üzere, uygulanmaktadır. (Yayla, Türker, 2005:9)

2.3.5. Basel I Uzlaşısı’na Yöneltilen Eleştiriler

1988 Basel Uzlaşısı, uluslararası piyasalarda faal olan bankalar için önerilmiş bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, söz konusu bankaların aktiflerinin risklerini ağırlıklandırmak ve bir de buna karşılık gelen asgari sermaye büyüklüğünü saptamak için yöntemler önermiştir.

1988 Basel Uzlaşısı, ilk amaçladığı banka çevresinin ötesinde de kabul görmüş ve genelde bankaların sermaye yeterlilik oranlarını artırma yönünde olumlu katkı yapmıştır. Ancak zaman içinde ortaya çıkan gelişmeler bu yaklaşımın bazı açılardan yetersiz kaldığı görüşünü kuvvetlendirmiştir.

Bankaların krizlere ve finansal kırılganlığa karşı duyarlılıklarını arttırmak ve finansal istikrarı sağlamak amacıyla, Basel I düzenlemelerinin getirmiş olduğu kurallar başlangıç aşamasında sorun yaratmamakla birlikte, uygulanan sermaye standardı çeşitli nedenlerden dolayı risk ölçümünde yetersiz kalmış ve özellikle büyük bankaların kredi riskinin duyarlılığının ölçülmesinde daha farklı sermaye analizlerine gereksinim duyulmuştur. Böylece bankacılık krizleri ve finansal krizler, Basel II düzenlemelerinin ortaya çıkışında etkili olan temel faktörler olmuştur.

Bu bağlamda ileri sürülen eleştiriler iki başlık altında özetlenebilir:

1. Risk Temelli Sermaye yaklaşımında kullanılan sermaye kavramı, bir bankanın beklenen ya da beklenmeyen kayıplarını karşılama kapasitesini yeterince ifade etmemektedir. Örneğin, kredi karşılıkları konjonktür dalgalanmaların iyi olduğu dönemlerde karşılaşılan riskin gerektirdiğinin üstüne çıkmakta, tersine gelişmeler olduğunda söz konusu kredi karşılıkları yetersiz kalmaktadır. Ayrıca kredi risklerin dayalı sermaye yükümlüğünün hesaplanmasında borçlu farklılaştırması yapmaması, finansal yapısı farklı olan her firmaya aynı davranmasına neden olmaktadır.

2. Kullanılan risk katsayıları tatmin edici değildir. Varlık kalemlerinin risk katsayısı değerlendirilirken kredi riskindeki farklılıklar yeterince göz önüne alınmamıştır. Bunun sonucu olarak bankalar Risk Temelli Sermaye Oranlarını tutturabilmek için mali araç değişikliği yaparak “arbitraj” yoluna gidebilmişlerdir. Özel sektör kredileri risk ağırlıklı varlıklar toplamı %100 hesaplanırken, OECD ülkelerinden bir bankaya açılan krediler için %20, OECD üyesi ülkelere verilen borçlar için ise %0 oranı uygun görülmektedir. Bu sonuç OECD üye ülkelere açıkça ayrıcalık sağlamaktadır.

Basel I standardı, yalnızca uluslar arası faaliyet gösteren bankalar için geliştirilmiş iken tüm ülkeler ve bankalar tarafından kabul edilmiş olmasına ve çok geniş bir uygulama alanı bulmuş olmasına rağmen kabul edildiği tarihten itibaren eleştirilmeye başlanmıştır. Sadece uluslar arası ölçekte faaliyet gösteren büyük bankalara yönelik olarak düzenlenmiştir. Oysa sistemik risk unsuru nedeniyle küçük bankaların ihmal edilmesi sistemde önemli sorunlar yaratabilir.

Ayrıca Basel I, farklılıklar nedeniyle oluşabilecek arbitrajı engelleyememesi, operasyonel risk gibi bazı riskleri içermemesi ve söz konusu OECD ülkesi kriterinin yol açtığı rekabet eşitsizliği nedeniyle bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi

hususlarında yetersiz kalmış ve yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. (Arslan, 2009:51)

1988’de çıkarılan, birçok değişiklik ve ilaveler yapılan SYR günümüzdeki uygulamalara ve teknolojiye artık yetişememektedir. Bu sebeple BIS yoğun bir şekilde tamamıyla yeni bir yönetmelik çıkarma uğraşısına girmiş ve Basel II adıyla anılan bir yeni tebliğ yayınlamıştır.

2.4. Basel II Uzlaşısı ve Ortaya Çıkış Süreci

1970’li yıllardaki krizler ve uluslar arası piyasalardaki gelişmeler, mevcut düzenlemenin yetersiz kalması nedeniyle uluslararası denetimin gerekliliğini ortaya çıkarmış, uluslararası bankalara düzenlemeler getirme ihtiyacını doğurmuştur. Bunun üzerine BIS 1988 ‘*Basel Capital Accord*’ yani Basel Sermaye Uzlaşısı ve bunun revizyonu olan Basel II tebliğlerini yayınlamıştır.

Uluslar arası Ödemeler Bankası tarafından 1989’da yayımlanan, ülkemizde ise Şubat 2001’de uygulanmaya başlayan Basel I standartları risk ölçümünde yetersiz kaldığından, Haziran 2004’de Basel II olarak son metni ile geliştirilmiş bankacılık risk yönetimi standartları oluşturularak yürürlüğe girmiştir.

BDDK tarafından 30.05.2005 tarihinde Basel II ’ye geçiş sürecine ilişkin yol haritası açıklanmıştır. Bu yol haritası kapsamında; Mart 2007’de Basel II’ nin sermaye yeterliliği düzenlemesi yayımlanmış, Ocak 2008’de ise Basel II kriter hükümleri uygulanmaya başlanmıştır.

Basel-II hükümleri kısaca, sermaye yükümlülüğünün hesaplanma şekli ile maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği ve sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hususları kapsamaktadır.

Basel II, bankalarda etkin risk yönetimi, denetim ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini arttırmak ve bu sayede sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak ve dolayısıyla finansal istikrara katkıda bulunmak için oluşturulmuş bir düzenlemedir.

Bankaların kredi riski taşıyan aktiflerini, yeni bir karşı taraf sınırlandırmasına tabi tutan düzenlemeyle karşı tarafların kredi değerliliği ön plana çıkarılmış, ulusal denetim otoritelerinin denetimlerinin önemi vurgulanmış ve kamuyu aydınlatma

gereklilikleri belirlenerek şeffaflık sağlama yolunda adımlar atılmıştır. (Babuşcu, 2005 :263)

Ülkemizde yapılan Basel II çalışmalarında, nihai metni 2004’de yayımlanan Basel II dokümanından, diğer ülkelerin Basel II’yi uygulama konusundaki plan ve programları ile yeni düzenlemeyi ele alış yaklaşım ve tecrübelerinden, Türk bankacılık sisteminin Basel II’nin gerektirdiği koşullara hazırlık düzeyi konusundaki bilgilerinden, Basel-II’nin Türk bankaları üzerindeki muhtemel etkilerini sayısal olarak tespit etmeye yönelik Kurumumuz tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen sayısal etki çalışması QIS-TR (Quantitative Impact Study) sonuçlarından, teorik ve ampirik çalışmalardan, kurulun bankalara uyguladığı anket çalışmalarından, BDDK’nın gözetim ve denetim sonuçlarından ve yabancı ülkelerde faaliyet gösteren uluslararası bankaların yol haritalarından yararlanılmıştır.

Basel-II’ye uyum aynı zamanda Avrupa Birliği standartlarına uyumun bir parçası konumundadır. Bu nedenle, Basel-II’ye hazırlık süreci Avrupa Birliği normlarına uyum kapsamında da ele alınmak durumundadır. Basel-II çerçevesi ve Avrupa Birliği Sermaye Yeterliliği Direktifi (CAD) arasında ileride ortaya çıkabilecek muhtemel uyumsuzluklarda BDDK AB düzenlemelerini esas almaktadır.

Tablo 9 : Basel I ve Basel II nin Karşılaştırılması

<i>Basel I Düzenlemesi</i>	<i>Basel II Düzenlemesi</i>
Tek tip risk ölçümüne odaklıdır. Sadece kredi ve piyasa riskleri dikkate alınmıştır.	Bankaların dahili risk yönetim metodolojilerine, denetimlere ve piyasa disiplinine dayalı bir yapı getirmektedir. Kredi riski daha kapsamlı ele alınarak operasyonel riske duyarlı hale getirilmiştir.
Tüm kuruluşlar için tek tip model uygulanmaktadır.	Daha esnek bir uygulama sağlamaktadır. Daha iyi risk yönetimi için sermaye teşvikleri uygulanabilmektedir. Kredi derecelendirme kuruluşları ülke ve kuruluş için dereceler vermektedir.
Risk temeline dayalı sermaye gereği yapısı Sadece minimum SYR ye vurgu yapılmıştır..	Riske daha fazla duyarlıdır. Risk Yönetimi önemlidir ve banka yetkilileri risk yönetiminden sorumludur.SYR yanında Üçlü yapı ve gözetim ve denetimin gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Kaynak : Basel Comitte in Banking Supervision ,2008, The new capital Accord www.bis.org.tr

Bankaların, bilanço içi veya dışındaki risk doğuran her kalemi için belli bir sermaye ayırması amaçlanmıştır. Bu zorunluluğun altında yatan temel neden, ilgili bilanço kaleminden kaynaklanan riskin gerçekleşmesi durumunda bankanın sermaye yapısının bozulmaması ve bu durumdan bankacılık sektörünün olumsuz etkilenmemesidir. Basel II, öncelikle gelişmiş ülkelerde uluslararası bankacılık yapan finansal kurumların yeni sermaye standartlarını uygulamaya başlamasını öngörmektedir (Turgut, 2007: 32)

Basel II kararları ile riske duyarlı sermaye yeterliliğiyle birlikte denetim ve piyasa disiplinin sağlam temellere oturtulması, risk yönetimi ve finansal istikrarın sağlanması amaçlanmaktadır. Basel II’de, Basel I’den farklı olarak operasyonel risk için de sermaye bulundurma yükümlülüğü getirildiğinden operasyonel risk yönetimi Basel II’nin temel felsefesini oluşturmaktadır.

Düzenlemeler temel olarak yönetime, banka faaliyetlerinin risklerini etkin olarak yönetmek ve kötü şartlara karşı yeterli finansal kaynakları sağlamak ödevlerini yüklemektedir. Bu nedenle kurumlarda risk kültürünün yerleşmesi açısından yeni düzenlemeler yapılması amaçlanmıştır. (Babuşcu, 2005 :264)

Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında, 1988 yılında yayımlanmış bulunan ilk uzlaşya göre köklü değişiklikleri önermesinin yanı sıra, “denetim otoritesinin incelemesi” ve “piyasa disiplini” hususlarına özel önem atfetmesi sebebiyle, Basel-II hem bankalar hem de düzenleme, denetleme otoriteleri için özel gayret gerektiren bir alan ve yeni bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Kredi ve piyasa risklerinin yanında operasyonel risk de Basel II’de sermaye yeterliliği hesaplamasına konu bir risk unsuru olarak kabul edilmiştir.

Yeni Uzlaşya, temel olarak bankaların denetim ve gözetiminde daha sağlam bir altyapının tesis edilmesini, risk yönetiminin güçlendirilmesini, piyasa disiplinini ve dolayısıyla küresel düzeyde sürdürülebilir bir finansal istikrarın sağlanmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede yeni uzlaşya, uluslararası alanda sermaye yeterliliğinin yakınsamasında uygulanması gereken salt kurallar kümesi olmayıp aynı zamanda bankacılık otoritelerinin finansal sistemlerine daha bütünleşik bakmalarını özendiren bir yaklaşımdır.(Yayla, Türker, 2005: 15)

Ayrıca Basel II kapsamında, bankaların sermaye yeterliliğine özgü detayları kamuya açıklama zorunluluğu getirilmektedir. BIS ’ın iç kontrol ve iç denetim ile ilgili olarak yayınlamış olduğu dokümanlara genel olarak bakıldığında, BDDK tarafından

çıkarılan Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik hükümlerinin büyük oranda söz konusu dokümanlarla paralellik vardır.

Düzenlemede bankaların sağlıklı ve etkin olarak çalışması için, kendi iç kontrol ve yönetim sistemleri ile denetim işlevi ve piyasa disiplini konularına yer verilmektedir. Bankaların asgari sermaye gereklerini hesaplamada dikkate alacakları kredi ve faaliyet risklerini ölçebilmeleri için basitten gelişmişe doğru bir dizi uygulamanın kullanılabilmesi öngörülmektedir.

Bankalar, denetim otoritesinin gözetiminde olmak üzere kendi risk profillerine ve faaliyet konularının karmaşıklığına göre uygun yaklaşımları tercih edebileceklerdir. Düzenleme güçlü ve doğru risk yönetimine sahip bankaların ödüllendirilmesi temeline dayanmaktadır. Dolayısıyla yeni düzenleme ile bankaların düzenleyici sermaye gereğini tutturmak için risklere karşı çok daha duyarlı olmalarını sağlayacak yaklaşımlar getirilmektedir.

Basel-II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncularını arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesi ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir.(Yayla, Türker, 2005:16)

Basel-II ilk etapta, uluslar arası faaliyet gösteren bankaları hedeflese bile, yeni düzenlemenin bu bankalarla finansal ilişki içerisinde olan diğer bankaları da etkileyeceği ve uygulamanın yaygınlaşacağı beklenmektedir.

2.4.1. Basel II Uzlaşısı'nın Temel Amaçları

1988 tarihli düzenlemesindeki amaçlar korunmakla birlikte, Basel Komitesi Ocak 2001 tarihli yeni sermaye düzenlemesinde yapılacak yeniliklerin aşağıdaki gözetim ve denetim hedeflerini karşılamasını sağlamayı planlamıştır.

Buna göre yeni düzenleme;

- Finansal sistemde güvenliği ve sağlamlığı teşvik etmeyi sürdürmeli ve böylece yeni sermaye çerçevesi sistemdeki sermayenin mevcut genel düzeyini en azından korumalı,
- Rekabet eşitliğini artırmaya devam etmeli,
- Risklerin ele alınmasına yönelik daha kapsamlı bir yaklaşım oluşturmalı,

- Uluslararası faaliyet gösteren bankalar üzerinde yoğunlaşmalı, fakat temel ilkeler

farklı karmaşıklık ve gelişmişlik düzeylerindeki bankalar için de geçerli olmalı,

- Farklı karmaşıklık ve uzmanlık düzeyindeki bankaların kullanımına uygun olmasına karşın, uluslar arası ölçekte faaliyet gösteren bankalar üzerine odaklanmalıdır.

Yeni düzenlemede temel olarak risk duyarlılığı daha fazla olan ve daha esnek bir yapının oluşturulması, sermaye gereği hesaplamasında risk duyarlılığının artırılması, düzenleyici yükümlülüklerde teşviklerin ve uyumluluğun artırılması amaçlanmıştır.

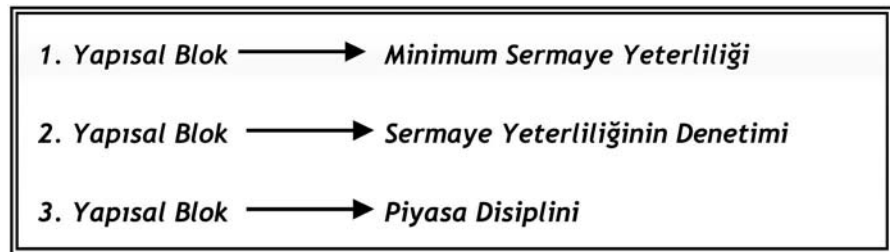
Yeni düzenlemenin uygulama kapsamına baktığımızda, önemli bir özelliği bankaların birbirlerine iştirakleriyle oluşan "banka gruplarını" da ayrıca ele almasıdır. Başka bir deyişle, yeni öneri bir grubu oluşturan bankaları hem ayrı ayrı ve hem de grubun tümü olarak ele alınmasını ve sermaye gereklerinin buna göre tanımlanmasını gündeme getirmektedir.

2.4.2. Basel II Uzlaşısının Temel Özellikleri

Basel I'in birbirinden farklı bankalar için yeterince esnek uygulama olanakları sunmaması, riskin tanımlanmasına, ölçülmesine ve gerekli önlemlerin alınmasına dönük olarak sunduğu çözümlerin çok dar kapsamlı olması nedeniyle yoğun eleştiriler ortaya çıkmıştır. Basel II Uzlaşısı'nın ise temel özellikleri çok daha köklü değişiklikler içerir.(Ayan, 2007: 36)

Düzenlemenin üç temel unsuru mevcuttur;

Şekil 1: Basel II Düzenlemesinin unsurları

“Minimum sermaye yeterliliği” konusunda Komite, Basel Uzlaşmasının bazı bölümlerinde değişikliğe gitmiş, özellikle bankaların risk profilinin daha detaylı olarak tanımlanması gereği üzerinde durmuştur. Basel II Uzlaşısında mevcut sermaye tanımı ve minimum sermaye yeterlilik oranının % 8 olması koşulu aynı kalmıştır. Bu bağlamda

yapılan bir önemli değişiklik de; kredi riski, faiz ve operasyonel riskleri de kapsayacak biçimde daha geniş bir biçimde tanımlanmıştır. (Turgut,2007:6)

Sermaye yeterliliği çerçevesinin ikinci unsuru, “Sermaye yeterliliğinin denetimi” sürecidir. Bu süreç, gözetim ve denetim yetkesinin bankaların sermaye durumunun genel risk profilleri ve stratejileri ile uyumlu olmasını sağlayacak biçimde denetim yapmasını gerektirmektedir. Bundan beklenen ise, gözetim ve denetim yetkesinin, bir bankanın sermayesinin riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda erken müdahale edebilmesini sağlamaktır.

Gözetim ve denetim yetkileri, bankalardan asgari sermaye yeterliliği oranından daha fazla bir sermaye bulundurmalarını talep edebilmektedir. Bunun yanı sıra yeni çerçeve, banka yönetiminin bir iç sermaye değerlendirme süreci geliştirmesi ve bankanın risk profili ve çevresi ile doğru orantılı hedefler belirlenmesi gerektiğine de işaret etmektedir. Bu içsel risk değerlendirme sürecinde, amaca ve kurallara uygunluğunu denetlemekten de yetkilerin sorumlu olması önerilmektedir.

Yeni Uzlaş’ının son unsuru “Piyasa Disiplini” dir. Bu başlık altında bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilebilmesi ele alınmaktadır. Böyle bir değerlendirmenin anlamlı olabilmesi için, bankaların gerekli bilgileri, zamanında açıklayacak saydamlıkta olmaları gerekmektedir. Bunun sağlanması ise düzenleyici kurulların sorumluluğunda olacaktır.

Basel II standartlarına göre hesaplanması gereken Sermaye Yeterlilik Rasyosu(SYR) asağıdaki gibidir.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu (SYR) = Öz kaynaklar / KR +PR + OR

Yukarıdaki formülde;

KR : Kredi Riski

PR : Piyasa Riski

OR : Operasyonel Risk anlamına gelmektedir.

Kredi riski, bankaların kısa ve orta vadede verdikleri kredilerin ya hiç ödenmemesi ya da zamanında ödenememesi sonucunda bankanın uğrayacağı zararı ifade eder. Bankalar tarafından verilen krediler, son yıllarda artan bankalararası para piyasası işlemleri, döviz işlemleri, garanti ve kefaletler, türev piyasa işlemleri, bono

yatırımları gibi işlemler bankaların karşı karşıya kaldığı diğer önemli kredi riskleri kaynaklarıdır. Basel-II uygulamasında, bankalar verecekleri kredinin riskini ölçümü iki ana unsura dayanmaktadır;

- i- Kredi kullanan işletmenin risk seviyesi,
- ii- Kredi işleminin risk seviyesi.

İşletmenin risk seviyesi, firmanın finansal verileri (bilanço, gelir tablosu vb.) ile kurumsal faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün / hizmet gelişimi, ithalat-ihracat, pazar payı vb.) değerlendirilmesi sonucu tespit edilen “firma derecelendirme notu” ile ifade edilmektedir.

Kredi işleminin riski, işlemin türü, teminat, vade, para birimi gibi unsurlar ile değerlendirilmektedir. Böylece kredi, “çok riskli” veya “az riskli” olarak belirlenmekte ve buna göre de kredinin fiyatlandırılması yapılmaktadır.

Banka iflasları incelendiğinde kredi riski, sermaye piyasalarındaki en temel risktir. Bankalar kredi portföylerini ve kredinin taşıdığı riski yönetmek durumundadırlar.

Piyasa riski, finansal piyasaların faiz oranları ve döviz kurlarında değişimler sonucunda bankalarda meydana gelen değişimler sonucunda bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riski olarak tanımlanmaktadır.

Operasyonel risk, bir bankanın işlemeyen yada uygun olmayan iç süreçlerinde, insanlar ve sistemler yada dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskine operasyonel risk denir.

Kısaca, Basel II yaklaşımıyla; mali piyasaların güvenliğinin ve sağlığının artırılması, rekabetçi eşitliğin artırılması ve riskler konusunda daha kapsamlı bir yaklaşım oluşturulması hedeflenmiştir. Yeni düzenleme ile bankalar sermaye pozisyonlarını yeniden gözden geçirmeleri gerekmektedir. Ayrıca, operasyonel risk için %20 tutarında sermaye bulundurma zorunluluğu bankaların minimum sermaye ihtiyacını arttıracaktır.

Basel II ile birlikte bankalar için geleneksel kredi yaklaşımı uygulamasından farklı olarak, “iyi” veya “kötü” kredi değil, “riskli” veya “az riskli” kredi vardır, bir kredinin riskli olması onun “kötü” olduğu anlamına gelmez. Önemli olan kredinin riskinin iyi analiz edilmesi ve doğru fiyatlanmasıdır. Basel II çerçevesinde risklerin bankalarca daha iyi ölçülebilmesinin, riske dayalı fiyatlamayı da beraberinde getirmesi beklenmektedir.

Riske dayalı fiyatlamada banka, vermek istediği kredinin fiyatını, aldığı riske göre belirlemektedir. Banka daha çok risk aldığı kredileri daha pahalıya satarken (daha yüksek faiz oranı), daha düşük riskli kredileri daha ucuza satması olarak yorumlanabilir.

Bankaların diğer mali alanlardaki ortaklıkları ile ticari şirketlerdeki ortaklıkları ise ayrıca göz önüne alınacaktır. Burada ilke, bu tür ortaklıklarla kurulan ilişkiler yoluyla bankaların yapay sermaye genişlemesine gitmelerini engellemektir.

Bu çerçeve içinde iki yol önerilmektedir: Bunlardan ilki banka gruplarını konsolide ederek ele almaktır. İkincisi ise, bir bankanın tüm bağlı kurumlarındaki yatırımları ile önemli azınlık paylarının, defter değeriyle bankanın sermayesinden düşülerek ulaşılan “yalıtılmış banka”yı esas almaktır. Bu yöntemlerden herhangi birisini seçmek için üç yıllık bir geçiş süreci önerilmektedir. (TBB, 2002: 10)

2.4.3. Kredi Riski Hesaplamasında Standart ve İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

Banka iflaslarının artması, kredi derecesi düşük olan orta ve küçük ölçekli firma sayısının artması, kredi faizlerinin rekabetçi bir hale gelmesi, teminat niteliğindeki taşınmazların değerindeki dalgalanmalar, hızla artan bilanço dışı işlemler, teknolojik ilerlemeler, kredi riski ölçümüne yönelik yeniliklerin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. (Ayan, 2007)

Diğer yandan iflas etmek üzere olan bir firmayla en yüksek kredi notuna sahip bir firmayı aynı risk düzeyinde değerlendiren ve aynı sermaye gereksinimini öngören Basel I Uzlaşısı ölçümde yetersiz kalmıştır.

Tablo 10 : Risk ağırlıklı varlıklar, Gayri nakdi Krediler ve Yükümlülükler için Hesaplama Yöntemleri

KREDİ RİSKİ	Standart Yaklaşım	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	
			Temel Düzey	Gelişmiş Düzey
PİYASA RİSKİ	Standart Yaklaşım		İçsel Model Yaklaşımı (RMD)	
OPERASYONEL RİSK	Temel Gösterge Yaklaşımı		Standart Yaklaşım	İleri Ölçüm Yaklaşımları

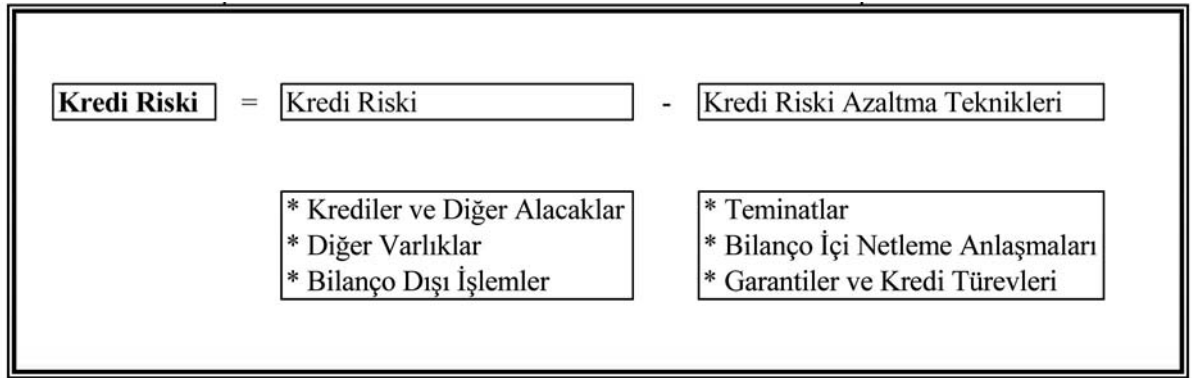
Kaynak : TBB, www.tbb.org.tr, Bankacılar Dergisi, Sayı 58, s.7

Risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin bir yenilik getirilmezken, kredi riskine ilişkin olarak tamamen yeni iki yöntem geliştirilmiştir. Bunlar standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdır. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım da kendi içinde bazı farklılıklar yaratan içsel derecelendirmeye dayalı temel yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı ileri yaklaşım adı altında iki yöntemi içermektedir.

2.4.4. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşım; 1988 tarihli düzenlemedeki ilk düzenleme ile içerik olarak aynı ancak risk hassasiyeti daha yüksektir. İlk düzenlemede bireysel risk ağırlıkları borçlunun dahil olduğu kategoriye yani ülkeler, bankalar ya da kurumlara dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenmektedir.

Şekil 2: Standart Yöntem ile Kredi Riskinin Ölçümü

Kaynak: TBB, www.tbb.org.tr, Bankacılar Dergisi, Sayı 58,s.8

Standart yaklaşımda kaynakların aktarıldığı karşı taraf esas alınarak belirlenen her bir kategoriye göre sabit bir risk ağırlığı bulunmaktadır. Bu yaklaşımda riske duyarlılığı artırabilmek için dış kredi derecelendirme notlarının kullanılması öngörülmektedir. Bankalar öncelikle alacaklarını karşı tarafın risk ağırlıklarına göre, kamudan alacaklar, diğer bankalardan alacaklar, sermaye piyasası şirketlerinden alacaklar vs olarak gruplandırmaya gider. Daha sonra bulunduğu grupta rating notu hangi risk ağırlığına denk geliyorsa o ağırlığa göre risk miktarı bulunur. (Babuşcu, 2005: 266)

Aşağıdaki tablodan da anlaşıldığı üzere, standart yöntemin risk duyarlılığı önceki yöntemle göre oldukça yüksektir. Yeni Uzlaşım'da risk ölçümünün doğruluğu OECD ülkesi olan olmayan ayrımının kaldırılarak nesnel ölçütlere dayandırılmıştır.

Risk katsayıları ve kredi dönüşüm oranlarıyla ağırlıklandırılmış tutarlar toplanarak sermaye gereksinimlerinin belirlenmesinde kullanılan risk ağırlıklı varlıklar belirlenmektedir. Komite tarafından her bir varlık sınıfı olan Hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler, kamu kurum ve kuruluşlarına kullandırılan krediler, kalkınma bankalarına kullandırılan krediler, diğer bankalara kullandırılan krediler vs, kredi notuna göre belirlenmiş katsayılarla ağırlıklandırılmıştır.

Tablo 11 : Standart Yaklaşımda Kullanılan Risk Ağırlıkları

VARLIKLAR	Opsiyonlar	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B- 'nin Altı	Derecesi Olmayan
Hazine ve Merkez Bankalarına verilen Krediler	ECAI Notuna Göre	%0	%20	%50	%100	%150	%100
Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarına (PSE) Verilen Krediler	Hazine Benzeri	%0	%20	%50	%100	%150	%100
	Opsiyon 1	%20	%50	%100	%100	%150	%100
	Opsiyon 2	%20	%50	%50	%100	%150	%20
Bankalara Verilen Krediler	Opsiyon 1	%20	%50	%100	%50	%150	%100
	Opsiyon 2	%20	%50	%50	%50	%150	%50
	Opsiyon 2 Kısa Veda	%20	%20	%20	%50	%150	%20
VARLIKLAR		AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B- 'nin Altı	Derecesi Olmayan
Şirketlere Verilen Krediler		%20	%50	%50	%100	%150	%100
VARLIKLAR						Risk Ağırlıkları	
Parekende Krediler						%75	
İkamet Amaçlı Gayri Menkul Krediler						%35	
Takipteki Alacaklar						Belli koşullara göre %50, %100 veya %150	

Kaynak: Basel I ve Basel II, KTO Etüd Araştırma Servisi,2005,s.8

Operasyonel risk, kredi ve piyasa riskinin dışında kalan, yetersiz ve başarısız içsel süreçler çalışanla, sistemden ya da dışsal olaylardan kaynaklanan risktir. BDDK tarafından 2001 yılında yayınlanan ilgili yönetmelikte operasyonel risk ise banka

yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisindeki sistemsel hatalar, aksamalardan kaynaklanan kayıp ve zararlara uğrama ihtimali olarak belirtilmiştir.

Basel Komitesi tarafından operasyonel risk ölçümünde, banka işlemleri 8 ayrı iş koluna ayrılarak, bu iş kollarının her birinin brüt geliri ayrı bir gösterge olarak kullanılmış, sermaye gereksinimi tüm iş kolları için ayrı ayrı belirlenmiştir.

2.4.5. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Temel veya İleri Yaklaşım (İDD)

Basel II'nin getirmiş olduğu önemli yeniliklerden biri, bankaların kendi oluşturdukları derecelendirme sistemlerine bağlı hesaplama yöntemi geliştirerek kredi risklerini hesaplayabilmeleri olanağı elde edebilmeleridir.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımın kullanımı Komite'nin geliştirdiği standartlara dayalı olarak ilgili ülkenin denetim otoritesinin iznine bağlıdır. Bazı standartlara bağlı kalmak kaydı ile bankalara borçlunun kredibilitesini kendi içsel yöntemleriyle belirleme izni verilecektir.

Genel olarak içsel derecelendirme yaklaşımında belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimi, risk bileşenleri için yapılan içsel hesaplamalara dayanarak belirlenmektedir. Her bir borçlu için yapacağı hesaplar, gelecekteki olası bir zarar tahmini cinsinden ifade edilecek, bu da asgari sermaye gereklerinin temelini oluşturacaktır.

İçsel derecelendirmeye dayalı temel yaklaşımda banka her bir borçlunun ödememe olasılığını tespit etmekte, denetim otoritesi ödememe durumunda maruz kalınacak risk ve doğacak zarar tahminlerine ilişkin veriyi sağlamaktadır. Bankalar sadece temerrüt olasılığını hesaplayacaktır. Kalan risk bileşenleri ulusal denetim otoriteleri tarafından sağlanacaktır.

İleri yaklaşımda, gelişmiş bir sermaye tahsis yapısına sahip olan bankaya her iki veriyi de sağlama izni verilmektedir. Banka yönetim kurulları ve üst yönetimi bankanın dahili kredi derecelendirme sistemlerinden sorumludur ve sistemlerinin dışarıdan incelenmesine hazır olmak durumundadır. Bankalar bu yaklaşımda tüm risk unsurlarını kendileri hesaplayacaktır.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları benimseyecek bankalar için daha kompleks ve geniş boyutta bazı kriterlere sahip olması gerekmektedir. Bankaların

düzenlemeye uygun derecelendirme modelini en az üç yıldır kullanıyor olması, kredi riskinin tanımlanmış olması, derecelendirme sisteminin yeterli olması ve denetlenmesi, borç ödememe olasılıkları tahminleri için geriye dönük en az beş yıllık gözlem dönemini kullanmaları gerekmektedir.

Yeni yapı ile hem standart hem de içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda, teminat, garanti, kredi türevleri ve menkul kıymetleştirmelere risk hassasiyeti daha yüksek bir yaklaşım getirilmiştir.

İçsel Derecelendirmeye dayalı ileri yaklaşımda bankalar temerrüt olasılığı, temerrüt tutarı ve efektif vade bileşenlerinin tamamını kendileri belirlemektedir. İleri yaklaşım, zorluk derecesi en üst düzeyde olan kredi riski ölçüm yöntemidir. Uygulama zorluğu nedeniyle bankaların ileri içsel derecelendirme yaklaşımının kullanımına geçişi, bazı koşullara bağlı olarak ancak aşamalı olarak gerçekleşebilir.

Eylül 2009 itibarıyla Bankaların Basel II'ye Geçişine ilişkin ilerleme Anketine verilen cevaplar değerlendirilerek elde edilen bilgilere göre Bankaların CRD/Basel II'ye uyum durumu anketler üzerinden incelendiğinde kredi riskinde bankaların %99'unun standart yaklaşıma %50 ila %100 arasında uyum sağladığı görülmektedir.

Ankete göre İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda %50'nin üzerinde uyum sağlayan bankalar önceki döneme göre artarak %38'e yükselmiştir. Bankaların tamamı piyasa riskinde standart yönteme uyum sağlarken, içsel ölçüm yöntemlerinde ve değerlemeye ilişkin hususlarda büyük ölçüde (%75-%100) uyumlu olan bankaların oranı sırasıyla %84 ve %83'dir. (BDDK, 2009)

2.4.6. Rating Sistemi

Rating sistemi İDD yaklaşımının temelini oluşturduğundan, Basel II dökümanı içinde ayrıntılı olarak yer almıştır. Buna göre ratinge ilişkin belirlenmiş özellikler şöyledir.

1)Rating sistemi konuya ilişkin her türlü yöntemleri, süreçleri, kontrolleri içermeli, veri toplamalıdır.

2)Her aktif türü için bankanın çoklu rating sistemleri olmalıdır. Örneğin farklı sektörler için farklı rating sistemleri olmalıdır.

3)Borçlunun temerrüt riski ve işlemin özel faktörlerine dikkat edilmelidir.

4) Borçlu ve işlem ratingleri her yıl yenilenmelidir. Problemlı krediler daha sık kontrol edilmelidir.

5) Derece açıklamaları ve kriterler, aynı türdeki aynı işlem kollarındaki ve aynı birimlerdeki durumları kapsayacak şekilde detaylı olarak ifade edilmelidir.

6) Her borçlu ve garantör, işlem derecesiyle ilişkilendirilmiş olan bir borçlu rating derecesine dahil olmalıdır. (Babuşcu , 2005:281)

2.4.7. Denetim Otoritesi'nin İncelenmesi

Bu bölümde, Komite'nin belirlediği denetim otoritesinin incelenmesi süreci ele alınacaktır. Denetim otoritesinin incelemesi süreci, yalnızca bankaların faaliyetlerindeki tüm risklerinin sermaye ile desteklenmesinin değil bankaların risklerini izlemesi ve yönetmeleri esnasında daha iyi risk yönetimi tekniklerini geliştirmelerini ve kullanmalarını teşvik etmektedir.

Denetimsel inceleme süreci, bir içsel sermaye değerlendirme süreci geliştirilmesini ve bankanın risk profili ve kontrol ortamı ile uyumlu sermaye hedeflerinin belirlenmesinde banka yönetiminin sorumluluğunu benimsemektedir.

Denetim otoriteleri, riskleri ile orantılı olarak bankaların kendi sermaye ihtiyaçlarını ne kadar iyi belirlediklerini değerlendirecekler ve gerektiğinde müdahalede bulunacaklardır. Böylece bankalar ile denetim otoriteleri arasındaki diyalogun gelişmesini sağlamak suretiyle yetersizliklerin ve eksikliklerin belirlenmesi halinde riskler azaltılmış olacak veya olası sermaye gereksinimlerini karşılayacak acil kararların verilmesi gerçekleşebilecektir.

Basel Komitesi, bankanın riskleri için bulundurduğu sermaye miktarı ile bankanın risk yönetimi ve iç kontrol süreçlerinin gücü ve etkililiği arasındaki ilişkinin verimli olmasını amaçlamaktadır. Sermayenin artırılması, bankanın risklerindeki artışın karşılanmasında tek yöntem olarak görülmemeli, risklerle başa çıkabilmek için risk yönetiminin güçlendirilmesi, iç kontrol sisteminin güçlendirilmesi gibi hususlar da dikkate alınmalıdır.

Komite, denetim otoritesinin incelemesine ilişkin olarak dört temel prensip belirlemiştir.

1. Bankaların, risk durumlarıyla ilgili olarak bünyelerindeki sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinde sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejileri bulunmalıdır:

Bankaların içsel sermaye değerlendirme sürecinin temel özellikleri şöyledir:

- Yönetim kurulunun ve üst düzey yönetimin gözetimi ve denetimi,
- Sağlam ve güvenilir sermaye değerlendirmesi,
- Risklerin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi,
- İzleme ve raporlama,
- İç kontrol sistemi tarafından kontrolden geçirilmesi.

2. Denetim otoriteleri, bankaların sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izlemeli ve sağlamalıdır. Denetim otoritesi bu süreçten tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır:

Denetim otoriteleri, bankanın sermaye yeterliliği, risk pozisyonu, ortaya çıkan sermaye seviyesi ve tutulan sermayenin niteliği konularındaki değerlendirmeleri incelemelidir. Ayrıca, bankanın sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinin sağlamlık ve güvenilirlik seviyesini ele almalıdır. Denetim Otoriteleri bunu yaparken dikkati bankanın risk yönetiminin ve kontrollerinin niteliği üzerine yöneltmeli, banka yönetimine herhangi bir yaptırım yapmamalıdır.

3. Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır:

Bankaların yeterli düzeyde sermaye ile faaliyette bulunmasını sağlamak amacıyla Denetim otoritelerinin kullanabilecekleri birçok yöntem bulunmaktadır. Denetim otoritesi, bankanın sermayelendirilme düzeyinin tanımlanması, asgari düzeyin üzerinde sermaye sınıflarının tanımlanması gibi yöntemler uygulayabilirler.

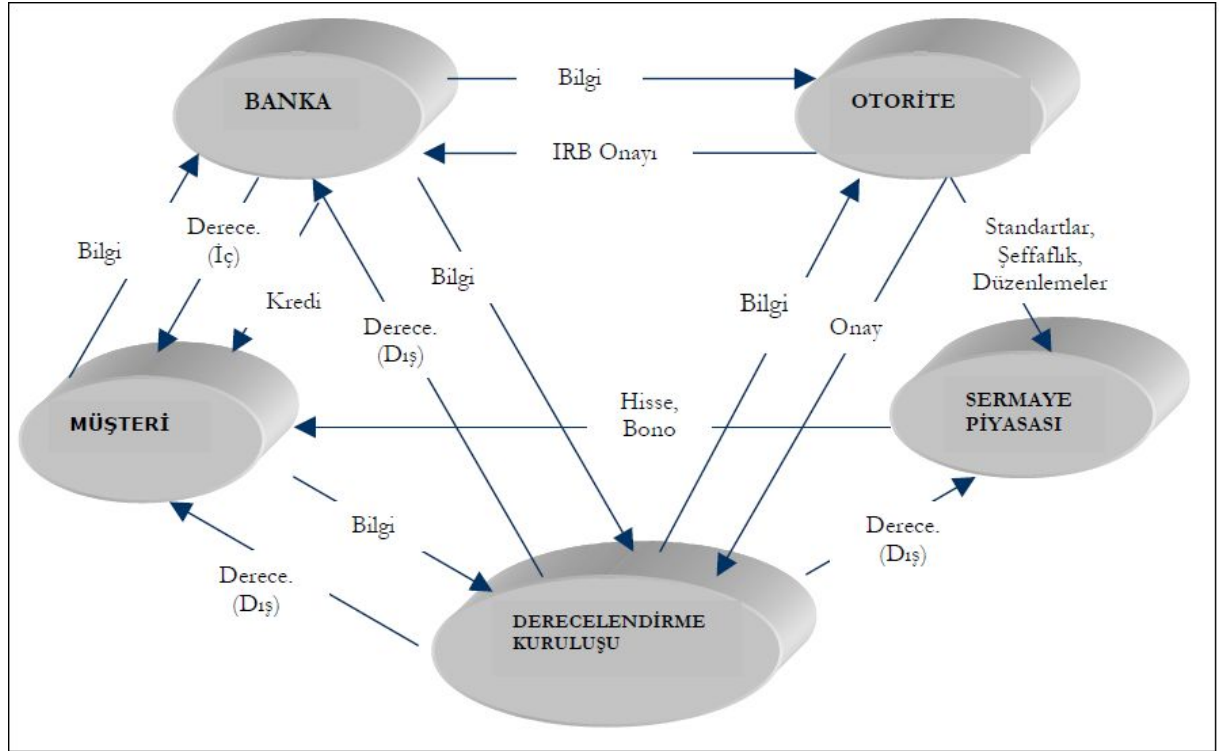
4. Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunmadığında veya tekrar yerine konulmadığında bankadan hızlı düzeltici tedbirler alınmalıdır:

Denetim otoriteleri, bir bankanın yukarıda belirtilen prensiplerin içerisinde yer alan yükümlülükleri yerine getiremediğine ilişkin bir kaygı taşıdığına bir takım tedbirler almalıdır. Bu tedbirler, bankanın izlenmesinin artırılması, temettü ödemelerinin kısıtlanması, bankadan tatmin edici bir sermaye yeterliliğini eski haline

getirme ve uygulamasını talep etme ve bankadan acilen sermaye artırımına gitmesini isteme gibi tedbirleri kapsamaktadır.

Bankacılık açısından iç denetim sisteminin amacı, üst yönetime banka faaliyetlerinin Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile banka içi strateji, politika, ilke ve hedefler doğrultusunda yürütüldüğü ve iç kontrol ve risk yönetimi sistemlerinin etkinliği ve yeterliliği hususunda güvence sağlamaktır. (TBB,2008:13)

Şekil 3: Basel II Çalışma Sistemi

Kaynak : BDDK, Basel II Ekonomik Yansımaları ve geçiş Süreci,2005,s20

Genel olarak bankalarda iç denetimin kapsamını aşağıdaki unsurlar oluşturur.

1. İç kontrol sisteminin yeterliliğinin ve etkinliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesi,
2. Risk yönetim sistem ve yöntemleri uygulamasının incelenmesi,
3. Yönetim ve mali bilgi sistemlerinin gözden geçirilmesi,
4. Muhasebe kayıtları ile mali tabloların doğruluk ve güvenilirliğinin incelenmesi,
5. Bankanın kendi sermayesini değerlendirme sisteminin incelenmesi,
6. Kanuni düzenlemeler ile etik kurallara uyulup uyulmadığının incelenmesi,
7. Raporlamanın doğruluğu, güvenilirliği ve zamanlılığının kontrol edilmesi,

Denetim otoriteleri, görevlerini şeffaf ve hesap verebilir şekilde yerine getirmelidir. Kullandıkları yöntem ve araçları kamuya açıklamaları gerekmektedir. Diğer yandan bankaların ekonomik sermaye hesaplamalarında vade uyumsuzluklarının sermaye yükümlülükleriyle olan ilişkilerini incelemelidir.

2.4.8. Piyasa Disiplini :

Basel Komitesi, Uzlaşmayı uygulayan bankalar için kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerinin getirilmesini amaçlamıştır. Denetim otoriteleri bankaları bu tür bilgilendirme yükümlülüklerine tabi tutmuştur.

Komite katılımcılara uygulamanın kapsamı, sermaye, maruz kalınan riskler, risk değerlendirme süreci ve bu şekilde bankanın sermaye yeterliliği hakkında önemli bilgilere sahip olmalarına olanak sağlayacak kamuyu bilgilendirme yükümlülüğü içinde piyasa disiplini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Komite, bu tür bilgi açıklamalarının özellikle sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankalara daha fazla inisiyatif tanındığı durumlarda çok daha önemli olduğu inancındadır.

Bazı denetim otoriteleri, bu raporlardaki bilgileri kısmi olarak veya bilgilerin tamamını kamuya açık hale getirebilirler. Hatta , denetim otoritelerinin bu yükümlülüklerin uygulanmasını sağlamak için kullanabilecekleri birçok mekanizma mevcut bulunmaktadır. Bu mekanizmalar, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir ve davranışlarını değiştirmelerinin temini için banka yönetimiyle diyalog kurulması suretiyle ahlaki iknadan bankanın uyarılmasına veya bankaya para cezası verilmesine neden olmaktadır.

Bunların yanında Komite, Üçüncü Yapısal Blok adı altında belirlediği kamuyu bilgilendirme yaklaşımını daha geniş kapsamlı olan muhasebe standartlarıyla destekleyici biçimde uygulamayı amaçlamıştır. Bilgi açıklamaları altı aylık dönemler itibariyle yapılacaktır. Bankanın risk yönetim amaç ve politikaları, raporlama sistemleri ve tanımlar hakkında genel bir özet sunan nitel bilgiler yıllık bazda yayımlanmaktadır. (BDDK,2005:12)

Ayrıca bankalar, açıklanacak bilgileri belirlemek için kullandıkları yaklaşımı ve bilgilendirme süreci üzerindeki iç kontrol mekanizmasıyla birlikte , yönetim kurullarınca onaylanmış resmi bir bilgilendirme politikasına sahip olmalıdır. Açıklanan bilgiler geçerli olarak yapılmalı sık aralıklarla düzenlenmelidir.

2.5. BASEL I VE BASEL II'NİN TEMEL FARKLARI

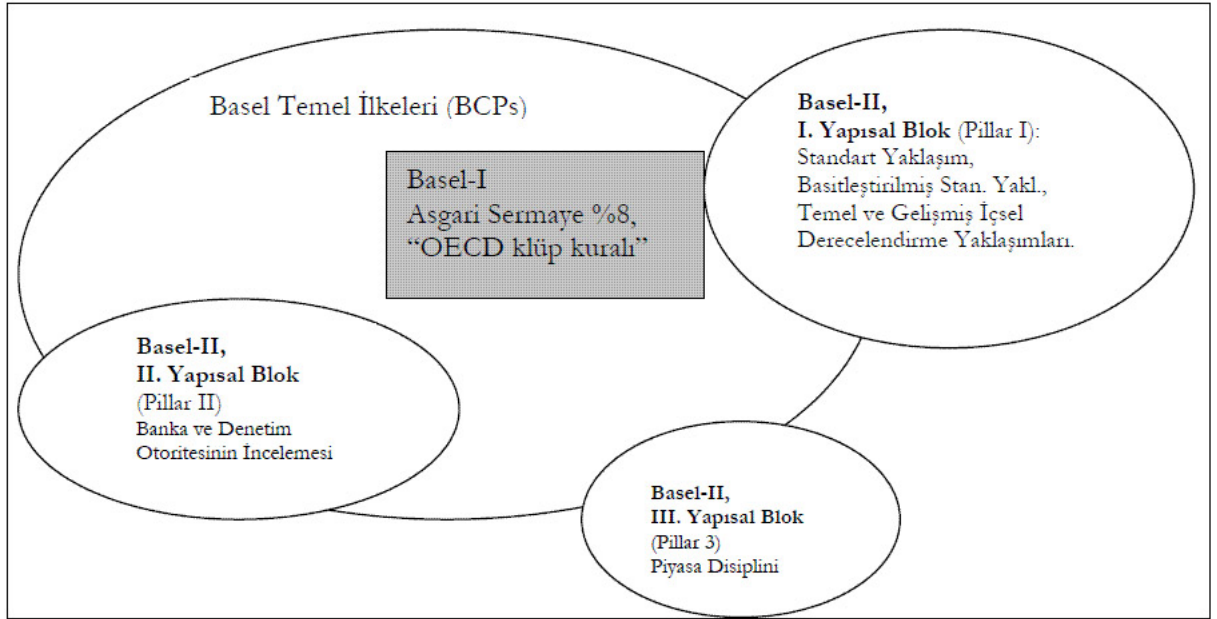
Basel I Uzlaşısının bankacılık risklerinin yönetilmesinde yetersiz kalması sonrası başlatılan ve oldukça uzun süreyi kapsayan yoğun çalışmalar sonucu son halini alan Basel II Uzlaşısı, öncekine göre köklü yenilikler getirmiştir.(Ayan, 2007:41)

Basel I 'in Basel II 'ye göre farklı yönleri şöyle sıralanabilir;

- Basel-I'de yer alan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan “Kulüp Kuralı” Basel-II ile birlikte kaldırılmaktadır.

- Basel-II'de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel-II'de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme şirketleri (ör. Standard&Poors, Fitch, Moodys, vb) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır.

Şekil 4: Basel Temel İlkeleri, Basel I ve Basel II ilişkisi

Kaynak: BDDK, Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş süreci ,2005,s12

- Basel-I'de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. Basel-II'de ise bu risklere ilaveten operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de eklenmiştir.(Ayan, 2007 s41) Basel-II'de operasyonel risk, yetersiz veya aksayan iç süreçler, insanlar ya da sistemler ya da harici olaylar sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak tanımlanmakta (örneğin zimmet, deprem, bilgi işlem arızası

sonucu ortaya çıkan zararlar) ve bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir.

- Basel-II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir.

- Basel-II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel-II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir. Bu husus Basel-I'de yer almamaktadır. (BDDK,2009)

Şekilde görüldüğü üzere Basel II üç yapısal bloğun üzerine kurulu olan bir düzenlemeler standardıdır. Yeni düzenlemenin pek çok yenilik getirmesine rağmen Basel II Basel Temel İlkeleri 'nden ayrı düşünülmemelidir. Birinci yapısal blok sayısal değerlendirmelerin yapıldığı ve riske daha duyarlı asgari sermaye şartlarının ortaya konulmasıyla ilgili bir aşamadır. İkinci yapısal blok, banka denetim ve otoritesinin incelenmesi süreci olup daha çok niteliksel değerlendirmelerin yapıldığı bir süreçtir. Son olarak ise üçüncü yapısal blok, piyasa disiplininin sağlanmasına ilişkin bir bölümdür.

2.6. BASEL II'NİN EKONOMİK ETKİLERİ

Standart yaklaşımın Basel I'e kıyasla daha riske duyarlı yapısı nedeniyle bankalar için ek sermaye gereksinimi ortaya çıkabilecektir. Bankalar kredi verirken daha seçici olacağından kısa vadede kredi hacminde bir daralma söz konusu olabilecektir. Bankacılık sistemi için sağlıklı ve detaylı bilgi edinmek daha önemli hale gelecektir. Bankalar risk yaratıcı işlemleri yaparken riski azaltacak teminatlara ilişkin politikalarını yeniden düzenleme yoluna gidebileceklerdir.

Kredi riskinin ölçümünde Basel II ile yeni ölçme yöntemleri söz konusu olmuştur. Aslında bu yöntemler yeni ekonomik süreç ile birebir ilişkilidir. Zira bu ölçme yöntemleri büyük oranda çok sağlam bir alt yapıyla kurulması ve sürekli güncellenmesi gereken veri tabanlarına gereksinim duymaktadır.

Bu veri tabanlarının oluşturulması ve güncellenmesi ise, ancak çok maliyetli ve sürekli geliştirilen yazılımlar marifetiyle yapılacaktır. Kredi notu belirlemede, her ne kadar birtakım çabalar gösterilse de Türkiye'de bağımsız derecelendirme, gerek personel gerekse derecelendirme şirketi açısından henüz işlevsellik kazanamamıştır.

Bankacılık sektörüne ilişkin standartların sağlanıp sağlanmadığının etkin şekilde kontrolü, yeni ekonomide diğer ismiyle bilgi ekonomisinde çok maliyetli olan ve sayıları çok da fazla olmayan yazılım firmalarınca geliştirilen programlar vasıtasıyla gerçekleştirilecektir.

Bankalar, bankacılık hizmetini verebilmek için ve ulusal ya da uluslararası akreditasyonu sağlamak için, yeni ekonomik sürecin ortaya çıkardığı birkaç yazılım şirketine ya da diğer bir ifade ile bilgi işlem kodlarına gereksinim duymaktadır. Bu gereksinimin şiddeti de bankacılık hizmeti için geçerli olan diğer üretim faktörlerinin değerini düşürmektedir.

Ülke çıkarlarının bir şekilde korunması, istikrarın sürdürülmesi ve iyileştirilmesi açısından bakıldığında Basel-II; denetim otoritesinin üstlenmiş olduğu kamusal ve sosyal sorumluluk çerçevesinde bankaların varlıklarının doğası gereği üstlenmiş oldukları riskleri en iyi şekilde yönetme çabaları ve ekonomik faaliyetlere, büyümeye ve kalkınmaya katkıları arasında optimum bir dengenin kurulmasını zorunlu kılmaktadır.

Sonuç olarak, mevcut finansal istikrarın korunması, iyileştirilmesi ve ekonomik kalkınma hedeflerinin tutturulmasında finansal kesimin özellikle bankacılığın rolü açıktır. Sektörün taşıdığı sorunların ortaya çıkması ve gelişimi, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullarla doğrudan ilgilidir.

Sorunların çözümü için, sektöre yönelik düzenlemelerin yanında, makroekonomik yapının kalıcı bir şekilde iyileştirilmesini içeren çabaların uygulanması zorunludur. Basel II Kriterleri de bu zorunluluk dolayısıyla sermaye yükümlüğünü ön plana çıkaran bir düzenleme olarak ortaya atılmıştır.

2.6.1. Basel II 'nin Uluslararası Bankacılık Sistemine Etkileri

Basel II'nin, uluslararası ekonomilere ve uluslararası bankacılık sistemine etkileri aşağıda maddeler halinde belirtilmektedir.

1. Basel II'ye yönelik hazırlıkların yapılması ve 2007 yılından itibaren uygulamanın başlatılması, uluslararası mali piyasaların denetimi ve gözetiminde şeffaflığı artırarak fon akımının sağlam temeller üzerinde gerçekleşmesine yol açmıştır. Böylece, orta ve uzun vadede ulusal ekonomilerde istikrarın sağlanması, güçlü bir mali sistemin yaratılması ve uluslararası piyasalarda yaşanabilecek sistemik finansal risklerin yayılmasının önlenmesi etkilerinin azaltılması açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

2. Basel II Yeni Sermaye Uzlaşısı sermaye ihtiyacının azaltılması, daha iyi risk yönetimi, denetim otoritesi ile olan ilişkilerin artması, kredi değerlendirme kurumları tarafından daha iyi algılanma gibi fırsatlar ile birlikte yeni sistemlerin kurulması, veri toplama ve sistem geliştirme ile nitelikli eleman yetiştirme gibi maliyet unsurlarını da beraberinde getirmektedir.

3. Bankaların sermaye yeterliliklerini aktifin niteliğine göre belirleyecek olmaları, toplam aktiflerin genişletilmesi konusunda bankaları daha özenli karar vermeye yöneltecektir. Banka aktiflerindeki büyümenin yavaşlaması ve sınırlanması ile aktifler içerisinde önemli bir bölümü oluşturan kredi arzının daralması sonucunu ortaya çıkarabilecektir. Özellikle, ekonomik büyümelerini büyük ölçüde dış kaynaklı finansmana bağlayan gelişmekte olan ülkelerin uluslararası para ve sermaye piyasalarından yapacakları borçlanmalarda, fon maliyetlerinin artması söz konusu olacaktır.

4. Ülkeler arasında bu düzenlemeden kaynaklanan regülasyon çalışmalarından doğan avantajlar söz konusu olabilecek, bu da rekabet şartlarını etkileyebilecektir.

5. Önceki bölümlerde anlatılan Standart yaklaşımda alacağın risk ağırlığı, dışsal derecelendirme kuruluşları tarafından borçlulara verilecek derecelendirme notlarına bağlı olarak belirlenecektir. Bu nedenle, derecelendirme şirketlerine olan talep artacak ve konu ile ilgili yeni düzenlemelerin yapılması gerekecektir. Derecelendirme kuruluşlarının etkin ve sağlıklı işlemesi, bankacılık enformasyonunun merkezileştirilip gereken veri akışının sağlanabilmesi ile mümkün olacaktır.

6. 1988 tarihli Sermaye Yeterliliğinde mevcut olan, ülkelerce temin edilecek kredilerin risk ağırlıklarının hesaplanması ile ilgili olarak, OECD Kulüp Kuralı'nın kaldırılmasıyla ve Basel II standart yaklaşımın uygulanmasıyla dış derecelendirme şirketlerinin vereceği derecelendirme notları kullanılacaktır.

7. Basel II, birçok ülkenin yasal süreçlerinde değişiklikler yapılmasını gerektirecek bir projedir. Denetim otoriteleri, ülkemizde BDDK, söz konusu değişikliklerin kapsamını, izlenecek usulleri ve bu değişikliklerin yürürlüğe konulmasında uyulacak süreyi göz önünde bulundurma ihtiyacı duyacaktır.

8. Sektördeki en güçlü ve güvenilir bankalar, bu sistemle aktif büyüklüğünün yanı sıra sermaye yeterliliği oranı ile ölçülmektedir. Bu durum ise , sermaye yeterliliği konusunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak gelişmiş ülke bankalarının gelişmekte

olan ülkelerdeki bankalarla birleşmeleri, onları satın almaları şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini teşvik edebilecektir.

9. İştirakleri vasıtasıyla gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren uluslar arası bankaların içsel derecelendirme yaklaşımına geçişi nispeten daha kolay olacağından, mali kalitesi yüksek olan müşterilere yoğunlaşabileceklerdir. Ulusal bankaların ise, standart yaklaşımlarla daha düşük dereceli ve daha yüksek riskli müşterilere hizmet etmek durumunda kalarak, daha yüksek risk ve daha düşük kâr marjı ile çalışmalarını beklenmektedir.

10. Bankaların bilançosunda aktiflerin farklı risk ağırlıkları ile değerlendirilmesi sonucu, bankalar aktif yönetimlerinde yeniden strateji belirlemeye yönelecektir. Bankalar, riskli aktiflerinin getireceği sermaye yükünü azaltmak amacıyla aktif yatırımlarını ve bankacılık hizmetlerini artırmaya ve çeşitlendirmeye yöneleceklerdir. (Sezer ve diğerleri, 2006: 22)

2.6.2. Basel II'nin Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelere Etkileri

Dünya Bankası ve IMF tarafından yapılan ortak bir araştırma aracılığıyla, gelişmiş ve gelişmekte olan toplam 60 ülkenin Basel Temel İlkeleri'ne ve Yeni Sermaye Uzlaşısına geçişi, önemli bir referans belgesi olarak kabul edilmektedir. Temel İlkelere uyum ne kadar yüksek ise Basel-II'ye, özellikle gelişmiş yaklaşımları uygulamak açısından, geçişin o kadar kolay olması söz konusudur.

AB oluşum sürecinde ise finansal bütünleşme çabalarına ilk ortaya atıldığı yıldan beri ulusal bankacılık sektörlerinin birbiriyle uyumlaştırılması konusunda yıllar boyunca önemli adımlar atılmıştır. Bu çerçevede üye ülkelerin bankacılık düzenlemelerini hedefleyen geniş kapsamlı ilk düzenleme, yeterince etkili olamayan 1977 yılındaki Birinci Bankacılık Direktifidir. 1985 yılında yayınlanan Beyaz Belge, Tek Avrupa Sözleşmesi (1986) İkinci Bankacılık Direktifi (1989), Sermaye Hareketlerinin Serbestleştirilmesine Dair Konsey Direktifi (1998) ve Finansal Hizmetler Eylem Planı (1999) bu kapsamda yayınlanan düzenlemelerin en önemlileridir.

AB bankacılık sektöründe, finansal bütünleşme sürecine yönelik olarak ayrıca kara para aktarımı, finansal tabloların konsolidasyonu, banka risklerinin denetimi, kamuya finansal tabloların yayınlanması gibi çok sayıda düzenlemeler yapılmıştır. Nihayet 1999 yılındaki düzenlemeyle yapılacak çalışmalar bir takvime bağlanarak,

finansal piyasalardaki bütünleşme, 2004-2005 yıllarında Basel II Uzlaşısı'nın uygulanmasıyla devam etmiştir. (Ayan, 2007)

Basel-II gelişmiş ülkelerin deneyimleri üzerine oluşturulmuş bir düzenlemedir. Öncelikle G10 ülkelerindeki uluslararası faaliyet gösteren bankaların Basel-II'yi uygulamaya koymaları hedeflenmiştir. Gelişmiş ülkelerin uluslararası bankalarının Basel-II'ye geçmesiyle beraber, küresel finans sektöründe birtakım değişimlerin gerçekleşmesi ve bu değişimlerin, gelişmekte olan piyasaları etkilemesi beklenmektedir.

Basel II kararlarını, başta G-10 ülkeleri ve AB ülkeleri 2007'nin başından itibaren uygulanmaya başlamıştır. ABD kararları 2012 yılında, Türkiye ise 2009 yılı Ocak ayından itibaren uygulayacağını açıklamış, ancak finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler ve küresel kriz sonucu, BDDK tarafından yapılan anketler ile birtakım yetersizliklerin mevcut olduğu tespit edilmiş, düzenleme sürecinin 2010 yılında da devam edeceği belirtilmiştir. (TBB,2009)

Bunlara ilaveten FSI (Financial Stability Institute) tarafından 2004 yılında yapılan bir araştırmada, araştırmaya katılan 107 ülkeden 100'ü, zaman içerisinde Basel I gibi Basel II'yi kullanmayı planladıklarını belirtmişlerdir. Basel II Uzlaşısı'nın uluslararası büyük bankalar ile G10 ülkelerinin resmi otoritelerine yönelik olarak gelişmiş ülkelerde uygulanmasının gelişmekte olan ülkeler açısından çeşitli sonuçları olacağı beklenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde, verilen kredilerin maliyetlerinin artması ve verilen kredi miktarının azalması, vadelerinin kısalması, büyük bankaların rekabet avantajlarının artması ve konjonktürel dalgalanmaları arttırması beklenmektedir. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerde Basel II'nin uygulamaya başlanmasıyla, dış kredi derecelendirme kuruluşlarına aşırı önem verilmesi, ileri ölçüm yöntemleri için istenen verilerin yetersizliği, iki farklı bankacılık sisteminin ortaya çıkması sonucu yabancı veya büyük bankaların rekabet avantajı elde etmesi, uygulama maliyetlerinin yüksekliği ve kalifiye personelin yetersizliği v.b. gibi olumsuz etkiler sözkonusudur. (Turgut, 2007:34)

Gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren uluslararası bankalar, içsel derecelendirme yaklaşımına geçişi nispeten kolay olacağından, mali kalitesi yüksek olan müşterilere yoğunlaşabileceklerdir. Ulusal bankalar ise, standart yaklaşımlarla daha düşük dereceli ve daha yüksek riskli müşterilere hizmet etmek durumunda kalarak, daha yüksek risk ve daha düşük kar marjı ile çalışmaları söz konusu olacaktır.

Sektördeki en güçlü ve güvenilir bankalar, aktif büyüklüğünün yanı sıra sermaye yeterliliği oranı ile ölçülmektedir. Bu durumda, sermaye yeterliliği konusunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak gelişmiş ülke bankaları geliştirmekte olan ülkelerdeki bankalarla birleşecek, onları satın almaları sözkonusu olacaktır.

1997 Güney Asya krizi üzerine yayımlanmış çalışmalarda, uluslararası büyük bankalarca, bu ülkelere akıtılan aşırı fonların yarattığı kredi patlamasını takiben ödeme kapasitesi üzerinde artan borçlar ile bankacılık sektörünün sahip olduğu kırılmalıklar ve yetersiz yönetim uygulamalarının birlikte yol açtığı “kötü bankacılık” uygulamaları Asya krizinin önemli nedenleri arasında gösterilmektedir. Yeni Sermaye Uzlaşısında, bu krizden alınmış derslerin etkisiyle özellikle uluslararası piyasalarda çalışan büyük bankaların riske duyarlılıkları artırılarak, kötü bankacılık uygulamaları önlenmeye çalışılmaktadır.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar zaten Basel II ‘ye benzer modern teknikleri kullanmakta ve uygulamadaki yaklaşımlara benzer methodları uygulamakta olduğundan buradaki bankalar üzerinde etkiler çok az olacaktır.

Dünya çapında farklı uygulama tarihleri ile hala tartışılmakta olan Basel II süreci, küresel krizin getirdiği koşullarda, çoğu zaman olumlu ancak zaman zaman olumsuz eleştirilere maruz kalmaktadır. Dünyada denetim otoritelerinin ve bankaların gündemi Basel II’den çok geleneksel risk yönetimi konularıyla meşgul olmaktadır.

2.7. BASEL II ‘NİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİSİ

Basel II Sermaye Uzlaşısı, kapsamı ve içeriği dikkate alındığında, bankacılık faaliyetleri ile bu faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi konusunda şimdiye kadar yürütülen en kapsamlı uluslararası proje niteliğindedir. Ancak, Basel II Uzlaşısı’nda bankacılık kesimi ve kredi kullanan işletmelerin önemli ölçüde etkilenmesi beklenmektedir.

Daha önce de ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, Türkiye kredi riski hesaplamalarında OECD üyesi olma ayrıcalığını kaybetmektedir. DİBS nedeniyle herhangi bir sermaye tutma yükümlülüğü bulunmayan bankalar, bu varlıklara %100 risk katsayısı kullanacaklardır. Portföyünde yüksek miktarda DİBS bulunduran Türk bankacılık sektörünün risk düzeyini ve buna bağlı sermaye gereksinimini önemli ölçüde arttıracaktır. Bu durumda bankaların DİBS yatırımlarından getiri beklentileri artacak, dolayısıyla Hazinesinin borçlanma maliyeti yükselecektir.

Basel II çerçevesinde kredi fiyatları, kredinin taşıdığı gerçek riske göre belirleneceği için, kayıtsızlık düzeyinin yüksekliği karşısında risklerini tam olarak ölçemeyen bankalar, daha yüksek risk payı bırakarak kredi fiyatlarını yükselteceklerdir.

Diğer yandan Basel II, işletme kredilerinin maliyetine yönelik bir başka etkisi kayıt dışılıkla ilgilidir. Türkiye’de kayıt dışılık oranı oldukça yüksektir. Kredi fiyatları kredinin taşıdığı gerçek riske göre belirleneceğinden, kayıtsızlık düzeyinin yüksekliği karşısında risklerini tam olarak ölçemeyen bankalar, daha yüksek risk payı bırakarak kredi fiyatlarını yükseltecektir.

Türk reel sektörünün banka kredileri için kullandığı temel teminat tutarları olan ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti ve müşteri çek ve senetleri standart yaklaşım çerçevesinde artık kullanılmayacak, yine yoğun bir şekilde kullanılan ticari emlak ipotekleri ise bazı koşullara bağlanacaktır. Bunların yerine nakit ve nakit benzeri varlıklar ile menkul değerler teminat olarak kullanılacaktır.

Basel II Uzlaşısı’nda ülke notları derecelendirme tavanı olarak kullanılacak, bankaların kendi ulusal paraları cinsinden Hazineye alacakları için yerel derecelendirme kuruluşlarının notları tanınmayacaktır. Bu ise Hazinesinin ve ülkenin risk ve maliyetini arttırıcı etki yapacaktır.

Diğer yandan Yeni Uzlaşısı’nın bankalar açısından getirdiği KOBİ tanımı, Hazine Müsteşarlığının tanımlamasından oldukça farklı olup Uzlaşısı’da KOBİ’lere kullandırılan 1 milyon Euro’nun altında kalan krediler için %75 risk ağırlığı öngörülmekteyken, 1 milyon Euro’nun üzerindeki krediler ise kredi notuna göre %20 ile %150 arasında değişen risk ağırlıklarına konu olmaktadır.

Gerek KOBİ tanımının genişletilmesi, gerekse derecelendirme işlevinin henüz kullanılmaya başlamaması, bankaların sermaye gereksinimlerinin artması beklentisine yol açacaktır. Bankaların yerel derecelendirme kuruluşlarının notlarını tanımayıp, uluslararası kuruluşlarca verilecek kredi notunun değerlendirilmeye alınması, Hazinesinin risk düzeyini ve maliyeti arttırıcı önemli bir etkidir.

İçsel derecelendirme yaklaşımlarının uygulanabilmesi için yeterli veri sağlanabilmesi, AB ülkelerine göre Türkiye’de gecikecek olması sebebiyle, koşullar eşitleninceye kadar kredi maliyetleri yükselecektir.

Sonuç olarak Türk bankacılığı Basel II’nin anılan olumlu etkilerinden ilk aşamada yeterince yararlanamayacak, ancak yıllar itibariyle gerek bankacılık

sektöründe gerekse kredi kullanan kesimde orta ve uzun vadede önemli yararlar sağlaması ümit edilmektedir.

2.7.1. Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Hazırlık Süreci

Basel II'nin Temmuz 2004'te yayınlanmış olmasına karşın uygulamaya geçilebilmesi için geçiş dönemine ihtiyaç duyulmuştur. Dünyada G-10 ülkelerindeki uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar sermayelerini maruz kaldıkları kredi riskleri, piyasa riskleri ve operasyonel risklerine göre ayarlamak zorunda kalmışlar, ve tutmaları gereken minimum sermayeyi hesaplamak durumunda olmuşlardır. (Teker, 2006: 22)

Söz konusu çalışma, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 14 Haziran 2006 tarihli AB müktesebatına dahil edilmiştir. Ülkemizde ise 5411 sayılı Bankalar Kanunu ile güncel hale getirilerek bankalar etkin bir iç denetim ve risk yönetimi sistemi kurmakla yükümlüdür. İç denetim ve risk yönetim sisteminin uygulama esasları ise ülkemizde BDDK tarafından belirlenmektedir.

2001 yılında büyük bir kriz atlatan önemli kayıplara uğrayan Türk Bankacılık sektöründe kriz kapsamında oldukça geniş kapsamlı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Düzenlemeler, sektörün krizlere karşı oldukça kırılgan olan yapısının sağlamlaştırılması ve etkin bir biçimde ve güven içinde çalışmasını amaçlamıştır.

08.02.2001 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetim Sistemleri Hakkında Yönetmelik uyarınca bankalar, karşı karşıya kaldıkları riskleri en iyi şekilde yönetebilmelerine olanak verecek ayrı bir risk yönetim birimi kurmalıdır. (Ayan,2007: 78)

2002 yılı Ocak ayında Piyasa riskinin de sermaye yeterliği ölçümü kapsamına alınmasını öngören Yönetmelik yürürlüğe girerek, sektörün bazı önemli risk kaynaklarına ilişkin birtakım sınırlamaları içeren diğer yönetmelikler de bu süreçte düzenlemelere yardımcı olmuştur.

TBB bünyesinde oluşturulan Basel II Yönlendirme Komitesi'nin 2003 yılında yayınladığı Yeni Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı'na Geçişe ilişkin Yol Haritası 2005'de yeniden güncellenerek uyum çabaları bir takvime bağlanmıştır. Standart yaklaşımlar için ulusal uygulama tercihleri belirlenmiştir.

Bankalara bu süreçte mevcut kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk, faiz oranı ve likidite riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anket hazırlanmış ve görüşe

açılmıştır.2006 Ocak ayında bu uygulamalar BDDK'ya iletilmiş, bankalardan istenen üçer aylık risk yönetimi raporları gönderilmeye başlanmıştır.

Temmuz 2006 'da Basel II kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına izin verilmeye başlanmıştır. Kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riske ilişkin düzenlemeler yayınlanmıştır. Bu çalışmalar, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 14.06.2006 tarih 2006/48-49 sayılı AB'nin 2006/49 sayılı direktifleri (CRD) ile AB müktesabatına dahil edilmiştir. Nihayet 2007 yılında Basel II yeni sermaye yeterliliği düzenlemesi olarak yayımlanarak Basel I yanında Basel II hesaplamaları da yapılmaya başlanmıştır. (Balkaya, 2009:1)

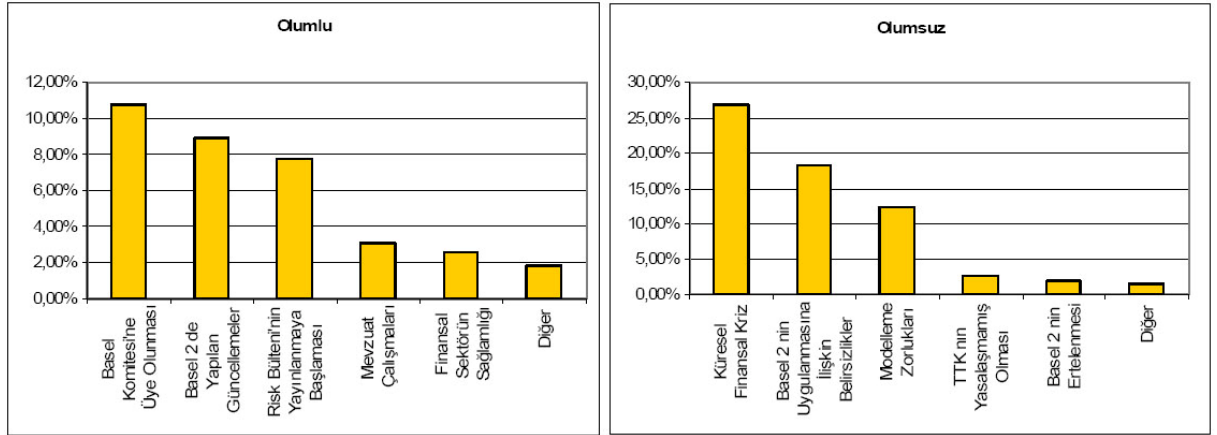
Ocak 2008'de, Basel II hükümlerinin yürürlüğe girmesi planlanmış, ancak BDDK'nın 25 Haziran 2008 tarihli basın açıklamasına istinaden, son dönemlerde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepler ışığında özellikle likidite riski açısından Basel II Uzlaşısı'nda birtakım eksiklikler tespit edildiği varsayılarak, söz konusu eksikliklerin giderilmesi amacıyla Basel II ile ilgili çalışmalar, uluslararası düzeyde devam etmektedir.

Bu süreçte oldukça önemli olan AB uyum sürecinde düzenlenecek olan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın henüz yasalaşmaması ile, bankaların sermaye yeterliliği ölçümünde esas alınacak kredi riskinin hesaplanmasına ilişkin uygulamaların, BDDK tarafından ileri bir tarihe ertelenmesi söz konusu olmuştur.

Aşağıdaki grafiğe göre bankaların %27'si yaşanan küresel krizi son 6 ayda yaşanan en önemli olumsuzluk olarak değerlendirmiştir. Bunun yanında bankaların %18'i, uygulamada yaşanan belirsizlikleri olumsuz bulurken, %11'i Basel Komitesi'ne üye olunmasını son altı ayda yaşanan olumlu bir gelişme olarak değerlendirmiştir. (BDDK,2009: 17)

Mayıs 2009 TCMB verilerine göre, özkaynakların kredi, piyasa ve operasyonel riske esas tutar toplamına oranını gösteren sermaye yeterliliği rasyosunun (SYR) gelişimi ele alındığında, yasal sınır olan yüzde 8'in ve hedef rasyo olan yüzde 12'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Şekil 5: Basel II Uygulamasında Eylül 2009 itibariyle gerçekleşen önemli gelişmeler

Kaynak :BDDK, 2009 Eylül İlerleme Raporu, s.17

Bankacılık sektörünün SYR'si, 2008 yılı sonunda bir önceki yıl sonuna göre 0,9 puan azalarak yüzde 18'e gerilemiştir. Bu düşüşte, özellikle kredilerdeki artışın yanında, 2008 yılında uygulamaya giren geçici ve kesin teminat mektupları ile akreditiflerin risk ağırlığının değişmesi etkili olmuştur.

Diğer taraftan, menkul değerler değer artış fonu ve kârlılık performansındaki gerileme, özkaynakları olumsuz etkileyen unsurlar olmuştur. 2009 yılı Mart ayında yıl sonuna göre, operasyonel riske esas tutardaki artışa karşın, krediler azalırken, risk ağırlığı sıfır olan menkul kıymetler portföyünün artması, risk ağırlıklı aktiflerdeki artışı sınırlandırmış, bankaların kârlılık performanslarının yüksek olması ise özkaynakları olumlu etkilemiştir. Bunun sonucunda 2009 yılı Mart ayında sektörün SYR'si yüzde 18,5'e yükselmiştir.

TBB verilerinden alınarak gösterilmeye çalışılan Sermaye Yeterliliği Rasyo oranlarına göre, Haziran 2008 Dönemine nazaran bankaların sermaye yeterliliği rasyosunda ve toplam aktiflerinde artış olduğu görülmektedir.

2.7.2. Basel II 'nin Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) Üzerine Etkileri

Basel II düzenlemeleri, bankacılığın yanı sıra işletmeleri de yakından ilgilendirmektedir. Düşük risk ağırlığına sahip işletmeler, bankalardan düşük maliyetli kredi kullanma olanağına sahip olurken, yüksek riskli işletmeler ise kredi bulmakta zorlanacaklardır. Burada özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'lerin)

durumu önem arz etmektedir. Yeni Sermaye Uzlaşısında, kredi riskinin hesaplanmasında getirilen yeniliklerin, KOBİ'lere gidecek fonun miktarını ve fiyatını olumsuz etkileyebileceği yönünde kaygılar bulunmaktadır.

Küçük ve esnek yapıları sayesinde hızla değişen ekonomik konjonktüre kolay uyum sağladıklarından KOBİ'ler, gelişmekte olan ülkeler açısından son derece önemlidir. Türkiye gibi zaman zaman ekonomik dalgalanmalar yaşayan bir ülke için ise daha da önemli bir konumdadır.

KOBİ'lerin bu esnek yapıları ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenme, talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kolay uyum sağlayabilme, teknolojiye daha yakın olma açısından avantajları varken pek çok konuda sorunları beraberinde getirmektedir. Yeterince kurumsallaşamamaktadırlar ve olmaları gereken şeffaflık düzeyinde değildirler.

Basel II'nin getirdiği yeniliklerden biri olan şeffaflık, KOBİ'lerin tüm bilgilerini bankalar ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarına, zamanında, güvenilir ve yeterli bir şekilde sunmasıdır. Mevcut durumda KOBİ'lerimizin zaman zaman farklı merciler için farklı finansal raporlar üretmeleri, kayıt dışı işlemlerin bulunması, derecelendirme aşamasında yaşanacak zorlukların başında gelecektir.

1 Ocak 2005 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği KOBİ tanımı, işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan kriterleri kapsamaktadır. Buna göre KOBİ'ler,

- 250'den az işçi çalıştıran,
- Yıllık satış cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net aktif değeri itibarıyla 43 milyon Euro'yu geçmeyen,
- Bağımsızlık kriterlerine uygun olan, işletmeler olarak tanımlanmıştır. (Sezer ve diğerleri, 2006: 20)

Ülkemizde çıkarılan KOBİ Yönetmeliği'ne göre, 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL'yi aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimleri ifade eder" şeklinde tanımlanmaktadır.

Basel II sermaye yeterlilik düzenlemesi gereğince KOBİ tanımı, 7 Şubat 1996 tarihli Avrupa Birliği Konseyi Kararı ile düzenlenmiş KOBİ tanımlamasına uyumlu olarak yıllık satış hâsılatı esasına göre belirlenmiştir. Basel-II'de satış cirosu 50 milyon

Euro'nun altında olan şirketler KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Kredi riskinin hesaplanmasında, KOBİ'ler toplam satış cirolarına ve kullandıkları kredi büyüklüklerine göre sınıflandırılmaktadır.

Her ülke, kendi iktisadi şartlarını göz önüne alarak ihtiyaca cevap verecek tanımlar oluşturmaktadır. Her ne kadar KOBİ'lerin tanımlanmasında, kullanılan kriterler çok farklı şekiller almakta ise de, bu kriterlerin birçoğunun tüm ülkelerde kullanıldığı görülmektedir.

Küçük ve Orta Büyüklükteki Ölçekli İşletmeler (KOBİ'ler) gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ekonomilerde olduğu gibi, ülkemiz ekonomisi içinde de önemli paylara sahiptir. Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerin yaklaşık %99,5'i KOBİ sınıflandırması kapsamında kalmaktadır. Bu işletmeler istihdamın yaklaşık %64'ünü yaratmakta; GSMH' ye de yaklaşık %36 oranında katkıda bulunmaktadır. (Katırlı, 2008:1)

Basel II'de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemde KOBİ'ler, yıllık satış hâsılatı toplamı 50 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar olarak tanımlanmakta, bir bankadan kullandığı nakdi ve gayri nakdi kredi toplamı 1 milyon Euro'nun üzerinde olan KOBİ'ler kurumsal krediler kategorisinde yer almaktadır. Kullandığı kredi miktarı 1 milyon Euro'nun altında olmasına rağmen satış cirosu 50 milyon Euro'nun üzerinde olan şirketler ise, yine kurumsal krediler altında sınıflandırılmaktadır. Satış cirosunun 50 milyon ve kullanılan kredinin 1milyon Euro'nun altında olması halinde ise ilgili kredi perakende sınıfına girmektedir. (BDDK, 2002: 16)

- Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi<1 milyon Euro ise, Perakende KOBİ
- Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi>1 milyon Euro ise, Kurumsal KOBİ

Toplam yıllık satış tutarı 50 milyon Euro'nun üzerinde olan firmalar ise, "Kurumsal" olarak nitelendirilecektir. Kurumsal KOBİ ve kurumsal nitelikli tüm firmalar, standart yaklaşımla kredi riskinin ölçümünde, dış derecelendirme kuruluşlarının vermiş oldukları derecelendirme notlarına bağlı olarak risk ağırlığına tabi olacaklar, perakende KOBİ portföyüne dahil edilecek firmalar ise standart yüzde 75 risk ağırlığına tabi tutulacaklardır.

Dış derecelendirme kurumlarından alınan bir derecesi olmayan firmalar için, eğer firma Kurumsal KOBİ sınıfına giriyorsa %100, Perakende KOBİ sınıfına giriyorsa %75 risk ağırlığı uygulanacaktır. Bankalar için bunun anlamı 100 liralık krediyi

perakende KOBİ'ye kullandığında bankanın risk ağırlıklı aktifleri 75 lira artarken, aynı kredi kurumsal KOBİ'ye kullandırıldığında bankanın aktifleri 100 lira artmalıdır.

İçsel derecelendirme yaklaşımında ise kurumsal, kurumsal KOBİ ve perakende KOBİ nitelikli firmalar için farklı formüller kullanılacaktır.

Standart yaklaşımda, perakende kredilere %75 risk ağırlığı verilmektedir. Kurumsal krediler sınıflamasına giren KOBİ'lerin kullandıkları krediler için ise dış derecelendirme şirketlerince verilecek not, banka tarafından dikkate alınacak ve risk ağırlığı buna göre belirlenecektir. İçsel derecelendirme yaklaşımında ise, bankalarca tahmin edilen parametreler risk ağırlığının hesaplanmasında belirleyici olmaktadır. Derecelendirilmemiş KOBİ'ler ise yüzde 100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.

KOBİ'lere açılan kredilerin Yeni Sermaye Uzlaşısından ne şekilde etkileneceği, banka tarafından kullanılacak yaklaşıma, KOBİ'lerin satış büyüklüğüne, kullanılacak kredinin tutarına ve teminatların kalitesine göre değişmektedir.

KOBİ'ler faaliyetlerini öncelikli olarak özkaynaklarıyla finanse etmekte, yeterli olmadığı noktada ticari bankaları kullanmaktadırlar. KOBİ'ler işletme faaliyetleri sırasında en çok finansman sorunlarıyla karşılaştıklarından bu süreçte yapması gerekenler sermayelerini güçlendirmek, Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamak, bütçe planlama ve kurumsal yönetime, profesyonel finansal yönetime önem vererek uluslararası standartlarda mali tablolar üretmek, risk yönetimi ve raporlamaya önem vermek ve yatırımları buna yönelik gerçekleştirmektir.

Yaşanan sermaye sorunlarıyla birlikte, KOBİ'lerin yöneticilerinin finansman bilgilerinin yeterli olmaması ve bu konuda yetişmiş eleman istihdamının olmaması, genellikle işletme sahibi ile yöneticilerin aynı kişi olması Türkiye'deki KOBİ'lerin sorununu derinleştirmektedir.

Yeni Sermaye Uzlaşısı'nda, kredi riskinin hesaplanmasında getirilen yeniliklerin KOBİ'lere gidecek fonun miktarını ve fiyatı olumsuz etkileyeceği yönünde kaygılar söz konusudur. Kobi kredi hacimlerinde risk primleri artacak, kredi faiz oranları risklilik düzeyine göre farklılaşacaktır. Firmaların kredi faiz oranları, Rating Kuruluşlarınca verilen kredi derecelendirme notu düştükçe, artacaktır.

Derecelendirme kuruluşlarının, kendilerine talep olması için şirketlere olduğundan daha "iyi" not vermeleriyle gerçekteki derecelendirme notlarını abartmaları, uygulamadaki güvenilirliği sarsabilir ve bir derecelendirme kuruluşu enflasyonu yaşanması olasılığı söz konusu olabilir.

Diğer yandan, Türkiye’de Kobi’lerin dış kredi derecelendirme kuruluşlarıyla derece yapmaları zor olabileceğinden, KOBİ’lere açılacak kredilerin Basel II’den ne şekilde etkileneceği, banka tarafından kullanılacak yaklaşıma, KOBİ’lerin satış büyüklüğüne, kullanılacak kredinin tutarına ve teminatların kalitesine göre değişecektir. Derecelendirilmemiş KOBİ’lerin risk ağırlığı %100 olarak kabul edilir. Türkiye’deki KOBİ’ler Perakende KOBİ olduğu için risk ağırlıkları %75 olarak kabul edilecektir.

Basel II’ye göre, mevcut sistemde kullanılan çek, senet, kefalet, ipotek ve işletme rehni gibi teminatlar artık geçerli olmayacak; bunun yerine nakit, altın, hisse senedi tahvil, yatırım fonu ve banka garantileri teminat olarak alınacaktır.

Bunun yanı sıra ülkemizde sıkça kullanılan ortak kefalet ve grup şirket kefaleti artık geçerli olmayacaktır, bu durum henüz buna hazırlıklı olmayan KOBİ’leri güç duruma sokabilecektir. Mali yapısı güçlü olmayan KOBİ’ler, bankalardan para bulmak için güçlük çekecekler ve teminat mektubu almakta zorlanacaklardır.

Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olan KOBİ’ler, Avrupa Birliği’ne giriş ve Basel II sürecinde uluslararası rekabete hazır olmak zorundadır. KOBİ’lerin dikkat etmeleri gereken husus, mevcut durumlarını sürekli sorgulama, geleceğe yönelik tahminler ve öngörülerde bulunma, değişen konjoktüre ayak uydurarak şimdiden geleceğe yönelik sürece hazırlanma ve tüm bu sayılanlar için gerekirse organizasyon yapısından iş süreçlerine, pazarlama anlayışından ürün çeşidine kadar tüm işleyişini değiştirmeye yönelik adımları atmaya kararlı olmaları gerekmektedir.

2.8. BASEL II’NİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Türk bankacılığının yapısal sorunlarının ortaya çıkmasının ve uzun yıllar boyunca giderilememiş olmasının en önemli nedeni makroekonomik işleyişteki çarpıklıklardır. 2001 yılında çok büyük bir kriz atlatan ve önemli kayıplara uğrayan Türk Bankacılık sektöründe uygulanan düzenlemeler, makroekonomik sorunların doğru bir biçimde çözümlenmesine olanak sağlama amaçlıdır.

Bankaların mevduat toplayıp bu mevduatlarla kredi verdiğini düşündüğümüzde bu süreçte, faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldığı risklerin gerçekleşmesi durumunda, sahip oldukları sermaye seviyesinin önemi öne çıkar. Basel II de bu amaca yönelik bir sermaye hesaplamasıdır.

Basel II'nin Türk Bankacılık Sektörü'nde uygulanabilmesi sonucunda Türkiye ekonomisi üzerindeki muhtemel etkilerinden en önemlisi, kamu borçlanmaları üzerinde görülecektir. Mevcut uygulamada kamu borçlanma senetlerinin, nitelikleri ne olursa olsun bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında % 0 risk ağırlığına tabi tutulması, bankalara sermaye yükümlülüğü doğurmamaktadır.

Ancak, Basel II yürürlüğe girdiğinde, Türkiye'nin borçlarının risk ağırlığı %0'dan %100'e ve Türk bankalarının borçlarının risk ağırlığı ise %20'den %100'e çıkacağı için, Basel II'yi uygulamasa bile, Türkiye'nin ve Türk Bankalarının alacağı kredilerin faizinde artış, miktarında ise azalış olacaktır. (Beşinci, 2005: 19).

Türkiye, kredi riski hesaplamalarında OECD üyesi olma ayrıcalığına kaybetmektedir. Daha önce, DİBS'ler dolayısıyla herhangi bir sermaye tutma yükümlülüğü bulunmayan bankalar, örneğin kredi notunun BB+ ile B- arasında olduğu varsayımında, bu varlıklara ilişkin sermaye yükümlüğünün hesaplanmasında %100 risk katsayısı kullanılacaktır.

Mevcut durumda ülkemizde ağırlıklı olarak kullanılan teminatların sermaye ihtiyacı üzerine etkileri düşük kalacaktır. Teminatlar birebir alınmayacak, teminatın fiyat, para birimi ve vade farklılığından meydana gelecek riskler ileri tekniklerle hesaplanacağı için değişime uyum sağlayamayan bankaların kredi kullandırma oranlarında düşüş yaşanacaktır.

Uygulandığında Basel II ile yeni bir döneme girecek olan Türkiye, bankalar ve dış derecelendirme kuruluşlarınca firmaların kredi değerlendirmelerinde şeffaflık, ürünlerinin kalitesi, pazar payı, üst yönetimin profesyonelliği gibi kriterler dikkate alınacaktır, bu durum mevcut Türk firmalarını zorlayacaktır.

Yeni Uzlaşma'da genel beklenti, bankaların risk ölçümlerine daha kolay yöntemden başlamaları, deneyim kazandıkça ve gerekli koşulları sağladıkça daha karmaşık ve risk duyarlılığı yüksek yöntemlere doğru yönelmeleridir. Türkiye'de bankalar birkaç yıl boyunca standart yaklaşımı kullanacak, ilerleyen yıllarda içsel derecelendirme modellerini kullanacaktır. (Ayan, 2007: 83)

SONUÇ ve ÖNERİLER

Finansal piyasalar, özellikle bankacılık sektörü, teknolojik gelişmelerin bir sonucu olan küreselleşme olgusunun etkilerini en fazla hissetmektedir. Bu süreçte, finansal piyasaların temeli olan bankacılık sektörünün karşılaştığı olası risklerin yönetimi ve bu süreçte uygulanması gereken finansal sektöre yönelik regülasyon politikaları önem kazanmaya başlamıştır.

Liberalizasyon ve mali serbestleşme politikaları, 80'li yıllarda ön plana çıkmış, bankaların denetimi ve gözetiminin artırılmasına yönelik çalışmalar uygulamaya konulmuştur. Özellikle 1990'lı yıllarda yaşanan ve finansal piyasalarda yoğun olarak hissedilen finansal krizler, bankacılık sektörünü önemli kayıplara uğratmış olup, bu krizlerin en önemli nedenleri arasında risklerin yeterli olarak iyi değerlendirilmemesi olduğu öne sürülmektedir. Son dönemlerde yaşanan küresel krizin de etkisiyle bankacılık sektöründeki risk bazlı kaynaklara daha kuşkuyla bakılmaya başlanmıştır.

Türk bankacılık sektöründe finansal piyasaların daha sağlıklı bir yapıya kavuşması amacıyla ülkemizde BDDK kurulmuş, güvenli istikrarlı etkin ve rekabetçi bir piyasanın sağlanmasına yönelik adımlar atılmıştır. Bununla birlikte bankalarda yeniden yapılandırma uygulamalarına gidilerek bankacılık sisteminde finansal ve operasyonel yapılandırmanın yanı sıra gözetim ve denetim açısından da pek çok düzenlemeler getirilmiştir.

Basel Komitesi, bankacılık sektöründe istikrarı sağlamak ve finansal piyasalarda risk yönetimini etkin kılmak amacıyla, bankalara ve ulusal denetim otoritelerine, risklerini ağırlıklandırmak suretiyle asgari sermaye yeterliklerini belirlemeleri için yol haritası sunmuştur. Komite, bununla ilgili ilk çalışmasını 1988 tarihinde Basel I çalışmasıyla yapmış, sermayenin risk ağırlıklı aktiflerine oranının %8 olması gerektiğini öngörmüştür.

Basel I 'in gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayrımı yapmadan ve ülkelerin OECD üyesi olup olmamasını dikkate alarak risk ağırlıklandırması yapması, gelişmekte olan ülkelerin aleyhine olduğundan birtakım eleştirilere maruz kalmıştır. Basel I Uzlaşısı, bankacılık sektörü kredi riskini banka sermayesine bağlayarak bu riskin etkisini en aza indirmeyi amaçlamıştır.

Gelişmiş 10 ülkenin Merkez Bankası başkanları tarafından İsviçre'nin Basel kentinde kurulan Basel Komitesi, Basel I standartlarındaki eksiklikleri gidermek

amacıyla Basel II çalışmalarına 1998 yılında başlamış, Haziran 2004'te Basel Komitesi, sermaye yeterliliği hesaplamasında Basel-I'in "herkese tek beden elbise" yönteminin terk edilmesi anlamına gelen "Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II)"nı yayımlamıştır. Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında, 1988 yılında yayımlanmış bulunan ilk uzlaşuya göre köklü değişiklikleri önermesinin yanı sıra "denetim otoritesinin incelemesi" ve "piyasa disiplini" hususlarına özel önem atfetmesi sebebiyle, Basel-II, hem bankalar hem de düzenleme denetleme otoriteleri için özel gayret gerektiren bir alan ve yeni bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Basel II'ye göre bankalar, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel riskler nedeniyle maruz kaldıkları riskler için ayrı ayrı sermaye ayırmalıdır.

Basel II Uzlaşısı, Asgari sermaye yükümlülüğü, Denetim Otoritesinin İncelenmesi ve Piyasa Disiplini unsurlarını kapsayan üç temel dayanak üzerine kurulmuştur. Asgari sermaye yükümlülüğü açısından bakıldığında, bankaların sermayelerinin risk ağırlıklı varlıklara oranı olan sermaye yeterlik oranı, %8 olmalıdır. Ayrıca kredi ve piyasa riskinden oluşan risk unsurlarına operasyonel risk de eklenmiştir ki bu da Basel II'nin temel felsefesidir.

Denetim Otoritesinin incelenmesi hususunda bir bankada tüm risklerin sadece sermaye ile desteklenmesi değil, bankaların risklerin izlenmesinde etkin bir denetim sisteminin olmasının önemi vurgulanmıştır. Denetim otoriteleri bu süreçte uygun önlemleri önceden alabilmelidir. Piyasa disiplini ise uzlaşının tamamlayıcı bir unsuru olup, bankaların finansal durumlarıyla ilgili bilgileri kamuoyuna açıklanması gerektiğini ve şeffaflığın önemini ifade etmektedir.

Bankaların uluslararası alanda rekabet edebilecek seviyeye ulaşması, aracılık fonksiyonlarının etkin şekilde yerine getirilmesi, kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması, ekonomide kayıt dışılığın azalması ile etkin kaynak dağılımı, işletmelerin finansman ve yönetim yapılarında iyileşme sağlaması Basel II Uzlaşısı'na uyumu desteklemek adına önemli faktörlerdir. Basel II kapsamında bankaların sermaye yeterliliklerinin kamuya açıklanması zorunluluğu aslında Şubat 2001 yılında ülkemizde bankacılık risk standartları oluşturularak yürürlüğe konmuştur denilebilir.

Basel II Uzlaşısı, yalnızca krizlerin etkisinden kurtulmanın bir yolu olarak değil, ekonomi açısından fayda sağlamak için ortaya atılmıştır. Türkiye'de, uygulamadan fayda sağlanabilmesi, ülkemizdeki ekonomik istikrara, işletmelerin etkin ve şeffaf

biçimde yönetilmesine, bankalarda iç denetim ve risk yöntemlerinin etkinliğinin artırılmasına ve bankaların Uzlaşısı'ya uyum konusundaki çabalarına bağlıdır.

Bankaların sermaye standartlarını yeniden belirleyen sistemin, risk yönetimini ön plana çıkarırken, bankaların kredi verme düzenini değiştirip kredinin fiyatlandırılmasına yeni bir boyut kazandırması olumlu yönden bir beklentidir.

Yaşanmakta olan küresel krize paralel olarak Türk Bankacılık sektöründe likidite ve kredi riskine verilen önem artmış durumdadır. Küresel kriz sonrası, risk yönetim sistemlerinin daha etkin sonuç vermesi için stres testleri ve senaryo analizlerinin artırılması gerekmektedir.

Basel II Uzlaşısı'nda risk ölçüm yöntemlerinin kapsamı gereğince bankaların sermaye gereksiniminin artması gerekmektedir. Türk bankacılığında ise son yıllarda meydana gelen krizler ve Türkiye'nin bazı makroekonomik sorunları sonucu sektörde sermaye yetersizliği sorunu gündeme gelmiştir.

Basel II Uzlaşısı'nın ise sermaye yeterliliğine ilişkin risk ölçümü ve yönetimi konularında önemli katkılar yapması beklenmektedir. Ancak, ölçüm yöntemleri ve mevcut koşullar, yeterli veri sağlanabilmesi açısından sistemin uygulamasının AB ülkelerine göre gecikmesi, bu süreçte kredi maliyetlerinin görece artması, Türk Bankacılık sektörünün uluslararası rekabette zarar görmesi sözkonusu olacaktır.

Standart yaklaşımda bahsedilen alacağın risk ağırlığı, derecelendirme kuruluşları tarafından borçlulara verilecek derecelendirme notlarına bağlı olarak belirlenecektir. Bu nedenle, derecelendirme şirketlerine olan talep artacak ve konu ile ilgili yeni düzenlemelerin yapılması gerekecektir.

Basel II sistemine göre, rating kuruluşlarından derecelendirme notu alanlar, bu notun değeriyle orantılı olarak faiz ödeme durumunda kalacaktır. Bu durumda ülkemizde bilançosu daha güçlü, mali yapısı iyi ve sermayesi daha kuvvetli olan, daha yüksek notu olan KOBİ'ler daha ucuz kredi kullanmaya elverişli olurken, zayıf işletmeler için kredi kullanmak ekonomik olmaktan çıkacaktır. Bankalar, riskini ölçtürmeyen KOBİ'ler için bir hayli yüksek düzeyde sermaye ayırmak durumunda kalacak, firmanın kredi maliyetleri artacaktır.

Büyük işletmelerin Basel II ile belirlenen kurumsal yönetim, şeffaf bilanço ve rating kriterlerine ulaşma şansı KOBİ'lere oranla daha yüksektir. Bu sebeple uygulama KOBİ'leri derinden etkileyecektir. KOBİ'ler artık alışılmış yöntemlerle kredi

alamayacak, KOBİ'lerin yeni sisteme büyük işletmeler ile aynı sürede uyumunu beklemek süreç alacak olup, kademeli geçiş daha gerçekçi olacaktır.

Bankaların yerel derecelendirme kuruluşlarını tanımaması, uluslararası kuruluşlarca verilmiş kredi notunun dikkate alınması, Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülke için ülke Hazinesinin risk düzeyini ve maliyetini artırıcı bir etkidir. Derecelendirme kuruluşlarının etkin ve sağlıklı işleyebilmesi için, bankacılık enformasyonu merkezileştirilmeli, gereken veri akışı sağlanabilmelidir.

Basel II teknik seviyesi yüksek düzeyde bir düzenlemedir. İnsan kaynağı ve bilgi sistemlerine ciddi yatırım gerektirmektedir. Bankaların mevcut yapılarıyla Basel II kriterlerine göre hazırlanan senaryo analizlerinde, sermaye yeterlilik oranları kritik seviyelere düşmektedir. Bu durum, bankalara ilave ödenmiş sermaye konmasını veya piyasa işlemlerindeki risklilik düzeylerini düşürmelerine neden olacaktır. Diğer bir ifadeyle gelecek dönemde bir bankanın yapacağı bankacılık işlem hacmi, ödenmiş sermayesiyle orantılı olacaktır. Ayrıca bankalar notu düşük firmalara kredi vermeyeceklerdir.

Kredi riski anlamında ülkemizde Basel II uygulaması ertelenmekle birlikte CRD ve Basel II'ye uyum çalışmalarına hızla devam edilmektedir. Kredi riskinin hesaplanmasında bankaların büyük bir kısmı üç yıl içinde ileri yöntemlere geçmeyi planlayarak bu süreç içerisinde veri eksikliğini tamamlamaya çalışacaktır.

Yurt içindeki bankalarda ve gelişmiş ülkelerdeki çoğu bankada Basel II Uzlaşısı'na uyum kapsamında operasyonel risk yönetimi ile ilgili yapılanmalar da oluşturulmuştur. AB'deki bankalarda, Basel II'ye hazırlık konusunda istatistiki veri ve operasyonel risk anlamında eksiklikler bulunmaktadır.

Ancak AB ülkelerindeki kayıt dışılık, Türkiye'deki kayıt dışı problemine nazaran oldukça az olduğundan mali tablolar bakımından süreç daha hızlı olacaktır. Diğer yandan AB'li meslektaşlarına oranla sığ sermaye ile iş yapan küçük işletmelerin, kurumsal yönetimi ve uluslararası muhasebe standartlarını, Alman, Fransız Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri ile aynı dönemde istemek adaletli olmayacaktır.

Yapılan araştırmalara ve beklentilere göre, AB ve sanayileşmiş ülkelerde Basel II kurallarından KOBİ'ler yarar sağlayacaktır. Çünkü bu ülkelerde, riskleri daha az olan KOBİ kredileri, büyük firma kredilerinden fazladır ve daha düşük sermaye yükümlülüğü isteyen Basel II'ye uygun yapıları vardır. Türkiye'de ise banka

kredilerinden sadece %10'u KOBİ'lere ait olduğundan sistemdeki ağırlıkları az olup uluslararası kredi kullanmaya alışkın değillerdir.

Basel II Uzlaşısı uygulandığı sürece geleneksel kredi yöntemlerinde kullanılan kefaletler geçerli olmayacaktır. BDDK verilerine göre Türk reel sektöründe, kredi riskini azaltmak için kullanılan yöntemlerin sektördeki dağılımı incelendiğinde teminatların %86 oranı ile, garanti ve kefaletlerin %83 oranında yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu durumda mevcut koşullarda firmalara ve bireylere kredi kullandırılırken Uzlaşî'nın öngördüğü nakit ve nakit benzeri varlıklar ile menkul değerlerin kullanılması uygulamada zor olacağı beklenmektedir.

BDDK Eylül 2009 İlerleme Raporu'na göre aktif yüzdesi açısından toplam bankacılık sektörünün %50'si başlangıç, %45'i orta, %1'in altındaki kısım henüz başlamamış seviyededir. CRD/Basel-II çerçevesindeki engellere ve eksikliklere bakıldığında temel sorunun veri eksikliği olduğu görülmektedir. Bu sorun mevzuat belirsizliği ve teknoloji eksiklikten kaynaklanırken, nitelikli personel, bütçeleme ve CRD/Basel-II'nin anlaşılabilmesi hususlarında önemli bir sorun olmadığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AYDENİZ, Şule; İşletmelerde Futures ve Opsiyon Sözleşmeleri ile Risk Yönetimi, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd Şti, İstanbul, 2008.

AYAN, Ebubekir; Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel II Uzlaşısı ,Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2007.

BABUŞCU, Şenol; Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, Akademi Araştırma Planlama Danışmanlık Eğitim Yayınları, İstanbul, 2005.

PARASIZ, İlker; Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2005.

TEKER, Dilek L; Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi, Literatür Yayınları, İstanbul, 2006.

MAKALELER

ACAR, Mustafa; ‘Nedenleri sonuçları ve Ortadan Kaldırma Yollarıyla Piyasa Başarısızlığı’, Piyasa Dergisi, Sayı :13, Cilt :4,s.124-126

AKDEMİR, Adem; Likidite Riski, (www.koprugrubu.org/dosyalar/yayınlar) Erisim Tarihi 28.05.2009.

AKTAN, Coşkun Can; Yusuf Tuğrul Karaarslan; ‘Regülasyon Ekonomisi ve Kamusal Regülasyonlar Teorisi’.

(www.canaktan.org/ekonomi/kamu.maliyesi/kamuekonomisi/regulasyon-ekon.pdf)

Erişim Tarihi 09.05.2009.

AKTAN, Coşkun Can; James M. Buchanan ‘ın Politik İktisada Katkıları, (www.canaktan.org/canaktan/personal/canaktan_arastirmalari/anayasal_iktisat/aktan_buchanan_katkilari.pdf) Erisim tarihi 12.06.2009.

ARSLAN, İbrahim; Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, (www.sosyalbil.selcuk.edu.tr) Erişim Tarihi 20.03.2009.

ATIKER, Mustafa; Basel I ve Basel II, KTO Etüd Araştırma Servisi, 2005.
(www.kto.org.tr/dosya/rapor/bilgirapor.htm)

BEŞİNCİ, Murat; Basel Sermaye Yeterliliği ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Uyum süreci, Finans Politik ve Ekonomik Yayınlar Dergisi, Sayı:498,2005.

COY, Peter; How New Global Banking Rules could deepen the US Crisis, 2008, April 28, 14th document.

DELİCE, Güven; Adem DOĞAN, Meral UZUN, Finansal Deregülasyon ve Piyasa Disiplini, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, (www.ceterisparibus.tr.googlepages.com/s_cicioglu07.doc) Erişim Tarihi 12.03.2009.

DURA, Yahya Can; Türk İdare Dergisi, Sayfa 1-2; (www.icisleri.gov.tr/icisleri/turkidaredergisi/uploadfiles/yahyacandura) Erişim Tarihi 03.04.2009.

ERDÖNMEZ, Pelin Ataman; Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi, Bankacılar Dergisi, Sayı 68, 2009. <http://www.tbb.org.tr/v12/asp/dergi.asp>)

FEİG, Nancy, Canadian Banks take the lead; Canada's majör banks spent \$ 1 CAN billion on Basel II compliance. What can be learned from their efforts, 2008, January 1, 5th document.

KUMCU, Ercan ; Bankacılıkta Gözetim ve Denetimin Sınırları; Hürriyet, 09.12.2007.
(www.e-konomist.net.tr)

KÜÇÜKÖZMEN, Coşkun ; Basel II bir şanstır,
(www.finanskulup.org.tr/.../Coskun_Kucukozmen_Basel-II_Bir_Sanstir.pdf)
İstanbul,2003.

MENCİAS, Eileen; Standart & Poor's sees review of Basel II Banking Rules, 2008,october 22, 9th document.

OĞUZ, Fuat; 'Bankacılık Regülasyonu ve Ekonomik Etkinlik', Piyasa Dergisi, Liberte yayınları, Cilt 2, Sayı 5,2003.
(www.isletme.biz/index2.php?option=com_content&do_pdf) Erişim Tarihi 24.10.2008.

SAYIM, Ferhat; Basel II Yeni Ekonomik Etkileşimi, (www.ferhatsayim.net) Erişim tarihi, 08.01.2009.

STOVING, Richard; Basel II makes banks less risky, 2008, January 20, 25th document.

TAŞPINAR, Gökhan; 2007 Bankacılık Sektöründe İç Denetim Sistemi ve Basel Komitesi Kararları, (www.bankaciyizbiz.com.tr) Erişim Tarihi 27.04.2009.

TOPRAK, Metin; Demir,Osman; Türk Bankacılık Sektörü Sorunlar Krizler ve Arayışlar, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt:2 Sayı:2 , 2001.

TUNAY, Batu; Türk Bankacılık Sektöründe Rekabet ve Kırılganlık, Bankacılar Dergisi, Sayı:68, 2009, Erişim tarihi: 04.05.2009.

TURGUT, Ahmet; Bankalar ve Kobiler için Dönüm Noktası: Basel II Standartları, 2007. (www.iibfdergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/aralik2007/PDF/2.pdf) Erişim Tarihi 07.02.2009.

YAY, Turan; Gülsün Gürkan YAY ; Ensar YILMAZ; Finansal Krizler, Finansal Regülasyon ve Türkiye, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 30, 2004 (www.gulsunyay.com/portal/documents/files/finansal.sbf.pdf) Erişim Tarihi 06.05.2009.

YILDIRIM, Oğuz; Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler, (www.econturk.org.tr/turkiyeekonomisi/oguzbanka.doc) Anadolu Üniversitesi,Erişim tarihi 16.06.2009.

YURTSEVER, Gürdoğan; Bankacılığımızda İç Kontrol; Yayın No : 256, www.tbb.org.tr 2008.

RAPORLAR

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, ‘Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci- Mayıs 2005 Dönemi’.

(http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/1272calismaraporu_2005_3.pdf)

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, ‘Finansal Piyasalar Raporu- Aralık 2008 Dönemi’.

http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/Finansal_Piyasalar_Raporlari.aspx

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 'Finansal Piyasalar Raporu- Mart 2009 Dönemi'.

http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Finansal_Piyasalar_Raporlari/Finansal_Piyasalar_Raporlari.aspx

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı,2001.

http://www.bddk.org.tr/turkce/yayinlarveraporlar/rapor/yapilandirmaprogrami/bank_yapilandirma_prog.doc,20.09.2008

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 'Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu-Mayıs 2009 Dönemi'.

<http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/Basel-II.aspx>

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, '10 soruda Yeni Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı, Basel II, Ocak 2005'.

http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/125010_Soruda_Basel-II.pdf

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu,'Basel II'ye İlişkin Yol Haritası (Taslak), BDDK Araştırma Dairesi, 2005.

<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel.htm,08.02.2009>

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu,Yıllık Faaliyet Raporu-Aralık 2008 Dönemi.http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/6243_Bas%C4%B1n%20Duyurusu_03042009_.pdf

Türkiye Bankalar Birliği, Türk Bankacılık Sistemi, Eylül 2008 Dönemi İtibariyle Gelişmeler. http://www.tbb.org.tr/tr/Arastirma_ve_Yayinlar/Default.aspx

Türkiye Bankalar Birliği, Türk Bankacılık Sistemi, Haziran 2009 Dönemi İtibariyle Gelişmeler. http://www.tbb.org.tr/tr/Arastirma_ve_Yayinlar/Default.aspx

Türkiye Bankalar Birliği, Özet Sunu, Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, Ekim 2002.

([http://www.tbb.org.tr/turkcearastirmalar/Basel%20Komite%20Yeni%20Sermaye%20Yeterlili%C4%9Fi%20D%C3%BCzenlemesi\(Ekim%202002\)doc](http://www.tbb.org.tr/turkcearastirmalar/Basel%20Komite%20Yeni%20Sermaye%20Yeterlili%C4%9Fi%20D%C3%BCzenlemesi(Ekim%202002)doc)) Erişim Tarihi: 15.04.2009.

Türkiye Bankalar Birliği, Bankalarımız 2006, TBB, İstanbul,2006

YAYLA, Münür; KAYA, Yasemin Türker; ‘Basel-II: Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci’,BDDK Çalışma Raporu, No 2005/3,2005.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Para Politikası Kurulu Toplantı Özeti, 28 Temmuz 2009. (<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/2009/DUY2009-38.pdf>)

Basel Committee on Banking Supervision , ‘A new Capital Adequacy Framework: Consultative Paper Issued By The Basel Comitte on Banking Supervision’, (<http://www.bis.org/bcbs>)

Basel Committee on Banking Supervision, ‘History of The Basel Comitte And Its Membership’, 2004.(<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>,18.05.2009)

KANUN ve YÖNETMELİKLER

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu

‘Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik’, BDDK,2008
(<http://www.tbb.org.tr/turkce/kanunlar/bankalar/bkfhy.doc>,18.10.2008)

27 Haziran 2001 tarih ve 24445 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanmıştır.

‘Bankaların Likidite Yeterliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik’ BDDK,2009
(http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duze_nlemeler) 1 Kasım 2006 Tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

‘Bankaların Sermaye Yeterliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik, BDDK,2008
(http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duze_nlemeler/1691SYROrjin22_03_08.pdf)

1 Kasım 2006 Tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

İNTERNET ADRESLERİ

www.bddk.org.tr

www.bis.org.tr

www.tbb.org.tr

www.tcmb.gov.tr

www.bankaciyizbiz.com

www.deloitte.com

www.bkm.com.tr

EK 1: Haziran 2009 İtibariyle Banka Rasyoları**Rasyolar(%)**

	Haziran 2009	Haziran 2008
Sermaye Yeterliliği		
Özkaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar)	19,4	16,9
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	12,7	11,7
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	9,2	8,1
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-11,3	-24,1
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu) / Özkaynaklar	1,0	1,8
Bilanço Yapısı		
TP Aktifler / Toplam Aktifler	70,4	71,4
TP Pasifler / Toplam Pasifler	66,4	65,5
YP Aktifler / YP Pasifler	88,2	83,1
TP Mevduat / Toplam Mevduat	64,1	64,3
TP Krediler ve Alacaklar / Toplam Krediler ve Alacaklar	71,9	74,0
Toplam Mevduat / Toplam Aktifler	63,2	64,0
Alınan Krediler / Toplam Aktifler	10,0	10,9
Aktif Kalitesi		
Finansal Varlıklar (net) / Toplam Aktifler	32,4	29,0
Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	49,2	53,3
Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Mevduat	77,8	83,3
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler ve Alacaklar	4,8	3,0
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler ve Alacaklar	0,9	0,5
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	81,5	84,4
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	3,5	3,6
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	32,9	32,2
Likidite		
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	29,9	34,6
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	48,5	54,9
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	17,8	21,8
Karlılık		
Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	1,4	1,3
Net Dönem Karı (Zararı) / Özkaynaklar	11,4	10,8
Sürdürülen Faaliyeler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler	1,8	1,6
Gelir-Gider Yapısı		
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler	2,1	2,1
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri (Giderleri)	52,9	56,8
Faiz Dışı Gelirler (net) / Toplam Aktifler	1,2	1,3
Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	1,4	1,6
Personel Giderleri / Diğer Faaliyet Giderleri	45,9	44,7
Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	87,6	81,9

Kar rakamlarını içeren rasyolar, yıl sonu verileri hariç, dönemsel olarak yorumlanmalıdır.

Kaynak :TBB,2009

Ek 2: 30.09.2009 İtibariyle Aktif Büyüklüklerine Göre Banka Sıralaması

	Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler (Milyon TL)	Toplam Krediler ve Alacaklar* (Milyon TL)	Toplam Mevduat (Milyon TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyon TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyon TL)	Net Dönem Kar/Zararı (Milyon TL)	Bilanço Dışı Hesaplar (Milyon TL)	Şube Sayısı	Personel Sayısı
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1863	120.831	33.797	94.412	9.533	2.500	2.670	115.326	1.291	21.347
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	106.593	45.932	69.267	12.515	3.080	1.804	224.018	1.081	22.258
3	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	100.811	50.144	58.111	12.366	4.200	2.083	376.463	742	16.834
4	Akbank T.A.Ş.	1948	89.983	39.449	53.410	13.435	3.000	2.026	158.726	878	14.778
5	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	64.092	37.154	40.892	8.107	4.347	1.200	153.684	836	14.533
6	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	60.953	33.183	42.701	7.043	2.500	940	120.517	540	9.488
7	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1938	57.220	30.512	40.972	5.372	1.250	1.208	330.838	651	12.593
8	Finans Bank A.Ş.	1987	27.123	16.326	16.002	3.608	1.575	624	62.135	461	10.017
9	Denizbank A.Ş.	1997	21.028	13.531	11.664	2.543	716	420	83.754	421	7.479
10	ING Bank A.Ş.	1984	15.980	10.721	9.798	1.900	1.601	173	105.151	359	6.060
11	HSBC Bank A.Ş.	1990	13.870	8.649	8.915	2.484	652	224	27.668	334	6.665
12	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927	13.437	8.132	8.713	1.634	1.100	187	150.552	334	5.910
13	Fortis Bank A.Ş.	1964	11.385	6.803	5.951	1.910	1.050	96	28.483	298	5.095
14	Şekerbank T.A.Ş.	1953	8.500	4.582	6.176	1.226	500	130	65.480	256	3.854
15	İller Bankası	1933	7.878	6.023	0	5.894	4.411	293	3.895	19	3.040
16	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	1950	6.654	3.608	0	996	600	133	18.333	4	314
17	Türk Eximbank	1987	5.995	4.541	0	3.410	1.750	294	2.669	2	356
18	Citibank A.Ş.	1980	5.235	2.178	4.124	834	34	58	35.090	45	1.892
19	Anadolubank A.Ş.	1996	3.991	2.444	2.369	613	410	102	9.818	84	1.775
20	Eurobank Tekfen A.Ş.	1992	3.678	1.229	1.880	440	380	23	12.955	42	698
21	Alternatif Bank A.Ş.	1992	3.470	2.537	2.379	437	300	62	8.583	46	1.004
22	Tekstil Bankası A.Ş.	1986	1.981	1.342	1.292	468	420	13	4.421	45	997
23	Deutsche Bank A.Ş.	1988	1.710	155	732	411	135	104	21.035	1	90
24	BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1999	1.500	1.064	0	448	337	30	6.791	6	255
25	İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	1995	1.453	5	0	275	60	33	5.163.496	1	198
26	ABN AMRO Bank N.V.	1921	1.206	167	736	354	108	63	9.886	8	167
27	Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	1975	1.192	756	0	497	160	21	7.264	2	735
28	Turkland Bank A.Ş.	1991	983	645	654	229	170	15	4.423	25	462
29	Millennium Bank A.Ş.	1984	973	721	789	133	203	-14	8.649	18	308
30	Turkish Bank A.Ş.	1982	853	214	421	152	80	3	1.278	25	290
31	Arap Türk Bankası A.Ş.	1977	813	311	162	276	240	19	1.908	3	184
32	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	1958	799	12	32	633	461	55	1.616	1	265
33	Société Générale (SA)	1989	660	142	100	29	68	-10	1.257	16	237
34	Bank Mellat	1982	423	218	168	69	54	14	67	3	49
35	JPMorgan Chase Bank N.A.	1984	357	0	171	171	100	23	2.530	1	48
36	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	1999	353	198	0	173	155	11	644	5	219
37	Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	1992	295	0	0	44	50	4	778	1	34
38	WestLB AG	1985	282	43	75	154	54	29	357	1	42
39	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1999	170	105	0	54	45	2	318	3	46
40	Habib Bank Limited	1983	140	23	80	39	30	3	115	1	16
41	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	1998	89	67	0	66	50	4	1.575	1	27
42	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	1998	86	73	0	79	60	5	263	1	19
43	Calyon Yatırım Bankası Türk A.Ş.	1990	59	0	0	51	40	8	464	1	19
44	Adabank A.Ş.	1985	51	0	7	43	80	1	17	1	48
45	Taib Yatırım Bank A.Ş.	1987	28	0	0	17	27	-2	20	1	16
	Toplam		765.161	367.739	483.155	101.167	39.141	15.181	7.333.311	8.895	170.761

* Toplam Krediler ve Alacaklar = Krediler ve Alacaklar + Takipteki Krediler - Özel Karşılıklar

Ek 3: 30.09.2009 İtibariyle Banka ve Gruplar Bazında Şube ve Personel Sayıları

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Sektör Toplamı	45	8.895	170.761
Mevduat Bankaları	32	8.848	165.483
Kamu Sermayeli Bankalar	3	2.482	43.428
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.		1.291	21.347
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		651	12.593
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		540	9.488
Özel Sermayeli Bankalar	11	4.328	82.281
Adabank A.Ş.		1	48
Akbank T.A.Ş.		878	14.778
Alternatif Bank A.Ş.		46	1.004
Anadolubank A.Ş.		84	1.775

Yabancı Sermayeli Bankalar	17	2.037	39.509
ABN AMRO Bank N.V.		8	167
Arap Türk Bankası A.Ş.		3	184
Bank Mellat		3	49
Citibank A.Ş.		45	1.892
Denizbank A.Ş.		421	7.479
Deutsche Bank A.Ş.		1	90
Eurobank Tekfen A.Ş.		42	698
Finans Bank A.Ş.		461	10.017
Fortis Bank A.Ş.		298	5.095
Habib Bank Limited		1	16
HSBC Bank A.Ş.		334	6.665
ING Bank A.Ş.		359	6.060
JPMorgan Chase Bank N.A.		1	48
Millennium Bank A.Ş.		18	308
Société Générale (SA)		16	237
Turkland Bank A.Ş.		25	462
WestLB AG		1	42

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
<i>Özel Sermayeli Mevduat Bankaları devamı...</i>			
Şekerbank T.A.Ş.		256	3.854
Tekstil Bankası A.Ş.		45	997
Turkish Bank A.Ş.		25	290
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		334	5.910
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		742	16.834
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.081	22.258
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		836	14.533
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	1	1	265
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	265

Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	47	5.278
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		5	219
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		6	255
Calyon Yatırım Bankası Türk A.Ş.		1	19
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	19
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		1	27
İller Bankası		19	3.040
İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	198
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.		1	34
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		3	46
Taib Yatırımbank A.Ş.		1	16
Türk Eximbank		2	356
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.		2	735
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		4	314

ÖZGEÇMİŞ

1982 Yılında Ankara'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. Lisans eğitimini 2000-2004 yılları arasında Kırıkkale Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nde yaptı. 2007 yılında Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başladı. 2007 yılında T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de çalışmaya başladı ve halen aynı bankada görevine devam etmektedir.